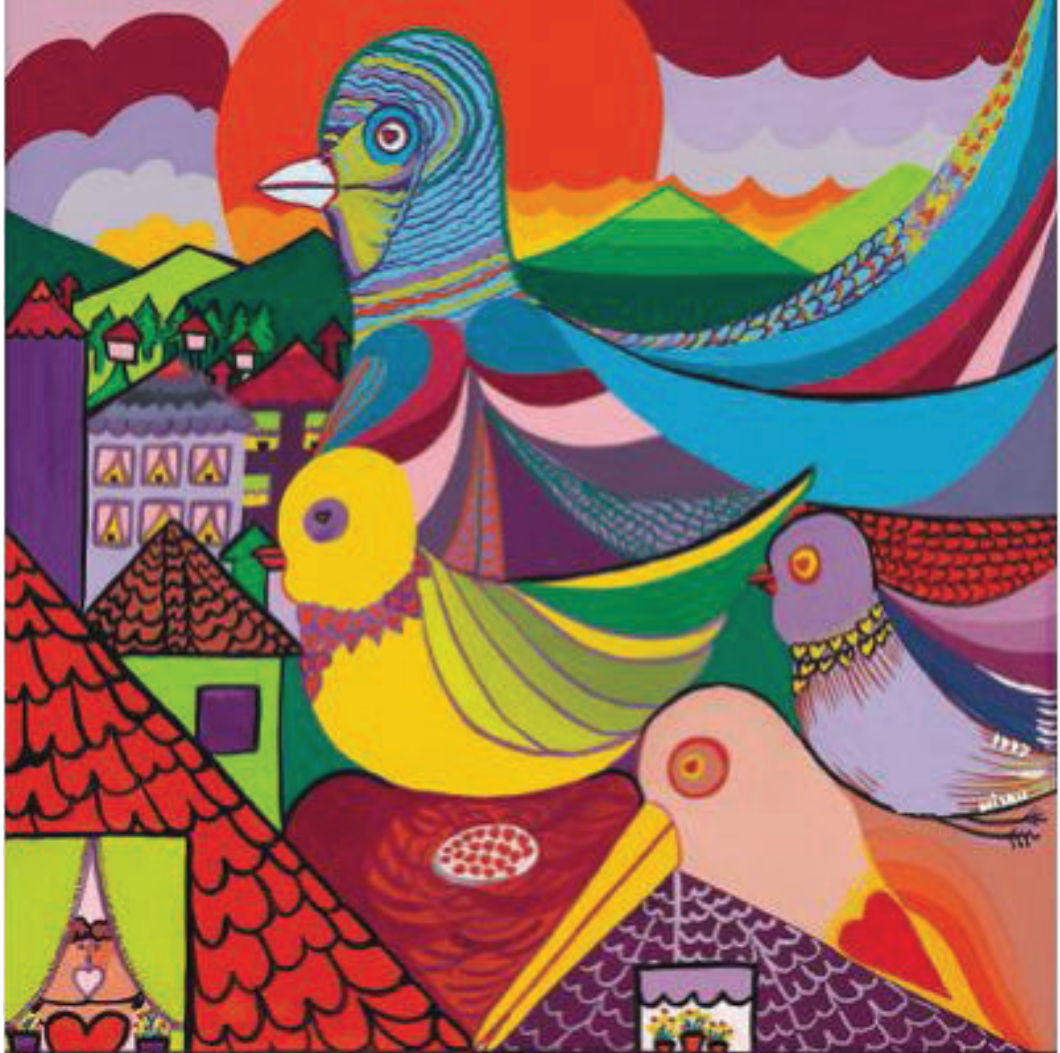

Mr. Osman EMİN

TÜRKÇE KİTABIM

8. SINIF

DOKUZYILLIK İLKÖRETİM

Hazırlayan:

Osman EMİN

Denetleyenler:

Mr. Sena ARİF ŞEŞUM – Başkan

Nevin AGO – Üye

Aynur SEYFULLAH – Üye

Lektör:

Hacer MEHMED

Bilgisayar hazırlığı ve tasarım:

Osman EMİN

Yayımlayan:

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı Aziz Kiril ve Methodiy caddesi
No.54 1000 Üsküp

Basımevi

DOOEL Polyesterday, Üsküp

Tiraj

246

Makedonya Cumhuriyeti eğitim ve Bilim Bakaninin nr.22-4038/1 günlü ve 29.06.2010
numa-rali kararıyla, Makedonya Cumhuriyeti'nde bu kitabın

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

373.3.016:811.512.161(075.2)

OSMAN, Emin

Türkçe kitabım : 8 sınıf dokuzyillik ilköretim / Osman Emin. -

Üsküp : Kuzey Makedonya cumhuriyeti eğitim ve Bilim Bakanlığı, 2020. - 176

стр. : илустр. ; 30 см

ISBN 978-608-226-811-8

COBISS.MK-ID 51523077

ÖNSÖZ

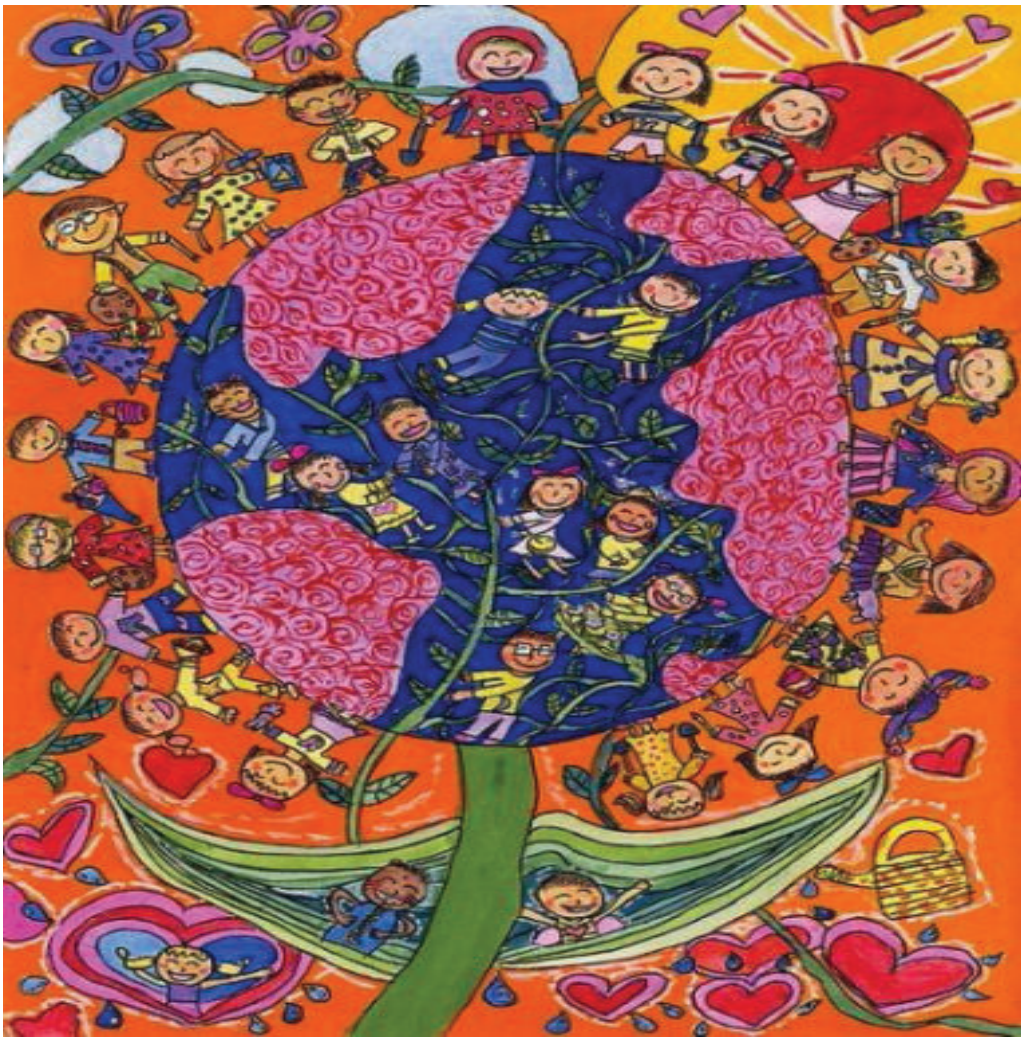
Sevgili öğrenciler,

Bu yıl Türkçe okuma kitabını zevkle okuyacağınıza inanıyorum. Okuma kitabı, Eğitim ve Bilim Bakanlığı'nın ön gördüğü plan ve programa göre hazırlanmıştır. Öğrencilerimizin öğrenim hayatlarında başarılı olabilmeleri için Türkçeyi iyi bilmeleri ve kullanmaları gerekir. Türkçe'nizin gelişmesinde size yardımcı olacağım için çok mutluyum. Bu yıl daha meraklı, daha bilgili, daha araştırmacı, daha başarılı olacaksınız. Kendinize güveniniz daha da artacaktır. Kitabın birinci amacı derin bir insan, vatan sevgisini ve topluma karşı saygılı olma özelliğini artırmaktır. Sevgili öğrenciler, her zaman başarıyı hedefleyin, ne olmak istediğinizi düşünürseniz o olursunuz. Kardeşçe, el ele sevgi dolu bir dünyada yaşamaya çalışınız. Özenle hazırladığım bu kitap sayesinde Türkçeyi daha çok seveceksiniz.

Okuma kitabın, siz sevgili öğrencilerimize yararlı olması dileğiyle...

Hazırlayan

DERSE HAZIRLIK

- Kitabı bir arkadaş gibi görenlerin düşüncelerine katılıyor musunuz?
- Bunun sebebini belirtiniz.

OKUMA MUTLULUĞU

Çocukluk yaşlarında okuduğum bir kitabı, dün yeniden açtım. Bana kitapları sevdiğim şu sözleri yeniden okudum.

“Kitaplara soru sorarsınız sizden bir şey gizlemezler. Eğer bilgileriniz yanlış ya da eksikse sizinle alay etmezler. Kitaplara ne zaman yaklaşırsanız, onların uyanık olduklarını görürsünüz.”

Bu kitapta, başka bir yazar da şöyle söylüyordu:

“En iyi arkadaşlarım kitaplardır. Onların bulunduğu yer, benim için bir saray gibidir. İstediğim zaman dünyanın bütün bilgileri, sanatçıları, düşünürleri ile orada konuşabiliyorum. Beğenmediğim sözleri, düşünceleri de olur. Onları da eleştiririm.”

İngiliz yazarı Macauley (Makoli) de, küçük bir kız çocuğuna yazdığı mektupta şöyle diyor: “Mektubuna teşekkür ederim. Kitapları sevmem, beni çok sevindirdi. Benim gibi büyüyünce göreceksin ki kitaplar pastalardan, şekerlerden, bütün oyuncaklardan değerlidir. İnsana her çeşit eğlenceden daha zevk verir. Bana, okumayı sevmeyen zengin ve güçlü bir kral ol deseler istemezdim: her zaman okuyup öğrenen, zevki kitaplarda arayan bir insan olarak yaşamayı üstün tutardım.”

Bu sözlere küçük yaşımdan beri hak veririm. Onun için kitap okumaktan uzak kalmadım.

Peyami SAFA

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

“**Kitaplara yaklaşmak**”, “**kitapların her zaman uyanık olması**” ve “**zevki kitaplarda aramak**” sözlerini açıklayınız.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Hangi sözler, yazara kitapları sevdiriyor?
- Kitapların okuyucuya kapılarını açtıkları dünya, hangi özelliklere sahiptir?
- Kitapların saray gibi olmasının sebebi nedir?
- Çocukluğunda okuduğu kitaplar ve Makoli'nin sözleri yazarı nasıl etkilemiştir?
- Hikayenin tamamını göz önüne alarak kitapların yararlarını sıralayınız.
- Hikayenin ana fikri nedir?

DERSE HAZIRLIK

- Başarılı olmamız için her birimiz ne yapmalıyız?
- Uğraşmadan, çalışmadan başarıya ulaşabilir miyiz?

EĞİTİM DERİM

Vatana hizmetin olurmu yaşı,
Konuşur dilerse şehidin taşı,
Türkçeyle işlenir bir güzel aşı,
Tutarsa bir güzel eğitim derim.

Okumalı tarihini milletim,
Ecdadı atayı bilen eğitim,
Ne güzel olur böyle eğitim,
İşte ben buna eğitim derim.

Türk'ü Türk'e göre tanıtmak gerek,
Gönülden geçmeli bu asil dilek,
Okuyup vatana atarsa yürek,
İşte ben buna eğitim derim.

Dinini dilini bilmeli nesil,
Milletin ecdadı ezelden asil,
Yoket cehaleti kalmasın fosil,
O zaman ben buna eğitim derim.

Ümüt GÜNGÖR

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Ecdat:** Dedeler, atalar.
- **Nesil:** Kuşak, göbek.
- **Ezel:** Başlangıcı belli olmayan zaman, öncesizlik.
- **Cehalet:** Bilgisizlik, bilmezlik.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Şair eğitimi nasıl açıklamıştır?
- Eğitim, yaşamımızda niçin önemlidir?
- Okuma yazma bilmeyenler hangi güçlüklerle karşılaşır?
- Eğitilmiş olmamız için neler yapmamız gerekir? Açıklayınız.

ÖĞRENELİM

Bu şiir alt alta sıralanmış satırlardan oluşmaktadır. Bu satırların her birine **dize** denir.

Dizelerden oluşan bölümlere **kıta** denir. Kıtalar, dize sayılarına göre de adlandırılabilir. Şiirin birinci bölümü dört dizeden oluşmaktadır. Bu bölüme **dörtlük** denir.

Okuduğunuz şiirin her dizesi büyük harfle başlamaktadır.

Şiirdeki hece sayılarını inceleyelim:

Va - ta - na   hiz - me - tin   o - lur - mu   ya - şı
1   2   3   4   5   6   7   8   9   10   11

Ko - nu - şur   di - ler - se   şe - hi - din   ta - şı
1   2   3   4   5   6   7   8   9   10   11

Türk - çey - le   iş - le - nir   bir   gü - zel   a - şı
1   2   3   4   5   6   7   8   9   10   11

Tu - tar - sa   bir   gü - zel   e - ği - tim   de - rim
1   2   3   4   5   6   7   8   9   10   11

Görüldüğü gibi her dize 11 heceden oluşmaktadır. Demek ki dizeler arasında hece eşitliği bulunmaktadır. Şiirde de olduğu gibi hece sayısı eşitliğine, **hece ölçüsü** denir.

Dizelerin alt alta dizilmesiyle, her dizesi büyük harfle başlayan genellikle ölçülü yazılara **manzume** denir. Manzum yazıların sanat değeri taşıyana **şiir**, bunları yazanlara da **şair** denir.

Okuduğunuz şiirde eğitim konusu işlenmiştir. Şiirde işlenen bu ana duyguya **tema** denir.

DERSE HAZIRLIK

- Oyuncaklarla oynamayı sever misiniz?
- Bilirsiniz, bazı oyuncaklarımız bizim için daha değerlidir. Çünkü o oyuncaklar bize ya çok sevdiğimiz insanların hediyesidir ya da onlara sahip olabilmek için uzun süre beklemiştir. Bu konu üzerine tartışınız.

OYUNCAKÇI DEDE

Bir zamanlar küçük bir şehirde yaşlı bir oyuncakçı yaşardı. Bembeyaz sakalıyla pamuk gibiydi. Oyuncak dükkanı açacak kadar parası yoktu. Koluna taktığı sepetinde çeşit çeşit oyuncaklar bulundururdu. Bebekleri, arabaları, bilyeleri, çemberleri vardı.

Yaptığı oyuncakları yavaş adımlarla, sokak sokak gezerek satardı. Yazın sıcak havalarda, titrek sesiyle;

- Oyuncakçı geldi! Diye seslenir, birkaç adım daha atar;
- Güzel oyuncaklarım var! derdi.

Sesini duyan çocuklar birer ikişer evlerinden çıkar, sepetin başına toplaşırldı. Oyuncakları çok ucuz olduğu için çocuklar tarafında kapışılırdı.

Bir gün oyuncakçı dede her zamanki gibi sabah erkenden evden çıktı . Ama hiç keyifi yoktu. Sanki biraz halsiz gibiydi. Hanımı;

- Bu gün işe gitmesen olmaz mı? Dediğinde büyük bir ciddiyetle;
- Olmaz, çocuklar yolumu gözlüyordur. Merak ederler, dedi.

Öğle vaktiydi. İyice yorulan oyuncakçı dede bir ağaç gölgesi bulup oturdu. Hanımının yolluk olarak hazırladığı yemeği yedi. Bir süre sonra uykusu geldi. Oyuncak sepetini baş ucuna koyup derin bir uykuya daldı. İşte bu sırada mahallenin fakir çocuklarından biri geldi. Bir süre dedeyi izledikten sonra yanı başına oturdu. Sepetin içindeki oyuncakları görünce dayanamadı. Birer ikişer alıp onlarla oynamaya başladı. Renga-

renk bilyeler çok hoşuna gitti. Yerde küçücük delikler açtı. Bilyeleri parmaklarının arasına alıp delikleri hedef aldı. Hedefi bulan her bilye onu çok sevindirdi. Durup kendi kendisini alkışladı.

Bu sırada oyuncakçı dede çocuğun sesine uyandı. Yavaşça gözlerini aralayıp onu izledi. Çocuk o kadar güzel oyun oynuyordu ki oyununu bölmek istemedi. Bir süre daha uyuyormuş gibi yaptı. Çocuk arabalarla oynarken tatlı hayallere daldı. Kendisinin büyük bir şoför olduğunu hayal ederek;

- Hıın hıın! Düüt!... deyip korna çaldı.

Oyuncağı dede daha fazla dayanamayıp gözlerini açtı.

- Şoför amca, beni de evime kadar götürür müsün? dedi.

Daldığı hayallerden sıyrılan çocuk şaşırıldı. Mahcup bir tavırla;

- Şey, ben sadece oyuncaklarınızla oynuyordum, dedi.

Oyuncağı dede gülümseyen gözleriyle;

- Biliyorum. Hem de çok güzel oynuyordun, dedi.

Bu son söz çocuğu rahatlattı. Yaşlı dedenin kendisine kızmadığını anlayınca;

- Özür dilerim. Sizden izinsiz, oyuncaklarınızla oynadığım için beni affedin, dedi.

Oyuncağı dede;

- Bir şartla! Diyerek sepetten kırmızı renkli bir kamyon çıkarıp çocuğa uzattı.

Çocuk, geriye çekilerek;

- Alamam, dedi.

Oyuncağı dede;

- Nedenmiş o? Dediğinde çocuk utana sıkıla;

- Çünkü param yok, dedi.

Oyuncağı dede gülerek;

- Bu arabayı sana hediye etmek istiyorum. Para versen de almam, dedi.

Çocuk;

- Benim de bir şartım var. bizim mahalleye geldiğinizde yardım etmeme izin verirsiniz hediye alırım, dedi.

Oyuncağı dede bu teklifi kabul etti. O gün küçük çocuğun yardımıyla bütün oyuncaklarını sattı.

O günden sonra oyuncakçı dede küçük çocuğa oyuncak yapmayı öğretti. Yıllar sonra işleri büyütüp birlikte şehrin en güzel yerinde bir oyuncak dükkanı açtı.

Rabia KANDIRA

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Ailenizde yaşlı biri var mı?
- Ona nasıl yardım edebileceğinizi sorun. Yardım etmek size ve ona neler hissettirecek.

DERSE HAZIRLIK

- Çocuk yurduna olan sevgisini nasıl göstermelidir?
- Yurdunuzun özellikleri nelerdir? Açıklayınız.

MAKEDONYA

Gittin, burdasın oysa
Sen orda, gözlerin burda.
İnsanımız nereye gitse
Gözleri kalır Makedonya'da.

Gittin, burdasın oysa,
Sen İzmir'de, sevgin burda,
İnsanımız nereye gitse
Sevgisi kalır Makedonya'da.

Gittin, burdasın oysa,
Bedenin orda, kalbin burda.
İnsanımız nereye gitse,
Kalbi kalır Makedonya'da.

İlhami EMİN

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Beden:** Vücut, gövde.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Şair birinci dördlükte ne anlatmak istiyor?
- Gözlerin, sevginin ve kalbin Makedonya'da kaldığını nasıl açıklayabilirsiniz?
- Şair, yurdun hangi özelliklerinden söz ediyor?

ÖĞRENELİM

8 Eylül, Makedonya Cumhuriyeti bağımsızlık günüdür.

8 Eylül devlet bayramıdır.

8 Eylül Makedonya Cumhuriyeti bağımsızlık günü ile ilgili araştırma yapın ve sınıfınızda "**Cumhuriyet Köşesi**" panosunu hazırlayınız.

DERSE HAZIRLIK

- Seyahat etmeyi sever misiniz? Nedenini açıklayınız.
- Çevrenizde gezip görülecek doğal güzellikler ve tarihi eserler var mı?
- Doğayı ve tarihi eserleri korumak için neler yapmalıyız?

MEMLEKET SEVGİSİ

Askerler anlatırlar. Memleketin uzak sınırlarında, yahut dışında inandığı bir fikir için çarpışan asker, doğduğu taraflara, kendisi için hayal ve hatıra yatağı olan yerlere doğru çekilmek zorunda kalırsa, önüne geçilmez bir kuvvet olurmuş.

Memleket sevgisinin tam şekline varmak için bu iki ögeyi (hayal ve hatırayı) birleştirmek, birini ötekilere tamamlamak lazımdır. Bunun içinse geziden, yurdun çeşitli köşelerinde bir parça dolaşmak ve yaşamaktan daha iyi ne olabilir?

Mesela, İskenderun Körfezi'nden başlayarak Ege'ye doğru inen kuzey sahilleri, başka hiçbir deniz kenarına benzemeyen bir dünyadır. Oralarda her şey başkadır. Limon, portakal ülkelerini, keçiboynuzu korularını, palmyelerin zengin çeşitlerini bir yana bırakalım; dikenler, yol kenarlarında kendi kendilerine yetişmiş dikenler, inanılmaz biçimde büyürken, aldıkları şekillerle birer süstür.

Çoğaldıkça rengi değişen sular gibi, onların da adeta büyüdükçe renk değiştirdikleri, bildiğimizden başka renklere boyandığı görülür. Deniz ve engin başkadır; bitip tükenmez koyucuklarla dolu ve kamaştırıcı güneş altında uzaktan bakıldığı vakit adeta dalgalanarak sulara girip çıkmakla eğleniyor gibi görünen kıyıları başkadır.

Dağlar, birbiri ardınca o kadar uzaklara gidiyor ki, insan gözü için her yerde bir olması lazım gelen ufuk çemberi, burada bir buçuk, iki misli büyümüş gibi görünüyor. Bunların arka planda olanlarından bazıları o kadar yüksekte ki başka memleketlerde bu yükseklikte ancak bulutları görmeye alışmış olduğumuz için adeta bir kuruntuya kapılız. Onları, yanımızdan geçen başka bir dünyanın dağları sanacak gibi oluruz. Sonra, biz sıradağların tepelerini bazen bir ağaç, yahut bir orman parçası ile sonuçlansa da çok kere gökyüzünün mavi zemini üstünde sert çizgilerle yürüyor görmeye alışmışsınız. Halbuki orman, ufuklarındaki tepeler, testere ağızları gibi baştan başa tırtılıdır ve bu, bize bambaşka bir duygu verir.

Şimdi, buradan içerilere rastgele bir yere, mesela Bolu, Safranbolu tarafına, ormanlar ve dağlar bölgesine geçelim. Burada bambaşka bir görünüm içindeyiz.

Reşat Nuri GÜNTEKİN

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Askerler, hangi yerlerde daha güçlü savaşıyor? Bu durum neyi gösteriyor? Niçin?
- Yurdun çeşitli bölgelerini gezmek niçin gereklidir?
- Dikenler nasıl betimleniyor? Dikenlerin bu durumu, o yörenin hangi özelliklerini belirtiyor? Niçin?
- Okuduğunuz metnin ana fikrini söyleyiniz.

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz yazı gezi yazısıdır. Gezip görülen yerleri anlatan yazılara **gezi yazıları** denir. Gezi yazıları, okuyana, değişik, ilginç bilgiler verir.

Bu özelliğiyle gezi yazıları son derece faydalıdır. Bir insan, dünyanın her yerine gidemez ve oraları göremez. Ancak, oralara giden yazarla gittiği o yerleri, bize insanların yaşayışları, gelenekleri, bitki örtüsü gibi çeşitli bakımlardan tanıtır.

Bunun için, gezi yazarının, gezdiği yeri iyi tanınması, gözlemesi ve gördüklerini olduğu gibi (objektif) tanıtmaması gerekir.

Gezi yazılarında yazar sadece gördüklerini anlatmakla kalmaz, onlar hakkındaki düşüncelerini de belirtir. Böylece okuyucu görmediği yerler hakkında bilgi edinir ve tanıtılan yerle bulunduğu yeri karşılaştırma olanağı bulur. Gezi yazıları aynı zamanda tarihi bir belge niteliği taşırlar. Diğer olay yazılarında olduğu gibi gezi yazıları da giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur.

DERSE HAZIRLIK

- Okulda, sınıfta, mahallede arkadaşlarınızı seçerken, onlarda hangi niteliklerin bulunmasına dikkat edersiniz?
- “Dost” sözünün anlamını araştırınız.
- Hangi arkadaşlarınız için bu niteliği kullanabilirsiniz?

ANT

Tatil günleri, bizim evin bahçesinde bütün komşu çocukları toplanırdı. Akşama kadar birlikte oynardık. Arkamızdaki evlerin sahibi Hacıbudakların benim kadar bir çocukları vardı. En çok adı hoşuma giderdi: Mıstık. Hepimizden kuvvetli o idi. Bütün çocukları güreşte yenerdi. Yarışta da hepimizi geçirdi. Onu hiçbirimiz tutamazdık. Bir tatil günü Mıstık, söğüt dallarıyla geldi. Ben en uzununu kendime ayırdım. Kendi atımı yapıyordum. Mıstık'la öbür çocuklar sıralarını bekliyordular. Nasıl oldu farkına varmadım, söğüdün kabuğu birden sıyrıldı. Arasından kayan çakı, sol elimin işaret parmağını kesti. Sulu, kırmızı bir kan, akmaya başladı. O anda aklıma bir şey geldi: Ant içmek. Parmağımın acısını unuttum, Mıstık'a:

- Haydi, benim, hazır elim kesildi. Kan kardeşi olalım. Sen de kes. Duraksadı. Siyah gözlerini yere dikerek büyük yuvarlak başını salladı:
- Olur mu ya? Ant için kol kesmek lazım.
- Canım ne zararı var, diye ısrar ettim. Kan değil mi? Hepsi bir. Ha koldan, ha parmaktan, haydi haydi.

Razı oldu, kan kardeşi olduk.

Bilmiyorum aradan ne kadar zaman geçti: Gene birlikte oynuyor, okuldan eve birlikte dönüyorduk. Bir gün hava pek sıcaktı. Öğretmen, okulu tatil etti. Mıstık'la sokağın tozları içinde yavaş yavaş yürüyorduk.

Büyük, geniş bir yoldan geçiyorduk. Kenarda, yıkılmış bir duvarın temelleri vardı. Birden bire karşıdan iri, kara bir köpek çıktı. Koşarak geliyordu. Arkasından birkaç kişi, kalın sopalarla onu kovalıyordu. Bize: “Kaçın, kaçın ısıracak!” diye bağırıyorlardı. Korktuk, şaşırдық, olduğumuz yerde kaldık. Biraz kendimi toparlayarak : “Aman, kaçalım!” dedim. Gözleri ateş gibi parlayan köpek bize yetişmişti. O zaman Mıstık: “Sen arkama saklan!” diye haykırdı ve önüme geçti. Köpek, onun üzerine saldırdı. İlk hızla birbirlerine çarptılar. Sonra tıpkı güreşir gibi boğaz boğaza geldiler. Köpek de ayağa kalkmıştı. Biraz böyle savaştıktan sonra ikisi de yere yuvarlandı. Bu savaşa bana pek uzun geldi. Titriyordum. Sopalı amcalar yetiştiler. Köpeğe, kollarının bütün kuvvetiyle, birkaç tane indirdiler. Mıstık kurtuldu. Zavallının kollarından ve burnundan kan akıyordu. Köpek, kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırmış, ağzı yerde, dört nala kaçtı. Mıstık: “Bir şey yok, acımıyor. Biraz çizildi!” diyordu.

Onu, evine götürdüler. Ben de hemen evimize koştum.

Ertesi gün Mıstık okula gelmemişti. Daha ertesini gün de gelmedi. Anneme, Hacibudaklara gidip Mıstık'ı görmemizi söyledim. "Hastaymış yavrum." Dedi.

Ondan sonra ben, her sabah, Mıstık'ı iyileşmiş bulacağım ümidiyle okula gittim. Fakat boş. O hiç gelmedi. Köpek kuduzmuş. Baktırmak için Mıstık'ı Bandırma'ya götürmüşler.

Oradan İstanbul'a gndereceklermiş.

Nihayet bir gün işittik ki Mıstık lmş!

Erken kalktığım açık, bulutsuz sabahlar, herkes gibi bana da çocukluğumu hatırlatır. Doğduğum yeri gözümün önüne getirmek isterim.

Sol elimin işaret parmağına bakarım. Birinci boğumun üstünde, bu gün bile beyaz çizgi şeklinde duran bu yara izi, bence kutsaldır. Andı için ölen kahraman kan kardeşimin sıcak dudaklarını, tekrar parmağımın ucunda duyar, beni kurtarmak için o, kendisinden büyük, kudurmuş iri ve kara oban köpeği ile peneleyen aslan ve bahadır hayalini görürüm.

Ömer SEYFETTİN

SÖZLÜK ALIşMASI

- **Ant:** Yemin.
- **Kutsal:** Tapınılacak veya yolunda can verilecek derecede sevilen.
- **Bahadır:** Savaşlarda gücü ve yılmazlığıyla üstünlük kazanan kimse.

DüşüNELİM CEVAPLAYALIM

- Okuduğunuz parçada tanıtılan Mıstık kimdir?
- Yazar ocukken, Mıstık'la nasıl kan kardeşi oldu?
- Kpekle karşılaşınca Mıstık ne yaptı? Niçin?
- O, günden sonra Mıstık, okula niçin gelmedi?
- Yazar, hayalinde kimi görüyor? Bunun sebebi nedir?
- Hikayenin konusu nedir? Açıklayınız.

RENELİM

Hikayenin Konusu

Her yazı belli bir düşünceyi açıklamak, belli bir kavram, durum, olay ile ilgili görüşleri belirtmek için yazılır. Yazıda anlatılmak istenen en çok üzerinde durulan, düşünce üretilen kavram, o yazının konusunu oluşturur.

Konuyu tespit etmek için "Yazar ne üzerinde duruyor?, Bu yazıda neyden söz ediliyor?, Yazarın anlattığı şey nedir?" soruları yöneltilir ve alınacak karşılık yazının konusunu gösterecektir.

DERSE HAZIRLIK

- Yalan söyleyen arkadaşlarınız var mı?
- Yalan söyleyen arkadaşlarınızla aranızda bir olay yaşadınız mı?

KARGA İLE TILKI

Bir dala konmuştu karga cenapları;
Ağzında bir parça peynir vardı.
Sayın tilki kokuyu almış olmalı;
Ona nağme yapmaya başladı:
"Ooooo! Karga cenapları, merhaba!"
"Ne kadar güzelsiniz; ne kadar şirinsiniz
Gözüm kör olsun yalanım varsa,
Tüyleriniz gibiye sesiniz,
Sultanı sayılırsınız bütün bu ormanın."
Keyfinden akli başından gitti bay karganın;
Göstermek için güzel sesini,
Açınca ağzını düşürdü nevâlesini.
Tilki kapıp onu dedi ki: "Efendiciğim,
Size küçük bir ders vereceğim;
Alıklar olmasa iş kalmaz açık gözlere;
Böyle bir ders de değer sanırım bir peynire"
Karga şaşkın, mahcup biraz da geç ama,
Yemin etti gayrı faka basmayacağına.

La Fonten

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Cenap:** Saygı, onur ve büyüklük.
- **Nevale:** Gereken yiyecek ve içecek şeyler.
- **Alık:** Akılsız, sersem.
- **Mahcup:** Utangaç, sıkılğan.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Tilki, peynire sahip olmak için nasıl bir plana baş vuruyor?
- Tilki, yaptığı hareketten üzüntü duyuyor mu? Niçin?
- Tilkinin dil dökmesi, kargada nasıl bir etki meydana getiriyor?
- Tilki ve Karga'nın nasıl insanları temsil ettiğini söyleyiniz?
- Şiirde vermek istenen ders nedir?

ÖĞRENELİM

Olaydan çıkan dersi anladınız mı?

Fabllarda genelde dört bölüm bulunur. *Serim*, *düğüm*, *sonuç* ve *ders* bölümü vardır.

Bu şiir, konusuna göre **didaktik** (öğretici) şiirdir.

Didaktik şiir bir düşünceyi aşlamak ya da belli bir konuda öğüt, bilgi vermek, ahlaki bir ders çıkarmak amacıyla öğretici nitelikte yazılan, duygu yönü zayıf şiir türüdür. Şiirsel dille yazılmış öyküler ve fabllar bu türe girer. Didaktik şiir öğretme amacıyla yazılır. Duygulara değil, düşünceye seslenir.

Şiirler konularına göre ayrılırlar.

Lirik Şiir

Edebiyatta "**lirik**" sözcüğü, eski Yunan edebiyatı ozanlarının, şiirlerini "lir" denen çalgıyla söylemesinden gelmiştir. Lirik şiirlerde aşk, ayrılık, özlem gibi bireysel duygular anlatılır. İnsanın yüreğine, duygularına seslenir, onu coşturur.

Epik Şiir

Konusunu savaş, kahramanlık, yiğitlik ve yurt sevgisinden ya da tarihsel olaylardan alan, okuyanda; coşku, yiğitlik duygusu, savaşma arzusu uyandıran, coşkulu bir anlatımla işlenmiş, destansı özellikler gösteren uzun şiirlere "**epik şiir**" denir. Edebiyatımız epik şiir yönünden hayli zengindir. Divan edebiyatında kasideler, halk edebiyatında koçaklama, destan türleri epik özellik taşırlar.

Ödev:

Şiirleri konularına ve aralarındaki farka göre karşılaştırınız ve konular üzerinde öğretmeninizle birlikte sınıfta tartışınız.

DERSE HAZIRLIK

- Sizi çok üzen bir olay yaşadınız ya da gördünüz mü?
- O anda neler hissettiniz?

SEMAVER

Ali nihayet iş bulmuştu. Bir haftadır fabrikaya gidiyordu. Anası memnundu. Namazını kılmış, duasını yapmıştı.

- Kalk yavrum, işe geç kalacaksın.

Halıcıoğlu'ndaki fabrikanın bacası kafasını kaldırmış, bir horoz gibi duruyordu. Ali nihayet uyandı. Anasını kucakladı. Her sabah yaptığı gibi, yorganı kafasına büsbütün çekti. Anası yorgandan dışarda kalan ayaklarını gıdıkladı. Yataktan bir hamlede fırlayan oğluyla birlikte tekrar yatağa düştükleri zaman, bir genç kız kahkahasıyla gülen kadın, mesut ayılabilirdi. Mesutları çok az bir mahallenin çocukları değil miydiler? Yemek odasına geçtiler. Odanın içini kızarmış ekmek kokusu doldurmuştu. Semaver ne güzel kaynıyordu.

Sabahleyin, Ali'nin bir semaver, bir de fabrikanın önünde bekleyen salep güğümü hoşuna giderdi. Sonra sesler. Halıcıoğlu'ndaki askeri okulun borazanı, fabrikanın uzun ve bütün Haliç'i çınlatan düdüğü, onda arzular uyandırır; arzular söndürürdü. Demek ki Ali'miz biraz şairceydi. Büyükdeğirmen'de bir elektrik amelesi için duyarlılık, Haliç'e büyük transatlantikler sokmaya benzese de Ali, Mehmet, Hasan biraz böyleyizdir. Hepimizin gönlünde bir aslan yatar.

Ali annesinin elini öper, sonra evin küçük bahçesinde saksıların içinde fesleğenlerden birkaç fesleğen yaprağını parmaklarıyla ezer, avuçlarını koklayarak uzaklaşırdı.

Sabah serin, Haliç sisliydi. Arkadaşlarını sandal iskelesinde buldu; hepsi de diñç delikanlılardı. Beş kişi Halıcı'oğluna geçtiler.

Akşam, işinden emin ve memnun evine döndü. Anasını kucakladıktan sonra, karşı kahveye, arkadaşlarının yanına koştu. Bir pastra oynadı. Heyecanlı bir tavla partisi seyretti. Sonra evinin yolunu tuttu. Anası, yatsı namazını kılıyordu. Her zaman yaptığı gibi, anacığının önüne çöktü. Seccadenin üzerinde taklalar attı. Dilini çıkardı. Nihayet kadını güldürmeyi başardı. Kadıncağız selam vermek üzereydi.

Anası:

- Ali be, günah be yavrum, dedi. Yapma yavrucuğum, yapma!

Ali:

- Allah affeder ana, dedi.

Yemekten sonra Ali roman okuyor, anası ona kazak örüyordu. Sonra, yükün içinden lavanta çiçeği kokan şilteler serip yattılar.

Anası sabah ezanı okunurken Ali'yi uyandırdı.

Kızarmış ekmek kokan odada semaver ne güzel kaynardı.

Ali'nin annesine ölüm, bir misafir, bir baş örtülü, namazında niyazında bir komşu hanım gelir gibi geldi. Sabahları oğlunun çayını, akşamları iki kap yemeğini hazırlaya hazırlaya akşamı ediyordu. Fakat yüreğinin kenarında bir sızı hissediyor, buruşuk ve tül-bent kokan vücudunda, akşam üstleri merdivenleri hızlı hızlı çıktığı zaman, bir kesiklik, bir ter, bir yumuşaklık duyuyordu.

Bir sabah daha Ali uyanmadan, semaverin başında üzerine bir fenalık gelmiş yakın sandalyeye çöküvermişti. Çöküş o çöküş.

Ali, annesinin kendisini bu sabah niçin uyandırmadığına hayret etmekle beraber vaktin geçtiğini anlayamamıştı. Fabrikanın düdüğü, camların içinden titizliğini, can koparıcılığını terk etmiş ve bir sünger içinden geçmiş gibi yumuşak, kulaklarına geldi. O bir daha uyanmayacak olan anasını seyrediyordu.

Ölümün karşısında ne yapsak, başarılı olmuş bir aktörden farkımız olmayacak.

O kadar, başarılı olmuş bir aktör.

Sarıldı. Onu yatağına götürdü. Gözleri yandı. Ağlayamadı. Sokağa fırladı. Komşu ihtiyar hanıma haber verdi. Komşular geldiler. O fabrikasına yollandı. Hep ölümü düşündü. Ölüm bildiğimiz kadar korkunç bir şey değildi. Yanlış biraz soğuktu.

Güneş, sarı pirinç maddenin üzerinde donakalmıştı. Onu kulplarından tutarak, göremeyeceği bir yere koydu. Kendisi bir sandalyeye çöktü. Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağıladı... Ve o evde, o, bir daha kaynamadı.

Bundan sonra Ali'nin hayatına bir salep güğümü girdi.

Yün eldivenlerin içinde saklı elleri salep fincanını kucaklayan, burunları nezleli, kafaları ıstıraplı, pirinç bir semaver gibi tüten sarışın işçiler, öğretmenler, celepler, kasaplar ve fakir öğrenciler kocaman fabrika duvarına sırtını verirler; üstüne rüyalarının devamı serpilmiş salepten yudum yudum içerlerdi.

Sait Faik ABASIYANIK

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Amele:** İşçi, emekçi.
- **Hamle:** İleri atılma, atılım.
- **Semaver:** Özellikle çay demlemekte kullanılan, musluklu kap.
- **Salep:** Bitki türü, süt veya su ile kaynatılmasıyla yapılan sıcak içecek.
- **Seccade:** Bir kişinin üzerinde namaz kılabilen, halı, kilim, namazlık.
- **Celep:** Kesilecek hayvanların ticaretini yapan kimse.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Ali'yi annesi her sabah nasıl uyandırıyor?
- Ali'nin gönlünde arzular uyandırıp, söndürenler nelerdir?
- Ali'yi annesi bir sabah neden uyandırmıyor?
- Ali, annesinin ölümünü fark edince neler yapıyor?
- Annesinin ölümü Ali'yi nasıl etkiliyor?
- Hikayede anlatılan olay ne zaman ve nerede geçiyor?

ÖĞRENELİM

“Semaver” adlı metin satır ve paragraflardan oluştuğu için şekil olarak düz yazı (nesir) dir.

Yazıda bir anne ile çocuğu arasında geçen olaylar yer, zaman ve kişiler belirtilerek anlatılmıştır. Bu yazıda olduğu gibi yaşanmış ya da gerçeğe uygun olarak tasarlanmış olayları yer, zaman, kişi belirterek anlatan ve sanat değeri olan yazılara **hikaye** denir. Bu yazının türü hikayedir. Olay, olayın geçtiği yer, olayın geçtiği zaman ve olaya karışan kişiler hikayenin unsurlarıdır.

Hikayenin en önemli kişisine ana kahraman veya hikayenin kahramanı denir. Hikayeler serim (giriş), düğüm (gelişme) ve çözüm (sonuç) bölümlerinden oluşur.

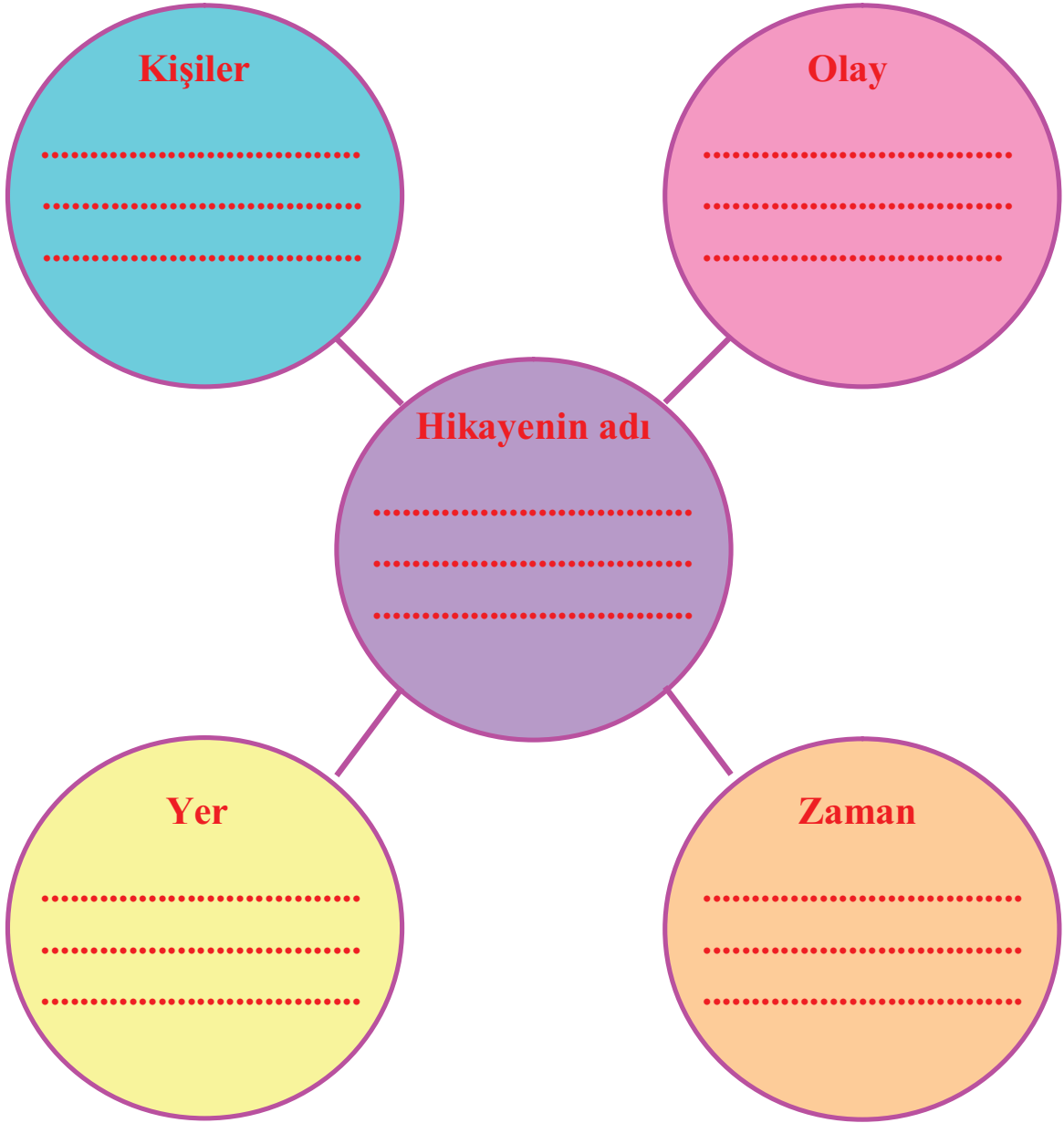
- Serim bölümünde: Yer ve kişiler tanıtılır (tasvir edilir), zamanla ilgili ayrıntılı bilgiler verilir.
- Düğüm bölümünde: Olay veya olaylar anlatılır ve olay okuyucuda merak uyandıracak şekilde bir yerde düğümlenir.
- Çözüm bölümünde: Düğüm çözülerek olay veya olaylar sonuçlandırılır.

Okuduğunuz hikayenin serim bölümünde, Ali'nin bir fabrikada iş bulduğu, anasının da Ali'nin iş bulmasına çok memnun olduğu anlatılmaktadır.

Düğüm ve çözüm bölümlerini de siz bularak anlatılanları arkadaşlarınıza anlatınız.

HİKAYE HARİTASI OLUŞTURALIM

Okuduğunuz hikayeye göre aşağıdaki haritayı tamamlayınız.

DERSE HAZIRLIK

- Özgürlük nedir?
- Özgürlük insana neler kazandırır?
- Özgür olma insanın kendisine bağlı mıdır? Açıklayınız.

KURTLA KÖPEK

Kurdun biri açlıktan bir deri bir kemik kalmış. Çünkü hiç av bulamıyormuş. Köpekler koyun sürülerini çok iyi koruyorlarmış. Kurt, sürüden belki bir kuzu kaparım diye çok uğraşmış ama boşuna.

Bir gün yolda bir köpekle karşılaşmış. Köpek hem kocamanmış, hem de semizmiş. Kurt “tam ağzıma göre bir lokma”, demiş içinden. “Şunu parçalayıp bigüzel yiyeyim”.

Ama son anda, “ya o beni parçalarsa?” diye korkmuş. Bu yüzden alttan almış, tatlı sözler söylemeye başlamış. Köpeğin semizliğini öve öve bitirememiş.

Köpek: “İstersen sen de benim gibi semiz ve mutlu olabilirsin”, demiş. “Ormandan ayrıl. Soydaşlarının halini görmüyor musun? Hepsi açlıktan öldü ölecek durumda. İyisi mi sen benimle gel. Benim kaldığım çiftlikte yaşa”.

Kurt sormuş: “peki, çiftlikte yaşamamı kazanmak için ne iş yapacağım?”

Köpek: “Hiçbir iş filan yapmayacaksın”, demiş. “Efendilerine kuyruk sallayacaksın. Ev halkına şirin görüneceksin. Böylelikle avlanmak zahmetinden kurtulmuş olacaksın. Karşılığında çok güzel yemekler yiyeceksiniz piliç kemiklerden tut ta güvercin kemiklerine varıncaya dek, çeşit çeşit yemekler yiyeceksin”.

Kurt bu öneriye çok sevinmiş. Sevincinden zil takıp oynayacakmış neredeyse.

“Peki”, demiş, “seninle geliyorum”.

Kurt ve köpek, çiftliğin yolunu tutmuşlar. Kurt bir ara köpeğe bakmış ki ne görsün? Köpeğin boynundaki tüyler dökülmemiş mi?

“Hayrola, köpek kardeş,” demiş, “boynundaki tüyler niye döküldü öyle?”

Köpek: “Önemli bir şey değil,” diye yanıt vermiş.

Bu yanıt kurdu doyumamış, üstelemiş:

“O izler tasma izi olmasın sakın?” diye sormuş.

Köpek: “İyi bildin”, demiş. “Biz köpeklere tasma takarlar”.

“Yani siz köpekler istediğiniz zaman koşamıyor musunuz? Hep o tasmaya mı bağlı kalıyorsunuz?”

“Her zaman değil. Ama ne çıkar bundan? Karnımızı tıkabasa doyurabiliyoruz ya ona bak sen!”

Bu söz üzerine kurt yarı yolda durmuş:

“Yok arkadaş”, demiş, “ben bu işte yokum. Dünyanın en güzel yemeklerini de verseler özgürlüğümü hiçbir şeye değişmem. Ben istediğim zaman, istediğim yerde özgürce gezip tozmak isterim. Senin olsun o güzel yemekler!”

Kurt bu sözlerden sonra köpeğe hoşça kal bile demeden yemyeşil ormanlara doğru koşmuş. O gün bugündür hala koşuyordur belki de...

La FONTEN

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Şirin:** Sevimli, cana yakın, hoş.
- **Üstelemek:** Bir düşünce veya istek üzerinde durmak, ısrar etmek.
- **Tasma:** Hayvanları bir yere bağlamaya, çekip götürmeye yarayan kemer biçiminde bağ.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Açlıktan deri ve kemik kalan kurt, köpeği neden avlayıp yemekten vazgeçmiş?
- Çiftlikte kalmak için kurt ne yapmalıymış?
- Teklifi kabul eden kurt yolda yürürlerken köpekte ne görmüş?
- Özgürlüğünün kısıtlanmasına kurt razı mıdır?
- Okuduğunuz yazının konusu nedir?

ÖĞRENELİM

Yazının amacı insanlığa öğüt vermektir. Okuduğunuz yazıda hayvanlara insan özellikleri verilerek konuşturuluyor. Yazı bu özelliğiyle masala benziyor. İnsan dışı varlıklara, insan özelliği, insana has davranış şekillerinin verilmesine **teşhis (kişileştirme)**, onların konuşturulmasına veya insan dışında kalan canlı ve cansız varlıkların konuşturulmasına ise **intak (konuşturma)** denir.

Yazıda adı geçen hayvanlar gerçek hayattaki insanları temsil ediyor. Bu tür özelliklere sahip olan yazılara **fabl** denir.

Hayvanların konuşturulduğu ve yaşanması mümkün olmayan olayların anlatıldığı bir yazı okudunuz.

Yazıda olduğu gibi bilinmeyen bir zamanda ve bilinmeyen bir yerde geçmiş olağanüstü olayların anlatıldığı masaldır. Fablların kahramanları hayvanlar, bitkiler ya da cansız varlıklardır. Ancak bu varlıklar insan gibi konuşup hareket ederler. Fabl öğreticidir, bir ders verme amacı taşır.

Bu fabldan nasıl bir ders çıkardığınızı açıklayınız.

DERSE HAZIRLIK

- Hastalandığınızda neler yaparsınız?
- Hastalara nasıl yardımcı olursunuz?

SÖNMEYEN YILDIZLAR

Gecenin geç saatinde kapı vuruldu.

- Kim o? – diye açık pencereden sordu kalın erkek sesi.
- Bir baba! – diyerek sözleri yutuyormuş gibi usulcacık cevap verdi Naum.

Doktor onu görmek için aşağı doğru baktı. Sonra:

- Bu ne, niye o kadar telaş ediyorsun? Yavaş ol, kapıyı kıracaksın! – diye bağırdı!

- Çocuğum, çocuğum hasta! Size çok yalvarırım gelin de kendisini bir görün.
- Ben de hastayım. Her tarafım şiş! – diye cevap veriyor.
- Başka doktor yok ki... Doktor yalvarırım, çocuğuma yardım etmeye gelin, onu

kendi başına bırakmayın, - diyerek balıkçının sesi titriyordu.

- Dedim ya gelemem! Amma da tuhaf bu alem! İnsanı uykuda bile rahat bırakmıyorlar.

- Gerektiği kadar öderiz! İstedığın kadar! Fakat balıkçıyız! Fakiriz! İşidiyor musun?! Ah vay halimize bizim vay!... Demek gelmiyorsun ha? Pencere kapadı!

Balıkçının sesi sokak içinde gid gide daha fazla yükseliyordu.

Anne, kocasını eve yalnız döndüğünü görünce, Kole'nin başına koymak istediği yaş bez elinde kaldı.

- Gelmedi a?
- Gelmedi! - diye cevap verdi baba ve bunun için kendi suçluymuş gibi başını öne doğru eğdi.

- Ah başımıza neler geldi!

Naum, küçük oda içinde, bütün varlığı olan oğlu önünde rüzgarlardan kurumuş bir çınar ağacı gibi duruyordu. Donuk gözleri Kole'ye doğru bakıyordu.

- Ooof... Baaba!... Bı... rak... ma!... deyip söylemek istediğini bitirmeden oğlu Kole'yi yeni bir ateş dalgası kapladı. Alnı ter damlalarıyla doldu.

- Sakın, Kole oğlum! – diye bağırdı babası. Sonra:
- Bataniye! Kalın bataniye nerede?
- Ne oluyorsun adam, kendinde misin?!
- Çabuk! Çabuk ol! Hastahaneye götüreceğim! – deyip çocuğu sarmaya başladı.
- Ne karşıya kadar mı?!
- Haydi, haydi çabuk ol geç olmasın! – Her ikisi de çocuğu birlikte sarıyordu.

Sonra baba oğlunu arkasına alıp gerektiğinden fazla eğildi ve kapıdan dışarı çıktı.

- Baba, baba, bir fısıldayış işitmiyor musun?

- Göl oğlum, göl. Git gide daha fazla dalgalanıyor.
- Dinle, dinle babacığım!
- Sakin ol oğlum, sakin ol oğlum. Hafif rüzgar sazlar arasında oynuyor.
- Derenin dağdan nasıl taşıp geldiğini görmüyor musun?!
- Hayır yavrum! Ay dağın ardında gizleniyor!
- Baba, babacığım. Beni su boğuyor! Baba, bırakma. Bırakma babacığım!...

Çocuğun, babasının boynu etrafında sarılı küçücük terli elleri gitgide daha fazla gevşiyor, sesi ise sönüp kesiliyordu.

Bitkin bir halde olan Naum daha hızlı yürümek istedi. Çok güç nefes alıyordu. Korku, içinde olan son gücünü bile tüketiyordu. Fakat yürek isteyince istek de geri kalmaz!...

Hastahanenin pencereleri ışık doluydu. Doktorlar hasta çocuklu babayı merakla karşıladılar. Baba ve anne, yoldan yorgun, holdeki kanepeye oturmuş Kole'yi aldıkları kapıya doğru bakıyorlardı. İki de içeride Kole'nin bulunduğu odadan birinin çıkmasını ve kendilerine bir söz söylemesini bekliyorlardı. Gözleri hissedilmez bir şekilde kapanıyordu.

Açılan kapıdan gözlerine bir demet kuvvetli ışık vurdu. Hemen yerlerinden fırladılar.

- Tehlike atlatıldı, - dedi tatlı bir sesle nöbetçi doktor. – Fakat bir kaç gün burada kalması gerek.

Naum'un boğazını bir şey sıkıyordu. Gözleri yaş dolu anne ise, candan teşekkür etmek isteğiyle beyaz iş önlüklü genç adama bakıyordu. Sonunda baba yalvararak:

- Eğer mümkünse azıcık görelim, - dedi. Çünkü biliyorsunuz buralı değiliz, gitmemiz gerek...

- Ne demek! Neden görmeyesiniz?

Kole, baba ve annesini, yüzünde ince bir gülümsemeyle karşıladı.

Dışarıda, dalgalı göl, baba ve anneyi sevinç içinde karşıladı. Gökte parıldayan her yıldız içlerinde en iyi istekler uyandırıyor, onlar da bu iyi istekleri kendi düşüncelerinde yavrularına gönderiyorlardı...

Horozlar yeni günü muştuluyordular. Naum, arkadaşlarını görünce yanlarına koştu ve kayıklardan birine atladı fakat, balıkçılar Naum'u gördüklerinde susuverdiler. Kole'nin durumunu işitmişlerdi de bu yüzden onu beklemiyorlardı.

Kayık sahilden daha fazla uzaklaşıyordu. Çok geçmeden balıkçılar ağları attılar. Güneşlenip yıkanmak üzere halk göl kıyısına gelmeye başladı. Naum organın ucunu tutup göl kıyısında duruyor, yorgunluk ve göz kapaklarına damlayan uykuyla savaşıyordu. Birden bire kulaklarına acıklı ve yardım isteyen bir ses geldi. Bağırma gitgide daha fazla yükseliyordu. Sesin geldiği yöne doğru döndü. Tam göl kıyısında duran bir kadın saçlarını yolarak Nauma doğru koşuyor ve kendinde değilmiş gibi ellerini yukarı doğru kaldırıp durmadan:

- Yardım! Yardım kızım boğuluyor! – diye acı acı bağırıyordu.

Balıkçı yerinden fırlayıp çok düşünmeden kızcağzın boğulduğu yöne doğru koştu. Ok gibi yüzerek, su altına daldı ve kızcağzı kaldırıp gölün kıyısına getirdi. O sırada etrafını insanlar sarmıştı. Boğulan kız doktorun kızıydı. Kendine gelince kız ağlamaya başladı. Naum kah kızcağıza, kah anne ve babasına bakıyordu. Bakıyor hem de kendine inanamıyordu. Eh, doktorun penceresi altında ne yapmamıştı?! Ona, kendi oğlunu kurtarabilmek için ne kadar yalvarmıştı? Karşısında şu anda duran adam ise onu hiç işitmek istemiyordu. Acaba şimdi onu tanıdı mı? Şimdi kızını kurtaran balıkçının, gece kendi oğlunu kurtarmak için penceresi altında saatlerce yalvaran balıkçı olduğunu biliyor muydu? Doktor:

- Ben... Ben... sana nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum doğrusu. Söyle... Söyle... Sana ne vereyim?... dedi ve yuvarlak yüzünü Naum'a doğru yanaştırdı. Naum hiç bir şey istemiyormuş gibi yerinde taş kesilmiş duruyordu. Ne işliyor ne de yüzüne bakıyordu.

- Haydi canım, sıkılma. Söyle istediğini – diye konuşmaya başladı doktorun karısı.

- Söyledim, hiç bir şey istemiyorum!... En büyük ödülü gece aldım. Gece ölüm derecesinde olan oğlumu hastanedeki iyi yürekli doktorlar kurtardı! – dedi balıkçı ve gölün karşıki tarafında olan uzak şehri gösterdi.

- Amma... Sen... Sen... Gece sen miydin? – kekeleyerek ağzı açık kaldı doktorun.

Naum, birkaç adım attıktan sonra ansızın, birdenbire döndü ve doktora doğru var gücüyle:

- Sadece bir şey söylemeliyim, bu dünyada her şey parayla satın alınmaz! Evet alınmaz! – dedi. Dedi ve küçük bir çocuk gibi göl kıyısına koştu.

Boris BOYACİSKI

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

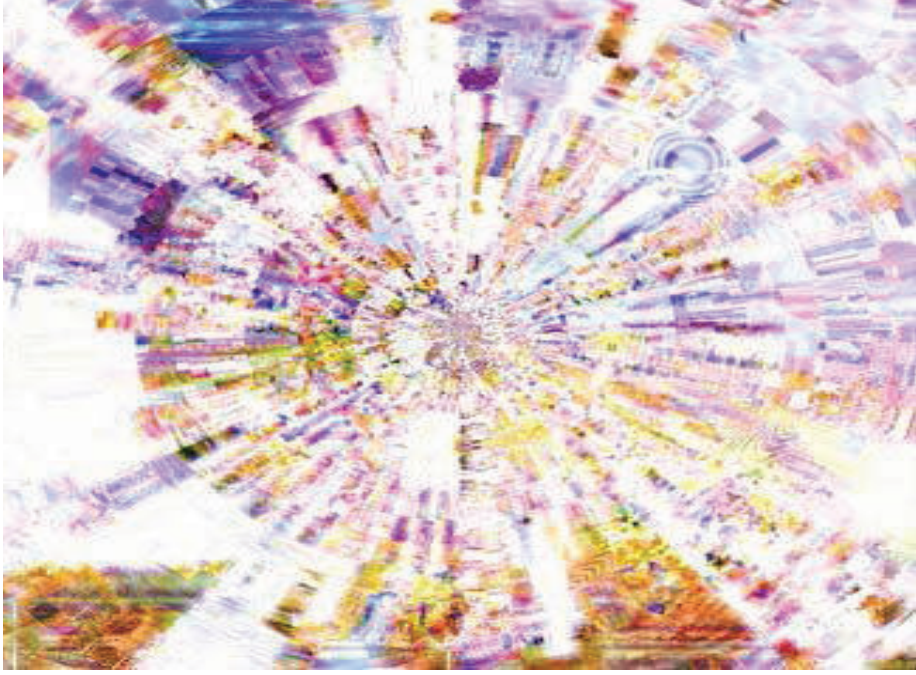
- **Usulcacık:** Biraz kaygılı.
- **Kanepe:** Oturmak için yapılan araç.
- **Muştulamak:** Müjdelemek.
- **Urgan:** Keten, pamuk gibi türlü dokuma maddelerinden yapılan ince ip.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Gecenin geç saatinde doktorun kapısını kim vuruyor?
- Doktorun yaptığı hareketi doğru buluyor musunuz?
- Oğlunu kuratarabilmek için baba neyi göze alıyor?
- “Dünyada her şey parayla satın alınmaz” cümlesinden ne anlıyorsunuz?
- Okuduğunuz hikayenin konusu nedir?

DERSE HAZIRLIK

- Nasıl bir dünyada yaşamak istersiniz?
- Dünyada nelerin değişmesini ve neler olmasını hayal edersiniz?

DEĞİŞEN DÜNYA

Çocukluğumuzun geçtiği sokakta
Biraz dolaşayım dedim,
Şimdi oturduğum yerden uzakta.

Öyle bir hüzün çöktü ki içime
Ne bileyim,
Ağlıyasım geldi kendi kendime.

İnsanları değişmişti,
Ondan belki de.
Sonra pek çok evlerin yerinde
Yeni yeni binalar belirmişti.

Ahtapotlar gibi apartmanlar
Buraya da salmış kollarını,
Yoksul aileler çekilmişler
Satıp savıp mallarını.

Böyle böyle benim eski mahalle
Hoyrat semtlerin karşısında
Silinip gitmiş bile.

Eski günler nerdesiniz
Açın kapınızı de evinize gireyim.
Ama nerde o evler,
Ne bileyim

Şimdi anam ağlıyor
Zenginliği, fakirliği
İnsan zamanla anlıyor.

Behçet NECATİGİL

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Hüzün:** Gönül üzünlüğü.
- **Ahtapot:** Kafadan bacaklılardan, bir mürekkep balığı türü.
- **Hoyrat:** Kaba, kırıcı, hırpalayıcı.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Şiirde, şair neyi açıklamak istemiştir?
- Şair, neden insanların değiştiğini düşünüyor?
- Şair, neden eski günlerinin arayışı içindedir?

Konu hakkında tartışalım:

- Çocuklar, güzel bir dünya yaratmak için neler yapabilirler? Sınıfta tartışınız.
- Hayattınızda neler olmasını hayal edersiniz? Anlatınız.

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz şiir bir serbest nazım örneğidir.

Serbest nazım, genellikle ölçü ve kafiyeye bağlı bulunmayan şiirlere denir. Bu nazım biçimi günümüzde daha da çok yaygınlaşmıştır. Şiirde belirgin bir ahenk de vardır. Serbest nazımda ahenk genelde alliterasyonlarla sağlanır.

Alliterasyon ses tekrarı demektir.

Şiirde herkesin anlayabileceği bir dil kullanılmıştır.

DERSE HAZIRLIK

- Aileniz içinde bireyler birbirlerine karşı görevlerini yerine getiriyorlar mı?
- Bu, niçin önemlidir?
- Evde anne ve babanıza yardımcı olmak sizi mutlu ediyor mu? Niçin?

AİLE

Aile bağı, iç güdülere dayanır; onun için çok kuvvetlidir. Bir anneyi çocuğuna bağlayan duyguya dikkat ediniz: ne kadar doğal, ne kadar temizdir; hiçbir anlaşmazlığa imkan vermez, aksine, her fedakarlığa katlanmaya hazırlar. Çocuk için de anne sanki bir tanrıça olur: çocuğa o beslediğine göre kuvvet, kudret ondan gelir; bütün hayatın kaynağı odur. Hatta beslenmese ve ona sadece baksa bile, anne çocuğun acılarını dindiren; ona sıcaklık, tatlılık, sabır ve güzellik sunan, her zaman göğsüne sığınılacak bir varlıktır.

Ya çocuğun anneye karşı duygusu?... Toplumun varlığı, insanların sevmeyi öğrenmesine bağlıdır; sevmek de anne sevgisi yolu ile öğrenilir. Çocuk, daha hayatının ilk yıllarında anlar ki kendine sevgiyle açılan kollar vardır, varlığı koruyucu bir şefkatle sarılmıştır. Ona saf ve tam bir sevgi besleyen, karşılığında hiçbir şey istemeyen, fedakar bir insan bulunmaktadır; o da annesidir. Çocuk annesine sığınır; onu sever. Hayata bu şekilde başlamış olmak, çocuk için eşsiz bir şereflemedir. Bu sevgi ve güvenin etkisi, sonraki yıllara da geçer; başarısızlıklar ve felaketler karşısında güvenilecek kimseler bulunduğu inancını verir; insanı iyimser yapar.

Demek oluyor ki aile hayatı, çocukluk yıllarında bir çeşit “sevme ve sevilme çıraklığı”dır. Şüphe yok ki aile içinde bulunduğumuz zaman duyduğumuz garip mutluluk

da bundan ileri geliyor. Fakat aile ocağına koşarken bizde uyanan güvenin sebebi yalnız bu sevgi hatırası değildir; aile, Valery'nin (Valeri) dediğine göre: "Herkesin kendini olduğu gibi gösterdiği" bir toplumdur.

Her yerde, olduğumuz gibi görünmüyor muyuz? Elbette hayır. Çünkü hayatta her birimiz, bir rol oynamaya mecburuz. Bir toplum içinde yaşarız, herkes bize bir kişilik vermiştir. Bazı işlerimiz vardır; bir profesör yahut bir satıcıyız. Günlük hayatımızın büyük bir kısmında, bu işlerin istediği niteliği gösterme zorundayız, "kendi kendimiz olmaya" hakkımız yoktur.

Ama bu yuvada, kimse bu rolü oynamak lüzumunu duymaz. Bir ailenin akşam yemeğinden sonraki durumunu gözlerinizin önüne getirin: baba, bir koltuğa gömülmüş, gazetesini okuyor; anne, yün örüyor yahut büyük kızı ile bazı aile dertlerini konuşuyor; oğullardan biri roman okuyor; öbürü de bir elektrik prizini sökmekle meşguldür, başka biri radyoda konuşma veya müzik aramaktadır. Herkes istediği durumda ve istediği meşguliyet içindedir. Bu halleri ile bu insanların her biri ötekinden ayrı ve uzak görünürler; hatta birinin meşguliyeti, ötekini rahatsız da edebilir. Ama bütün fertler, bu yuvadan olduklarını bilirler. Orada bir rahatlık, Mauriac'ın (Moriak) dediği gibi "emniyet verici bir sıcaklık" bulurlar. Bilirler ki orda birbirinin sorumluluğunu yüklenecek insanlar arasındadırlar. Mesela birisi hastalansa, kovan içinde hemen bir telaş başlar: kız kardeş yatak hazırlamaya koşar, anne hasta ile meşgulken erkek kardeşlerden biri soluğu eczanede almıştır. Hasta olan, kendini asla yalnız hissetmez.

Aile ocağında yoksun bir kimse ise, bu geniş dünyada, o yakınlık ve sıcaklığa hasret, tir tir titremeye mahkumdur.

Andre Maurois

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Güdü:** Bilinçli veya bilinçsiz davranış.
- **Kudret:** Güç, erk, iktidar.
- **Şefkat:** Acıyarak ve koruyarak sevmek, sevecenlik.
- **Lüzum:** Gerek, gereklilik.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Yazara göre, aile bağının temeli neye dayanıyor?
- Anne ve çocuk arasındaki duyguların ortak özelliği nedir?
- İnsanların birbirini sevmeyi öğrenmesi neyi sağlıyor?
- Sevmenin yolu, neden anne sevgisinden geçiyor?
- Yazar, aile içindeki mutluluğu nasıl nitelendiriyor?
- Toplumda insanlar, istedikleri gibi davranabiliyorlar mı? Niçin?
- Hikayenin ana düşüncesi nedir? Belirtiniz.

DERSE HAZIRLIK

- Hayatta öğüt verenleri dinler misiniz?
- Masallar hakkında ne biliyorsunuz?
- Bildiğiniz bir Keloğlan masalı var mı? Varsa masalda nasıl bir öğüt verildiğini açıklayınız.

KELOĞLAN İLE VEFASIZ ARKADAŞI

Bir varmış, bir yokmuş, hem de Allahın kulu çokmuş, bu kullardan biri de herkesin adını şanını işittiği bizim ünlü Keloğlanmış.

Keloğlan'ın bir arkadaşı varmış. Adı Hüsemmiş.

Yedikleri içtikleri bir gidermiş. Çok samimi imişler.

Böyle imiş ama Hüsem aşırı derecede kıskanç ruhlu biriymiş. Bir gözünü diğer gözünden kıskanırılmış ve çok da çekemez bir yapısı varmış...

Keloğlan o kadar masum, o kadar safmış ki, canım ciğerim diyerek sevmekte olduğu Hüsem'in bu çok çirkin huyunu bilmezmiş. Kendisi gibi bilirmiş.

Anası ile çok fakir bir hayatı varmış. Ama artık, bu hayatı çekemezmiş ..

Gurbet ellere çıkıp iş bulmakmış amacı bundan böyle. Fakat, tek başına gideemezmiş, çünkü hiç gurbete çıkmamış. Bu yüzden arkadaşı Hüsem'e açmış fikrini. O da münasip bulmuş ve beraberce çıkmaya karar vermişler.

Keloğlan anasının elini öpmüş, tam evden çıkacakken, anası, kuruş kuruş biriktirdiği bir miktar parayı, oğlunun avucuna sıkıştırmış ve iyice tembih etmiş:

“Ey benim saf oğlum, dünyalar çiçeği çocuğum. Bilirim ben seni, birlikte olduğun arkadaşına dikkat et. Herkesi kendin gibi saf ve temiz sanma. Yoksa, başın çok ağrır. Gurbete ilk defa çıkıyorsun. Ne hain ol, ne de hainliğe uğra. Hadi uğurlar ola, kara talihin açık ola. Yalnız, çok bekletme beni, gözlerimi yollarda koma emi!”

Hüsem'le köy dışında buluşan Keloğlan, torbaları ellerinde kara gurbet yollarına çıkmışlar. Gitmişler gitmişler, bir yere gelip oturmuşlar. Karınları da çok acıkmış. Oturup azıklarını yemişler bir güzel. Dağ, dere, tepe aşır bir kasabaya girmişler. Karınları yine çok acıkmış, ama yemekleri bitmiş. Hüsem, Keloğlan'ın parası olduğunu bilirmiş, kendisinin de varmış parası elbette ama, bunu O'na hiç söylememiş.

Hüsem, kendisine acındırır bir ruh haliyle, şöyle demiş: "Keloğlan gardaşlığım, yoktur beş param, varsa olsun haram. Açlıktan bir hal olduk, yolumuza yürümekten aciz kaldık. Yap bana bir iyilik. Fırından koca birer somun alalım, açlığımızı bastıralım".

Çok yufka yürekliymiş ya Keloğlan, doğru girmiş fırına iki somun ekmek ve biraz helva alıp çıkmış. Bir çeşme başına varıp, güzelce karınlarını doyurmuşlar.

Az gitmişler, uz gitmişler, altı ay bir güz gitmişler. Karınları öyle acıkmış ki, mideleri gurul gurul edermiş. Ama, Keloğlan'ın parası tükenmiş. Arkadaşında da olmadığını sanıyormuş:

"Yahu demiş Keloğlan, kaldık beş parasız, ne olacak bizim halimiz?" O kadar aç gözlüymüş ki Hüsem, hala cebinde parası olmadığını söylemekteymiş.

Karınlarına taş bağlayıp yollarına devam etmişler. Bir yokuşa yukarı çıkarken, bayılıp düşmüşler açlıktan. Bir süre öylece kalmışlar. Biraz ham erik yemişler ve tekrar yürümüşler. Büyük bir ormanlığın yanına gelmişler. Birden bire etraflarının eşkiyalar tarafından sarılması ile neye uğradıklarını anlayamamışlar. Ama, Hüsem çok daha fazla korkmuş, çünkü tüm foyası şimdi ortaya çıkacakmış. Parasını eşkiyalar alacakmış. Pos bıyıklı eşkiyanın biri, yüksek sesle emir vermiş. "Heey, Keloğlan, önce sen çıkar bakayım altınları, paraları!"

Kendinden emin bir şekilde, söylenmiş Keloğlan. "Yok param, yalansa ölsün anam, ister inan ister inanma, yalnız kötülük yapma bana!"

Eşkiya, hiç inanır mı?

Tutmuş kulağından, çekiştire çekiştire, "Ulan", demiş "süt çocuğu, kel kafanı koparıyorum bak. Beni zorlama, çıkar dök şuraya, üstündekileri".

Bizimki pek neşeliymiş. Nasıl olsa bir şey bulamayacaklarmış. Hiç ciddiye almazmış gibi bir eda içindeymiş. Buna sinirlenen eşkiya, kuşak altlarını, iç ceplerini, çarığının içini bile aramış Keloğlan'ın, tabii hiçbir şey bulamamış... Keyifli keyifli gülmüş Keloğlan, "Demedim mi ben size, anacığımın verdiği üç beş kuruşum vardı. Yolda bitirdim. İnanmazsanız Hüsem'e sorun".

Haramibaşı, çirkin bir kahkaha atmış. Peki, şimdi çok sevgili arkadaşını görelim bakalım".

Hemen savunmaya geçmiş Keloğlan, "O zavallıyı da boşuna aramayın. Yoktur beş parası, gözlerine baksana kör talih karası".

Hüsem, asıl şimdi çok daha perişan hale düşmüş. Bu çok sevgili arkadaşına yalancı çıkmak, haramilerin yapacağı kötülükten daha fazla üzmüş kendisini.

Buna rağmen, yalan söylemekten geri durmayan Hüsem, "Ben de Keloğlan'dan nafakalandım. Yoktur param, varsa olsun haram". Fakat haramibaşı, yutmamış. Çünkü, bu oğlan, hiç de Keloğlan gibi saf görünmüyormuş. "Ulan" demiş "Ananın sütü daha ağzında kokuyor, bir de bize yalan söylüyorsun. Ben ararsam fena olur. En iyisi mi, dök şuraya paraları".

Hala direnirmiş Hüsem, “Arayın şu çarpık oğlanın üstünü”, diye emir vermiş Haramibaşı. Hemen aramışlar ve gömleğinin iç cebinden epey para çıkmış. Tabii yüzü gözü kıpkırmızı olmuş utancından, korkusundan. En çok, arkadaşının yalanını anlamasından, yerin dibine girmiş sanki...

Çok sinirlenen eşkiyalar, öyle bir girişmişler ki Hüsem’e, ağzı burnu kanamış. Yüzü gözü morarmış dayaktan. “Hadi defol, cehennem ol buradan”, diyerek kovmuşlar. Keloğlan, korkusundan tir tir titirmiş. Acaba, kendisini de dövecekler miymiş?

Yalvaran bir dille şöyle demiş, “Etmeyin eylemeyin, beni öldürmeyin! Bırakın gideyim yoluma, kavuşayım garip anama”.

Fakat haramibaşı, hiç de sandığı ve korktuğu gibi konuşmamış. Şöyle demiş, “Sen, çok temiz ve safsin. Yalan söylemedin bize. Biz senin gibi harbileri severiz be Keloğlan. Dünyalar Keloğlan’ın olmuş. Eşkiyaların başı, “Şimdi sana bir yer tarif edeceğim”, diye devam etmiş konuşmasına, “Bak, şu tepeyi görüyor musun; hah işte o tepeye çık, sağ tarafa bakınca, büyük bir mağara göreceksin. Mağaraya in, sağ köşesinden itibaren otuz metre kadar ileride büyük bir taş göreceksin. Üzerinde dev resmi vardır. O taşın altını kaz, altın bulacaksın”.

Eşkiyalara dünyalar dolusu teşekkür edip hemen yola çıkmış Keloğlan. Tepeye tırmanıp, zirveye ulaşmış. Şöyle bir bakınmış, söylenen mağaraya doğru gitmiş. Kısacası üzerinde dev resmi bulunan taşın yanına varmış. Etrafına bakınmış, kimseler yokmuş. Sivri bir taşla taşın altını oymaya başlamış. Çok fazla yorulmadan bir testi altın bulmuş.

“Şükür şükür, buldum altını, mutlu edecem anamı, doğruluğumun gördüm ödülünü” diye diye yürümüş gitmiş. Türküler söyleye söyleye evine doğru gelirken anası onu görmüş. “Acaba niye erken döndü” diye geçirmiş içinden. Keloğlan, çil çil altınları annesinin gözleri önünde dökmüş. Kadıncağız o kadar sevinmiş ki düşüp bayılmış.

Hüsem, utancından köyünde de duramamış ve almış başını gitmiş. O gün bu gündür hala nerede olduğunu bilen yokmuş.

Emel İPEK

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Hain:** Zarar vermektan çekinmeyen, kötülük yapmaktan hoşlanan.
- **Azık:** Yiyecek, besin, gıda.
- **Eşkiya:** Dağda, kırdan yol kesen hırsızlar, haydutlar.
- **Nafaka:** Geçinmek için gerekli olan şeylerin bütünü, geçimlik.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Yola çıkmaya hazırlanan Keloğlan’a annesi nasıl öğüt vermiş?
- Herkezi senin gibi saf ve temiz sanma, cümlesiyle annesi Keloğlan’a neyi söylemek istemiştir?
- Yalan söylemeyen Keloğlan nasıl ödüllendirilmiştir?
- Masaldan çıkarabileceğiniz öğüt nedir? Açıklayınız.

DERSE HAZIRLIK

- Şiir okumayı seviyor musunuz? Neden?
- Şiir yazmanızı istersek, konusu ne olurdu? Açıklayınız.

ŞİİR BALI

“Acaba başka milletler de bizim kadar sever mi...” diye düşünürken; tanıdığım, okuduğum, duyduğum ozanlarımızı gözümün önüne getiriyorum. Köylüsünden padişahına, cumhurbaşkanından ilkokul öğrencisine kadar her basamağında boy boy ozan dizili bir millet.

Anadolu'nun ortasında bir köye giderseniz, ne bir tutam kırmızı kiremiti vardır ne bir yudum suyu. Ne yolu ne izi. Kuş uçmaz kervan geçmez, toprak damlı, çamur sıvalı, çamur badanalı bir eve girersiniz. Bu evin sahibiyle hoşbeş edersiniz. Size kanı kaynadı mı gitgide açılır. Bu Orta Çağ kulübesinin toprağından nur topu gibi bir avuç şiir fışkırrır.

“Nesir” denen düpedüz yazma biçimi, henüz en büyük illerimize kadar ulaşamamışken, nasıl olmuş da şiir en yoksul köylerimize kadar işlemiş?

Ne tuhaf değil mi? Bizde şiir, nesrin güdük kalması pahasına gelişmiş.

Başka milletler nesir pekmeziyle yetişip arasına şiir balına uzanırken biz pekmezi boş verip hep şiir balına uzanmışız.

Bizim çocukluğumuzda duyduğumuz masallara yer yer şiirler ve türküler karışırdı. Aradan otuz, kırk yıl geçtikten sonra masalın kuruluşunu tümenden unuttuğumuz halde, bu türküleri dün duymuş gibi hatırlamamıza ne buyrulur? Öyle ya? Edirne'nin köylerinde

doğan Őiri, Sivas yaylalarına kadar gütüren kuvvet, müzik değil de nedir? Şiir milletçe düŐkün oluŐumuzun nedenlerini araŐtırırken, kafiyeye merakımıza takıldım. Şiir severlerimizin yarısından çoğu kafiye uğruna bağlanıyorlar Őiire.

Niçin kafiyeye bu kadar düŐkünüz? Her halde bize bu oyunu önce müzik sevgisi oynuyor. Kafiyelerin “dan dini dan, çekilin yoldan”ı hoŐumuza gidiyor, bu bir. Belleğimiz çok zayıf, bu iki. Kafiyelere dayanan sözde hecelerın üst üste durması, kafamızda daha iyi yer ediyor. Kafiyeli sözü daha çabuk belliyor, daha geç unutuyoruz. Şiir balında kafiyenin de tadı var, ama balın içindeki mum kadar.

Bedri Rahmi EYUBOğLU

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Ozan:** Halk Şairi, aşık.
- **Kervan:** Uzak yerlere yolcu ve ticaret eşyası taşıyan yük hayvanı.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Yazar, okuduğunuz metinde hangi konudaki görüşlerini anlatıyor?
- Yazara göre nesir, nasıl bir yazma biçimidir?
- Milletçe Őiire olan düŐkünlüğümüz, giriş bölümünde hangi cümleyle anlatılıyor?
- Yazar, nesirle Şiiri neye benzetiyor? Yabancı ülkeler, bu yazma biçimlerinden hangisini benimsemiŐlerdir?

ÖğRENELİM

Yazarın, Őiire olan düŐkünlük konusundaki görüşlerini anlatan bir **söyleşi** türü hikaye okudunuz.

Her hikayenin bir adı vardır. Başlık, o hikayenin adıdır. BaŐlıktan, hikayenin konusu sezilebilir. Başlık ile konu arasında yakın ilgi vardır.

Okuduğunuz hikayede bazı satırların diğerlerine göre daha içerden başladığı görölmektedir. Buna **satır başı** denir.

Düz yazılarda bir satır başından diğer satır başına kadar olan bölüme **paragraf** denir. Her paragrafta bir düşünceyi ya da bir olayı anlatan cümleler yer alır. Her düşünce yazısında, çıkarılması gereken bir temel düşünce vardır. Buna **ana düşünce** diyoruz.

DERSE HAZIRLIK

- İssız bir adada yapayalnız kalsanız, neler düşünür, neler yapardınız? Açıklayınız.
- Kendi kendinize başardığınız işlerden birini ve bu başarının sizde bıraktığı etkiyi anlatınız.

ROBENSON'UN SÜRÜSÜ

(Robenson'un (Robinson) bindiği gemi büyük denizlerin ortasında korkunç bir fırtınaya tutuluyor ve kuma oturuyor. Arkadaşları boğuluyor, yalnız Robenson kurtularak güçlükle yakındaki bir adaya çıkıyor. Adada hayvanlardan başka canlı görmüyor. İnsan uğrağı olmayan bu adada Robenson, yaşamak için gereken her şeyi kendi çalışmasıyla sağlamak zorunda kalıyor. Fırtına dindikten sonra gemiye gidiyor; yiyecek, barut, tüfek, bez, alet gibi kendisine yarayacak şeyler bir salla adaya çıkarıyor ve bir gün bir kulübe, başka bir gün yemek pişirecek bir kap yaparak yaşayışını düzenlemeğe çalışıyor.)

Barutum azalmaya başlamıştı. Bittiği zaman yeniden tedarik etmek elimde değildi. Bu düşünce, beni gelecek için endişeye düşürdü. Barutsuz ne yapabilirdim? Keçileri nasıl avlayabilirdim? Sekiz seneden beri dişi bir keçi besliyordum. Günün birinde belki bir erkeğini elime geçiririm diye onu evcileştirmiştim; böyle bir keçiyi ele geçirdiğim zaman dişisi çok ihtiyarlamıştı, fakat onu kesmeye de kıyamadım, kendi haline bıraktım.

Adaya gelişimin on birinci yılında, barutum azaldığından keçileri yakalamanın yollarını aramaya başladım. Başka başka yerlere ağlar gerdim; belki yakalananlar da oldu.

Fakat ağ zayıf olduğu için kolaylıkla kurtuldular. Her seferinde ağları yırtılmış buldum. Daha kuvvetlisini yapmak da elimden gelmiyordu. Bir de tuzaklarla yakalamayı deneyeyim dedim. Keçilerin otlamak alışkanlığında oldukları yerlere çukurlar kazdım, üzerlerini dallarla kapadıktan sonra toprak ve çimenle örttüm. Projem gene suya düştü; keçiler tuzağa düşüyor, fakat tekrar çıkmanın yolunu buluyorlardı. Bir gece üç kapan kurdum; ertesi gün bunların yanına gittiğim zaman yemlerin yenilmiş, kapanların ise hala açık olduklarını gördüm. Kapanımı ıslah için tekrar çalıştım. Nihayet, bir sabah, bir kapanda görülmemiş büyüklükte ihtiyar bir erkek keçi, öbüründe ise, biri erkek olmak üzere üç keçi yavrusu buldum. İhtiyar keçi o kadar vahşi idi ki, onu ne yapacağımı bilemiyordum.

Tuzağa yaklaşmağa ve keçiyi eve götürmeye cesaretim yoktu. Onu öldürmek kolaydı, ama maksadım bu değildi. Hayvanı tuzaktan kurtardım ve serbest bıraktım. Açlık yolu ile aslanın bile terbiye edildiğini düşünememiştim. Yoksa bir müddet tuzağında aç bıraksaydım, yiyecek ve su getirmekle onu alıştırmak güç olmayacaktı. Bu hayvanlar, ihtiyaçları karşılandığı zaman çok uysal oluyorlarmış.

Keçi yavrularına gelince; bunları tuzaktan çıkararak hepsini bir ipe bağladım ve çeke çeke eve getirdim. Bir süre yem istemediler. Fakat nihayet önlerine koyduğum tahıla dayanamadılar. Yemeğe ve evcilleşmeğe başladılar.

Keçileri yüksek bir çitle çevrili bir ağıla koymak aklıma geldi. Bu proje hoşuma gittiği için hemen çalışmağa koyuldum. Ağıl bitince, o zamana kadar ayaklarından bağlayarak yanımda otlattığım keçileri buraya getirdim.

Bir buçuk sene içinde keçilerimin sayısı on ikiye çıkmıştı; iki sene sonra kırk üç keçim vardı. Arada, birçoklarını da kesip yemiştim. Bunlardan sonra birincisinden daha küçük beş yeni ağıl yaptım. Ağıllarda, birinden ötesine geçmek için kapılar ve gerekince hayvanları yakalamak için tuzaklar vardı.

Keçilerin sütünden faydalanmayı oldukça geç akıl ettim. Bu fikri bulunca çok sevindim. Hemen bir süthane kurdum. Ömrümde hiç bir hayvanı sağlamış ve peynir yapmış değilim. Fakat tabiat, insana gerekli her şeyi öğretiyor. Birkaç neticesiz denemeden sonra, nihayet yağ ve peynir yapmayı başardım. Bundan sonra, bu maddelerden hiç mahrum kalmadım.

Daniel DEFOE

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Tedarik:** Araştırıp bulma, elde etme.
- **Islah:** Düzeltme, iyileştirme, yola getirmek.
- **Kapan:** Bazı hayvanları yakalamak için kullanılan tuzak.
- **Ağıl:** Koyun ve keçi sürülerinin barındığı çit, duvarla çevrili yer.
- **Mahrum:** Yoksun.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Robenson neden endişeleniyor?
- Robenson keçiyi neden evcilleştiriyor?
- Dişi keçiyi neden kendi haline bırakıyor?
- Barutu azalan Robenson, keçileri nasıl yakalamaya çalışıyor? Bu konudaki çalışmaları nasıl sonuçlanmıştı?
- Robenson vahşi keçilerin hangi yolla terbiye edilebileceğini düşünemiyor?
- Yavru keçiler nasıl evcilleştiriyor?
- Robenson, evcilleştirdiği keçilerden nasıl yararlanmıştı?
- Yağ ve peynir yapmayı nasıl başarmıştı?

ÖĞRENELİM

Robenson Crusoe romanından alınan bir bölüm okudunuz. **Roman**, olmuş ya da olması mümkün olan olayları yer ve zaman belirterek ayrıntılı olarak anlatan olay yazılarıdır. Roman düzyazı anlatım türüdür. İnsan yaşamının destana ya da trajediye sığmayan, şiirsel olmayan, hayatın tüm yönlerini içerebilen bir **edebiyat türüdür**. Romanlar, bir bakıma uzun hikayelerdir. Romanda kişi sayıları, hikayelere göre oldukça fazladır ve bu kişiler, romanda ayrıntılı olarak tanıtılırlar. Kişi dış davranışlarından çok iç yaşantısıyla bilinen kişidir. Romanda kişinin yüzeyi değil, derinliğini verir. Romanlarda yazarlar, olayları başkasının başından geçmiş gibi anlatabildiği gibi, kendisini olay kahramanının yerine koyarak da (I. tekil kişi ağzından) anlatabilirler.

- *Yazıya bu başlığın konmasının sebebi nedir? Başka hangi başlıklar bu konuya uygun düşer? Düşününüz.*
- *Robenson'un davranışlarını değerlendirirseniz, kişiliği için neler söyleyebilirsiniz?*

Roman konuları açısından türlere ayrılır.

Tarihsel roman: Uzak sayılabilecek bir geçmişte yaşanmış olayları konu edilen romandır.

Psikolojik roman: Kişilerin ruhsal durumlarını, inceden inceye çözümleyen romandır.

Töresel roman: Bir kişinin psikolojilerini ve duygularını değil, toplumsal davranışlarını, adetlerini ve geleneklerini öne çıkarır.

DERSE HAZIRLIK

- Okulunuzu beş cümle ile açıklamanızı istersek, hangi cümleleri kullanırdınız?
- Okulda okuma-yazma dışında başka neler öğreniyorsunuz?
- Okula başladığınız ilk günkü duygu ve düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınıza anlatınız.
- Eğitim ve öğretimin önemi hakkında araştırma yapıp yazı yazınız ve sınıfta okuyunuz.

OKUL ŞARKISI

Uygarlıklar senin şanlı kucağında uyanır.
İnsanlıklar sende doğar, vatan sana dayanır.
Senin koynun, bu milletin isyanına bir ocak;
Ocağında, kucağında ne ışıklar doğacak!

Güzel okul! Senin koynun ümitlerle doludur.
Haydi yürü, tuttuğun yol, ilerleyiş yoludur.

Bilgi, ahlak, şeref, namus mesleğine alamet!
Senin yolun hep bunlardır, sen bu yolda devam et!
Ölmez bir feyz, irfan aşkı, vatan fikri süslerin;
Sen bunlarla bezen, övün; sen ruhusun bu yerin.

Güzel okul! Senin adın sihirlidir, uludur;
Yürü, yürü! Gittiğin yol, yarınların yoludur.

Ali Ulvi ELÖVE

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Uygarlık:** Uygar olma, medeniyet.
- **Bezenmek:** Süslenmek, süsleyen şey.
- **İsyan:** Ayaklanma, baş kaldırma.
- **Alamet:** Belirti, iz, işaret.
- **İrfan:** Bilme, anlama, kültür.
- **Ulu:** Erdemleri bakımından çok büyük, yüce.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Şiirde, şairin “sen” diye hitap ettiği kimdir?
- Şair, okulu niçin bilgilendirme ocağı olarak nitelendiriyor?
- Okuldan kimlerin, nasıl bir ümidi olabilir?
- Okul, niçin yarınlara bir yoldur?
- Şiirde hangi duygu hakimdir?
- “Okul bilgi ocağıdır.” Atasözü hakkında yorum yapınız.

ÖĞRENELİM

Şiirleri oluşturan bölümlere dikkat edecek olursak, bazı bölümler dörder mısradan, bazı bölümler ikişer mısradan oluşmaktadır.

İki mısradan oluşan bölümlere “**beyit**”, dört mısralık bölümlere ise “**dörtlük**” denir.

Şiirin birinci ve ikinci mısralarının sonlarındaki kelimeler “uyanır” ve “dayanır”, kelimelerin sonlarında bulunan “-ır” ekleri zaman ekidir. “uyan” ve “dayan” kelimelerinde ise “y-a-n” sesleri birbirinin aynıdır. Seslerde görülen bu benzerliğe “**kafiye**” (**uyak**) denir. Görevleri ve sesleri aynı olan benzer seslere ise “**redif**” denir.

Ses sayılarına göre kafiyeler üç çeşittir;

- Tek ses benzerliğine **yarım kafiye**,
- İki ses benzerliğine **tam kafiye**,
- Üç ve fazlası ses benzerliğine **zengin kafiye** denir.

KARANFİLLER VE DOMATES SUYU

Küçük bir çam ormanı. Vakit sabah. Arı, sinek, kuş sesi. Bir siyah gözlükten görülen yerde ve ağaçlarda güneş parçaları. Sonra uzak, göğün, kendi renginden biraz daha koyu kıyılara giden hudutlu bir deniz... İşte böyle bir yerde köyün insanlarını düşünüyorum. Kitaplar, bir zaman bana, insanları sevmek lazım geldiğini, insanları sevince tabiatın, tabiatı sevince dünyanın sevileceğini, oradan yaşama sevinci duyulacağını öğretmiştiler. Hayır, şimdi insanları, kitapların öğrettiği şekilde sevmiyorum. Şiirler, romanlar, hikayeler, masallar bana bu ilmi tahsil ettirmişlerdir. Beyinin vapurdan iner inmez çantasını kapamıştıktan öğrenmemeyi, sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga için sokağa fırlamayan adamın çalışmadığını kendi kendime öğrendim. Ama şu sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga için sokağa fırlamayan adam, isterse akşama kadar insanları aldatmak için didinsin. Kaç para eder! Gözümde, milyonu olsa da, kalp para ile metelik etmez.

Şimdi artık kimi sevdiğimi, kime saygı duyduğumu biliyorum. Günlerden beri kafamı bir adam kaplıyor (işgal ediyor dememek için).

Köyde ona, "Kör Mustafa" derlerdi. Bir gözü sola doğru biraz kaymıştı. Sağ tarafının beyazı ile gözkapığı arasına ciğer kırmızısı bir et parçası oturmuştu. Böyle mi doğmuştur? Yoksa çocukken bir şey mi batmıştır?... Bu arızalı göz, öteki gözden daha parlaktır, daha siyah, daha canlı, daha zekidir. Bana, bir kamburu hatırlatıyor bu göz; tuhaf değil mi: Bir kambur insan çirkindir ama, bütün kamburlar iyi yürekli, sevimli insanlardır. Arkadaş canlısıdır, şendirler. Ne severim kamburları!...

İşte, Kör Mustafa'nın bu gözü de bir kambur insanın ruh haletini içine sindirmiş, şıkır şıkır, pırl pırl, sevimli, çapkın, canlı bir gözdür. Öteki doğru dürüst göz, onun yanında, mahçup, sönük, tatsız tuzsuz, pek de kibirlidir.

Kör Mustafa, bahçelerde çalışır, gündeliğe gider, sarnıç sıvar, dam aktarır, kuyu kazar... Bizim köyün lodos tarafı gayri meskundur. Orada fundalar, yabani meşe palamutları, kocayemişler, çalı süpürgeleri bir türlü ağaç haline gelmeden, ama ağacı taklit edercesine gelişir, birbirinin içine girmiş yaşarlar. Bütün bu fundalıklar Fino kilisesinin malıdır. Kocaman, kirli sakallı, cin gibi bir papaz fundalıklar "bizimdir" diye, arada bir dolaşır. İsteyen olursa ucuza kiraya verir. Ama kimse kiralamaz. Çünkü, orman memuru buraları, Orman Kanunu gereğince orman sayar. Aralarında üç beş ufacık çam ağacının boğulduğu yabani, cüce, oduna bile gelmez çalı çırpı; orman memurunun, Orman Kanunu sayesinde mesut yaşar.

Kör Mustafa nasıl becerdi bilmem... Denize diklemesine inen bu çalılığın bir kısmını ne pahasına ayıkladı, biliyor musunuz; tırnakları pahasına. O çalı çırpının sere serpe geliştiği, bu denizlere diklemesine inen toprak öyle taşlık, öyle taşlıktı ki... Sonra Mustafa gündüzleri başka yerde çalışmak zorundaydı.

Akşam olunca çalıların arasına sakladığı kazmasını alıyor, gün ağarınca kadar söküyor, koparıyor, kazıyordu. Kazdıkça kaya, kazdıkça taş. Bütün bir yaz, bütün bir kış,

orman memurunun tazyiki, çalı, palamut, defne, kocayemiş, diken, ot, kök ona karşı koydular. Bu korkunç mücadeleye üç evlek toprak için Mustafa'dan başka bizim köyde kimse girişemezdi. Kaya bitip de yumuşak, esmer, pembe bir funda toprağı bir karış meydana çıkınca bir meşe palamudunun korkunç yılan gibi kökü önüne çıkardı. Onu söküncü, orman memurunu karşısında bulurdu. O gidince, zehirli bir diken başparmağını şişirirdi; kazma körlenir, kürek bulamaz, taş dağ gibi yığılırdı. İnsan büyüklüğünde bir kaya, yumuşak toprağın üstünde, altındaki bir insan büyüklüğünde cüssesini hiç belli etmeden yosunlu yüzüyle dikilir. Ormanları, tırnakları, ayakları, göğsü, sırtı, bütün kuvvetiyle dayanır, onu yener, yıkar. Kazma iş görmediği zaman yumruğu, yumruğu yetmediği zaman parmakları, parmakları kalın geldiği zaman tırnakları ile toprağı tırmalardı...

Bir sonbahar günü baktı ki, küçük çam ağaçları filizi, körpe diken yapraklarıyla, üç beş kocayemiş çingil çingil yemişleriyle yer yer esmer pembe, kül rengi toprağa saye salar. Biz görenler: Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur, dedik. Bilmedik ki dişle, tırnakla, kanla, canla tabiat denilen canavarı yenmek lazımdır. Bendeniz bu mücadeleye şahidim. Mustafa'nın kör gözü, hiddetten ala bulandığı günleri hatırlıyorum. "Hay arslan Mustafa", der; uzakta bir çam gölgesinden korkunç kavgayı seyrededim. Bu kavga, Romalı esirlerin arslanla döğüşmesinden şu itibarla farklı idi ki, Romalı esir, arslana bir çeyrek saat içinde yeniliyordu. Mustafa, ejderhayı bir sene içinde, bazen ümitsizlikten, bazen ümitten yeniyordu. Bir sabah her zamanki çamın altına vardım ki, bir köylü kadın, üç yarı çıplak çocuk garip birtakım taşlar, tahtalar, saçlarla birşeyler yaparlar. Bu, her tarafından poyraz, lodos, gündeğusu, keşişleme, yıldız, karayel rüzgarı giren bir evdi. Mustafa arkasına yeşiller giymiş güçlü kuvvetli bir kadın takmış, üç evleğine çizgiler, ocaklar açıyordu.

- Arslan Mustafa, dedim, su buldun mu, su?

- Deniz kıyısında eski bir kuyu vardı. Tuzlu bir parça ama, idare edeceğiz. Şuraya bir sarnıç kazabilsem...

Onu gördün mü toparlanıyor; hayret, sevgi ve saygı ile bakıyorum. Koca yaylamızın üzerinde böyle milyonlarca insan bulunduğunu düşünüyorum. Yine dünya yuvarlağı üzerinde böyle milyonlarca insanın tırnakları, nasırları, çirkinlikleri, tek gözleri, tek kollarıyla, bir ejderha ile kavga etmek için bekleştiklerini düşünüyorum.

Küçük hanımlar! Bugünlerde bir gün nişanınız size koyu al renkli karanfiller gönderecektir. Dikkat edin, belki Mustafa'nın kilerdir. Küçük beyler, domatesler göreceksiniz çarşıda. Elmalar, kokulu, şekerli, tatlıdır. Keserseniz içinde çekirdekleri altın gibi parlar. Belki de lokantada bir gün şişelere doldurulmuş bir domates suyu içersiniz ve tadını fevkalade bulursunuz. Yunan tanrılarınin ölmek için içtiği nektar lezzetini damağınızda hissedersiniz, emin olun ki Mustafa'nın domateslerinden bir tanesi, içtiğiniz suya katılmıştır.

Sait Faik ABASIYANIK

DERSE HAZIRLIK

- Bütün masalarda tilkilerin kurnazlığından bahsedilir.
- Tilki, bu masalda orman hayvanları arasında iyi anılmak istiyor.
- Sizce bunu başarmış olabilir mi?

TİLKİNİN ZİYAFETİ

Herkesin kurnaz ve bencil dediği tilki, evinde bir davet vermek istemiş. Amacı değiştiğini herkese göstermekmiş. Artık orman hayvanları arasında iyi anılmak istiyormuş.

Gür sesli, Paçalı horozu çağırtıp;

- Ormanın dört bir tarafını gidip davet haberimi duyuracaksın. Bunun karşılığında da yedi mısır koçanı alacaksın, demiş.

Paçalı horoz işini büyük bir ciddiyetle yapmış bütün ormanı köşe bucak dolaşmış. Bağırmaktan sesi kısılmış.

Havanın kararmasıyla birlikte davetliler tilkinin evine gelmiş. Herkes en güzel elbiselerini giyinip süslenmişler. Aslan, yelelerini kabartmış. Maymun bir dolu muzla gelmiş. Baykuş son moda siyah gözlüklerini takmış. Tarla faresi dişlerini parlatmış. Tavşan, kuyruğuna pembe bir ponpon bağlamış. Tilki bey konuklarını saygıyla karşılamış, onları en güzel köşelere oturtmuş.

Bayan tavus kuşu, eşi davete geç geleceği için yalnızmış. Tilki, bayan tavus kuşuna kapının eşiğinde yer göstermiş. İçinden "Hız üzerine doğru dürüst bir şey bile giymemiş!" diyerek burun kıvrımış.

Az sonra eğlence başlamış. Cırcır böcekleriyle kurbağalar muhteşem bir konser vermişler. Sonra davetliler masalara oturmuşlar. Bayan tavus kuşu boş bir sandalyeye oturmak istemiş. O sırada yandaki sincap, kuyruğunu sandalyenin üzerine koyup;

- Buraya karga hanım gelecek. Ona yer ayırmamı söylemişti, demiş.

Bayan tavus kuşu başka bir sandalye bulmuş. Tam oturacağı sırada boz ayı ayağını sandalyeye koyup;

- Oof, ayaklarım nasıl ağrıyor! Biraz dinlendirsem iyi olacak, demiş. Ayakta kalan tavus kuşu sıkıntı içinde eşini beklemeye başlamış. Herkes yiyip içip eğlenirken horoz gelmiş.

- Tilki bey! Ne diye kapıma gelip beni rahatsız ediyorsun? demiş.

- Mısır koçanalarımı almaya gelmiştim. Bu akşam vereceğinizi söylemiştiniz, demiş Paçalı horoz.

Tilki sinirlenerek;

- Kılığına kıyafetine baksana! Ne cesaretle huzuruma geliyorsun? diye bağırmış.

- Eğlence bittiğinde, nasibine düşeni çalılıkların dibinde yersin, demiş.

Horoz da;

- Sana güvenilmeyeceğini bilmeliydim. Dilerim yaptıklarının karşılığını bulursun, deyip gitmiş.

Gecenin ilerleyen saatlerinde bayan tavus kuşunun eşi gelmiş. Tavus bey kanatlarını açmış. En güzel renk ve desenleriyle bütün davetlileri büyülemiş. Eşinin bir köşede küskün bir şekilde oturduğunu görünce hemen yanına gitmiş. Neden sofraya oturmadığını sormuş. Bayan tavus kuşu;

- Birazdan anlarsın, demiş.

Az sonra tilki beyle diğer hayvanlar tavus beyin etrafına toplanmışlar. Tilki bey, tavus kuşuyla eşini yanına oturtarak en güzel yemekleri onlara ikram etmiş. Herkes onlara hal hatır sormuş. Onlarla konuşmaya başlamış. Tavus bey;

- Sizin konukseverliğiniz bana değil, süslü kanatlarımaymış, demiş.

Bu söz karşısında şaşırarak tilki beyin yediği lokma boğazına kaçırılmış. Hayvanlar tilkiyi evinin bahçesine çıkarmışlar.

Eşi ve çocuklarıyla akşam gezmesine çıkan horoz oradan geçmekteymiş. Ne olduğunu öğrenince bütün aile tilkinin sırtına çıkıp iki kürek kemiğinin ortasında zıplamaya başlamışlar. Sonunda tilkinin boğazına kaçan lokma çıkıvermiş.

Tilki derin bir nefes almış ama utancından ne diyeceğini bilememiş, kuyruğunu ayaklarına kıstırarak evine girmiş.

Rabia KANDIRA

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Gür:** Bol ve güçlü olarak çıkan, fışkıran.
- **Yele:** At, aslan gibi bazı hayvanların boynunda bulunan uzun kıllar.
- **Nasip:** Birinin payına düşen şey, kismet, talih.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Bayan tavus kuşu ve Paçalı horoz, tilkinin davranışına çok kızmış ve kırılmış. Ona ne ders vermek istemişler?
- Üç kişi bir araya gelip tilki, bayan tavus kuşu ve paçalı horoz rollerini paylaşın. Bu durumda tilkiye neler söyleneceğini düşünün ve bir oyun sergileyin.

DERSE HAZIRLIK

- Tembelliğin zararları nelerdir?
- Hayatta karşılaştığınız zorluklar nasıl aşılabılır?
- Hayatta başarıya ulaşmanın yolları nelerdir?

PERİLİ EL

Bir varmış, bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş, zaman zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde, varlı vakitli bir evin yarlı yakışıklı bir kızı varmış. Dil ile tarif edilemez ki, edeyim. Güle benziyormuş allar içinde, serviye benziyormuş dallar içinde, acaba insan bakmaya kıyar mı ki... Anası, babası gözlerini gözünden ayırmaz, ellerini sıcaktan, soğuğa vurdurmazlarmış, ama feleğin gözü kör olsun, daha bir bülbül gelip de dalına konmadan ecel gelip kapılarını çalmış, ocaklardan irak, ikisini bir tahtada alıp gidince, dünya bu Gül Kız'ın başına yıkılmış, göğü tutup bir gözü anasının yoluna akmış, bir gözü babasının ama, elden ne gelir, dilden ne gelir, yürek yarası bu, yarılmaz ki yarılınsın, sarılmaz ki sarılınsın, Allah sabrını versin yoksa...

Bereket versin günün birinde hayırlı bir kısmet çıkmış da, Gül Kız allı pullu gelin olup kapı ardından kurtulmuş. Talihinden, kocası da ağzı var, dili yok, kuzu gibi bir adamış, kimsenin bir tüyüne dokunmaz, yerdeki karıncayı bile incitmeden sakınırmış. Ve lakin alnının teriyle geçindiği için, evin bütün işi Gül Kız'a bakıyormuş.

Gel gelelim. Gül Kız el üstünde büyütüldüğü için ömründe ne ocak başı görmüş, ne tandır aşısı... Ne elleri işe varıyormuş, ne parmakları dikişe... Ocaklar is bağlamış. Süprülmeye süprülmeye... Örumcekler ağ bağlamış, silinmeye silinmeye. Hasılı kelam, evin yüzüne bakılmaz olmuş... Eee Gül'ün yüzüne bakılır mı, gül değil, isterse gülden gönüllü olsun. Konu komşu, çoktan ayağını kesmiş ya kocası ne yapsın. Evin diriliği, düzeni bozulmasın diye, yağlı yavan dememiş, katlanacağı kadar katlanmış, bir güne bir gün ağzını açıp da karısına bir çift söz dokundurmamış. İyi ama, güzellik dediğin peynir, ekmekle yenmez ki... Son sonu, o da alnını kırıştırıp yüzünü karartmaya başlamış.

Eeee: bir iyi, bir mana demişler! Gül Kız, kocasının da levni döndüğüne sevmez olur mu, sezmiş ama ne yapsın, elinden gelse elini saçak, saçını süpürge edip her tarafı ayna gibi yapacak, pişireceğini tadıyla, tuzuyla pişirip kocacığının da yüzünü güldürecek, güldürecek ama, yürekte var, elinde yok! Bundandır, kendi kendine yanıp yıkılır, yeri göğü yaratana yalvarıp yakarırmış.

"Hey Allah'ım, iki elim, on parmağım var, var ama, işe güce varmıyor, ya kaş ya payım derken göz çıkarıyorum, ya da yaptığım işi ağzına yüzüne bulaştırıyorum. Bu gi-dişle evim ocağım başıma yıkılacak, görüp güvendiğim sensin. Sen bana bir çare halk et Allah'ım!" diye bir gün yine böyle ah ederken evin içinde nur yüzlü bir hatuncuk peyda olmuş.

“A Gül Kız’ım, güllük kızım,” demiş “Ne diye gözlerini sele veriyorsun”.

Yaratan yaratırken senin de her parmağına bir hüner vererek yaratmış ama, demir bile paslanır işlemeye işlemeye... Aman rahmetli: seni gül yerine koyup da göğsüne taşıyacağına, önüne iş verip de parmaklarını işletseydi, ellerin her işe yatardı şimdi... Sen de evini, ocağını gül gibi yapar, kendi yüzünü de ağartırdın, kocanın yüzünü de... Ve lakin ne malum olmaz ki analara! Bugün, şu başına gelenler, onu da rahat uyutmuyor kabrinde. Bereket versin ki, sağlığında yetim görse yedirir, yoksul görse giydirirdi de onların yüzü suyu hürmetine on peri getirdim sana.”

Demeğe kalmamış, peri kızları dizim dizim dizilmişler yamacına. Gül Kız da bunları bir görmüş, ayılmış, bir görmüş, bayılmış... Bunun üstüne yine sözü, o nur yüzlü hatuncuk alıp:

“Gördün ya bunları kızım, bu on perinin onu da birbirinden işgüzarıdır.

Bir var ki, ele güne görünmeğe gelmez bunlar! Ben şimdi okuyup üfleyip her birini bir parmağına saklayacağım senin... Hangi vakit hangisine bir iş yaptırmak istersen, o parmağını şöyle bir kımıldat dahasına karışma! Doğrusu hamarat mı dedin, hamarattır bunlar; öyle işsiz güçsüz durup dururlarsa, can sıkıntısından çekilip giderler de haberin bile olmaz. İyisi mi, parmaklarını avucunun içinde hapsedeceğine, gece gündüz deme, çalıştır onları, bu perilerin neyin nesi olduğunu o zaman anlayacaksın...”

Nur yüzlü hatuncuk, bunu böyle dedikten geri Gül Kız’ın parmaklarını birer birer avucuna alarak “yum gözünü!” dediği zaman, Gül Kız gözünü açmış ki, ne görsün! Ne o nur yüzlü peri var, ne de başka biri...

Gül Kız, neye uğradığını bilememiş. Ne gördüklerine inanabilmiş ne duyduklarına...

“Ne diye oyalanıp duruyorum sanki! Sınamayı kurt yemez ya, gerçekten o perili ana, bunları parmaklarına sakladıysa, ya işten belli olur, ya aştan!” deyip, bağlamış ön-lüğü beline, almış alacağı işi eline... O nur yüzlü hatuncuğun dediği gibi, şöyle bir kımıldatmış parmaklarını, o kadar!... On parmağındaki on peri, her işi yapıp yakıştırmış, her aşu pişirip taşımış. Gayri inanmaz olur mu, sevincinden deli divane olası gelmiş... Akşam olup da kocası dönünce görmüş ki, ne görsün! Evin şekli, şemali değişmiş. Gül Kız gül gibi yapmış her tarafı... Adamcağızın gözü gönlü açılıp baktıkça bakası gelmiş... Hele o yemekler, mis gibi, ömründe tatmadığı şeyler, yedikçe yiyesi gelmiş...

“İlahi, evimin gülü, ocağımın bülbülü.” demiş “elin, kolun dert görmesin; iki cihan-da yüzün ak olsun, gayri evimiz eve benzeyip tadı tuzu yerine geldi!”...

İşte o günden beri yüz, tatlı dil ile gönül hoşluğu içinde yaşayıp saadetleri dillere destan olmuş. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine. Gökten üç elma daha düş-tü, evini, ocağını cennete çevirenlerin başına!...

Eflatun Cem GÜNEY

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Tarif:** Tanım.
- **Felek:** Şans, talih.
- **Irak:** Uzak.
- **Hatun:** Kadın.
- **Sele vermek:** Ağlamak.
- **Hüner:** Becerikli.
- **Rahmetli:** Ölmüş.
- **Lakin:** Fakat.
- **Malum:** Bilinen, belli.
- **Peri:** Doğa üstü güçleri olduğuna inanılan, hayali dışı varlık.
- **İşgüzar:** Eli işe yatkın, becerikli.
- **Hamarat:** Ev işlerinde çok çalışan ve becerikli kadın.
- **Aş:** Pişirilerek hazırlanan yemek.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Masaldaki Gül Kız nasıl tarif edilmiştir?
- Anne ve babası öldükten sonra Gül Kız ne yapmış?
- Gül Kız'ın üzülmesine sebep nedir?
- “**Demir bile paslanır işlemeye işlemeye**” ifadesi size hangi atasözlerini hatırlatıyor? Açıklayınız.
- “**Kaş yapayım derken göz çıkarıyorum**” deyimiyile neler açıklanmıştır?
- “**İşleyen iğne pas tutmaz**” atasözünden hareketle masaldan nasıl bir öğüt çıkarılır?
- Masalı kısaca özetleyiniz.

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz yazıda anlatılanların gerçeğe uymayan yanları vardır. Olağanüstü olaylarla olağanüstü kişilerin var olduğu bu tür yazılara **masal** denir.

Okuduğunuz masalda gerçek hayatta rastlanmayacak neler vardır? Açıklayınız.

DERSE HAZIRLIK

- Atatürk'ün ölümüyle ilgili sözler, yazılar, şiirler de onunla ilgili övgü dolu sözleri, dikkatimizi çekiyor. Bunun sebebi sizce ne olabilir?

KASIM RÜZGARLARI

Kasım rüzgarları eser ben ağlarım.
Büyür gözlerim geceler gibi.
Turnalar uçtu üzerimden,
Kanadım kırıldı, çöllerde kaldım.
Kimseler tutamıyor yerini.
Bir haber çıkmadı senden,
Naçar kaldı vatanım.

Kasım rüzgarları eser ben ağlarım.
Dayayacak yer yok alnımızı,
Adın dağlara, taşlara yazılmış bir kere,
Mermere, denizlere, göklere...
Unutamayız, unutamayız Atamızı!

Kasım rüzgarları eser ben ağlarım.
İstanbul'u sel aldı,
Bir yar sevdik yel aldı.
Artık duyulamıyor kükreyen erkek sesin.
Gündüzler artık beyaz değil.
Yok seni hatırlatan bir bakış,
Göklerin, denizlerin ötesinden;
Mevsim bahar değil, yaz değil,
Kış.

Kasım rüzgarları eser ben ağlarım.
Bir hasret, inceden ince,
Gelir oturur içime.
Büker boynunu vatanım...

Mesut TARCAN

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Turnalar:** Toplu olarak yaşayan, göçebe, iri bir kuş.
- **Hasret:** Özlem.
- **Naçar:** Çaresi olmayan, çaresiz.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Atatürk'ün ölümü, şairi nasıl etkiliyor?
- Atatürk'ün unutulmamasının sebebini şair nasıl belirtiyor?
- Şair, Atatürk'ün ölümü nedeniyle nelerin değiştiğini düşünüyor?
- Vatanın boynu niçin bükük kalmıştır?
- Okuduğunuz şiirin ana duygusu nedir?

ÖĞRENELİM

- Şiir, konusuna göre **epik** şiidir.
- Şiiri oluşturan bölümlerin her birine "kıta" adı verilir.
- Bu şiirin her kıtasının mısra sayısı birbiriyle aynı mıdır? İnceleyiniz.
- Şiirin hangi kıtasında Atatürk'le ilgili bir tasvire yer verilmiştir?
- Şiirin kafiye düzenini inceleyiniz ve ses benzerliklerini gösteriniz.

DERSE HAZIRLIK

- Arkadaş ilişkilerinizde nelere dikkat ediyorsunuz? Söyleyiniz.
- Şimdiye kadar sahnede veya televizyonda hiç Karagöz Hacivat oyununu izlediniz mi?
- Seyredenler bu oyunla ilgili izlenimlerini arkadaşlarına anlatsınlar.

HAVADA DONAN KEDİ

(Hacivat, perdeye gelir semai ve gazel söyler.)

HACİVAT – Yar bana bir eğlence! Yar, bana bir eğlence!

(Karagöz gelir, Hacivat'a bir tokat vurur. Kavga ederler. Hacivat kaçar. Tekrar gelir.)

KARAGÖZ – Seni gidi dilenci kıyafetli herif! Gelmiş kapımın önünde bağıırır durur. Hele bir daha gel de bak!...

HACİVAT – Vay Karagöz'üm, maşallah!

KARAGÖZ – Selvinin tepesine bin de kuş avla. (Tokat vurur)

HACİVAT – Bu akşam yine hiddetlisin.

KARAGÖZ – Biliyorsun ya, önümüz kış. Elde yok, avuçta yok.

HACİVAT – Allah kerim, Karagöz'üm.

KARAGÖZ – Odun kömür almak için konu komşudan biraz para istedimse de kimse metelik vermedi.

HACİVAT – Ah Karagöz'üm ben de senin gibiyim. Olsa hemen verirdim.

KARAGÖZ – Benim dedemden kalan bir duvar saatim var, dedim; şunu götürüp satayım. Aldım saati, doğru Bedesten'e. Hava da inadına soğuk, kar yağıyor, dondum.

HACİVAT – Vah vah Karagöz'üm!

KARAGÖZ – Neyse Bedesten'e girdim, tanıdığım bir tellal var, "Paraya ihtiyacım oldu, şu saati satmaya geldim." dedim. Tellal "Peki ama hava çok soğuk, esnafların çoğu gelmedi, ne yapalım bilmem." dedi. Benim ısrarım üzerine aldı, mezat etmeye başladı. Düşük fiyat verdiler. Adam bana: "Bu saat antika bir saate benziyor, çok para eder, sen bu bana bırak yarın esnaflar gelir, tekrar mezat ederiz. Al sana yermi kuruş, gününü gün et." dedi. "Eyvallah." dedim, gittim biraz kömür, biraz da yiyecek aldım, günümü gün ettim.

HACİVAT – Allah kimseyi darda (sıkıntıda) bırakmasın.

KARAGÖZ – Ertesi günü kalktım, doğru Bedesten'e. Ben erken gitmişim. Bedesten henüz açılmamış, esnaflar kapının önünde bekliyorlar. Tabii ben de bekledim, içerden sesler geliyor. "Karagöz'ün saati antikadır, bin beş yüz kuruşa, haraç mezat..."

HACİVAT – Bedesten kapalı dedin, esnaflar kapının önünde bekliyorlar dedin, içerde kimse yok. Saatini kim mezat ediyor?

KARAGÖZ – Dinle... Bir gün önce saatim mezat ediliydi ya!...

HACİVAT – Eeee?...

KARAGÖZ – O gün hava soğuktu ve don vardı. Tellalın konuşmaları Bedesten'in kubbesine yapışmış, kubbede dona kalmış.

HACİVAT – (Hayretle) Eee?... Sonra?...

KARAGÖZ – Ertesi gün gittiğimde hava lodoslamıştı. Kubbede buzlar erimeye başlayınca tellalın "haraç mezat" sözleri de buz damlalarıyla yere düşerek sesler çıkarmaya başlamış: "Haraç mezat Karagöz'ün antika saati!" diyerek...

HACİVAT – Geçende benim de başıma böyle bir şey geldi.

KARAGÖZ – Hayrola?...

HACİVAT – Malum ya, oruç hali, canım pastırma istedi.

KARAGÖZ – Sen zaten pis boğazsın.

HACİVAT – Bakkala gittim, elli dirhem aldım, eve geldim, mutfağa koydum. Komşunun hırsız bir kedisi var. Pastırmayı kapınca merdivenlerden yukarı kaçmaya başladı. Hemen peşinden koştum.

KARAGÖZ – Aman tut! Pastırmalar gidiyor!

HACİVAT – Kedi ikinci kata çıktı.

KARAGÖZ – Yakala Hacivat, kuyruğundan yakala!

HACİVAT – Tavan aralığından dama çıktı.

KARAGÖZ – Yakala, yakala, pastırmalar gidiyor!

HACİVAT – Ben de peşinden dama. Tam yakalayacaktım ki, kedi karşıdaki dama atlar-ken havada dondu kaldı.

KARAGÖZ – Uydurma, hiç kedi havada donar mı? Bu düpedüz yalan.

HACİVAT – Ya senin söylediklerin yalan değil mi?

KARAGÖZ – Hiç olmazsa benim yalanın kubbesi var.

(Hacivat kaçır.)

KARAGÖZ – Sen gidersen ben durur muyum? Ben de çekilir giderim.

Ziya BAŞKAN

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Metelik:** Çok az, değer ve önem vermemek.
- **Tellal:** Bir şeyin satılacağını halka bildirmek için pazarda bağırarak kimse.
- **Esnaf:** El zanaatları veya küçük ticaretle uğraşan kimse.
- **Mezat:** Arttırma ile satış.
- **Haraç:** Bir yerden, bir kimseden zorla alınan para.
- **Dirhem:** Bir tür gümüş para.
- **Kubbe:** Yarım küre biçiminde olan ve yapıyı örten çatı.
- **Gazel:** Kurala bağlı olmadan bir kişi tarafından sesle yapılan taksim.
- **Semai:** Mevlevi dervişlerinin ney gibi çalgılar eşliğinde yaptıkları ayin.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Karagöz, oyunu başlatılırken oyunun gereği olarak Hacivat'a vuruyor. Daha sonra vurmasına bahane olarak neyi ileri sürüyor?
- Karagöz'ün saati niçin satılmıyor? Tellal ne yapıyor?
- Karagöz'ün söylediği sözlerde, gerçek payı var mıdır? Niçin?
- Hacivat'ın canı, ne zaman pastırma ister?
- Hacivat, niçin Karagöz'e uydurma bir olay anlatma gereği duyuyor?
- Yazıdan nasıl bir sonuç çıkarabilirsiniz?

ÖĞRENELİM

Karagöz, deriden, mukavvadan kesilip boyanmış insan şekillerini bir beyaz perde üzerine, arkadan ışık vererek yansıtmak yoluyla oynatılan bir gölge oyunudur. Bu oyunun en önemli kişileri Karagöz ve Hacivat'tır. Bu oyunlarda halkın görüş ve duyusu yansıtılır. Karagöz, milli Türk karakterlerinin sembolüdür. Bu oyunlar, Türk tiyatrosunun temelini oluştururlar. Hacivat medrese kültürü, hazır cevap bir kişidir. Okuduğunuz metinden Karagöz ve Hacivat'ın hangi özelliklerini öğrendiniz?

Okuduğunuz bu metin, sahnede oynanmak için yazılmıştır. Böyle eserlere **tiyatro eseri** (piyes) adı verilir. Tiyatro eserinin oynandığı (gösterildiği) yere **sahne** denir. Yapılacak her hareket ve söylenen her söz, sahnede büyük anlam taşır. Yazıda oyuncuların hareketlerini belirten sözler, parantez işareti içinde belirtilmiştir.

DERSE HAZIRLIK

- Hayvanların avlanması niçin yanlış bir davranıştır?
- Kuşların doğal ortamlardan uzaklaştırılmasını doğru buluyor musunuz? Niçin?

SON KUŞLAR

Vaktiyle, bu adaya bu zamanda kuşlar uğrarlardı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme, bir ağaçtan ötekine konarlardı. İki senedir gelmiyorlar. Sonbahara doğru, birtakım insanların çoluk çocuk, ellerinde bir kafes adanın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde, birbirine yapışmış acayip çomaklar vardı. Bunlarla bir yeşil meydanın kenarına varır, bunları bir ağacın altına çığırkan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseleri bağarlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırkan kuşların feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme halinde gelirlerdi.

Çayırılıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş çoluklu çocuklu kocaman adamlar, bir süre beklerler. Sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş bir başka ökseye doğru uçup giderken, birer damlacık etleriyle birer doğa harikası olan kuşları toplarlar, canlı canlı yolarlardı.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi... Çocukları bu işe seferber eden de oydu. Ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin adında biriydi. Galata'da bir yazıhanesi vardı.

O esmerle sarışın arası iskete kuşlarının bir damlacık etlerinden yapacağı pilavın hazzıyla, pırıl pırıl yanan krom dişleriyle nasıl nasıl koparırdı imiğini bir görseydiniz...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, alçak gönüllü adamdı da... Konu komşusu da seçerdi. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken, akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, basit, ama hesaplı fikirlerine, sevimli şakalarına karşı hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz.

Ama, güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Konstantin Efendi, gökyüzündeki kuşların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kıyardı. Esmer lekelerin adalar yönüne gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görececek olsa gözünü kırpar, gökyüzünü işaret ederek:

- Bizim pilavlıklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek, kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi. Kuşların çoğunlukla aldandıklarına, bu sesi duyarak dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarını görmüşümdür.

Havalar sertleşir, poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar, günün birinde, güzün sonlarına doğru ılık, rüzgarsız, parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbüli günlerde, o, en çığırkan kafes kuşunu nereden bulursa bulur, mahalle çocuklarını çağırır; bir tanesi 25 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor... Güzün o güzel günlerini pencereden görür görmez Konstantin'in bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuşun civiltısını duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Halbuki sonbahar; kocayemişleri, esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca insana barış, şiir, edebiyat, resim, müzik, mutlu insanlarla dolu, anlaşmış, hırstan arınmış bir dünya düşündürüyor. Her memlekette, kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle şeyler düşünecektir. Konstantin engel oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki birkaç yıla kadar soyları da tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin var, kimbilir!

Dünya değişiyor çocuklar. Günün birinde, gökyüzünde güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları çok gördük. Sizin için kötü olacak.

Sait Faik ABASIYANIK

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Saka:** Başında ve boynunda kırmızı, sarı tüyler bulunan küçük bir kuş.
- **İskete:** Gagaları dişli, zararlı böceklerle beslenen güzel sesli bir kuş.
- **Ökse:** Kuş tutmak için kullanılan yapışkan macun.
- **Sallapati:** Düşünmeden ve saygısızca davranan.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Kuşlar adaya niçin gelmiyorlar?
- Konstantin'i tanıtınız.
- Güz mevsiminin güzel günleri kuşlarla birlikte olunca insana nasıl bir dünya düşündürüyor?
- Yazar, yazısını niçin çocuklara seslenerek bitiriyor?

ÖĞRENELİM

Bu gidişle gelen kuşların son kuşlar olduğunu düşünen yazar, kuşların neslinin tükeneceğine inanmaktadır. Yazar, bu hikayesinde doğanın git gide yok olduğundan, yakınmaktadır. Ve ileriki nesillerin ne bu son kuşları ne de doğanın yeşil güzelliğini göremeyeceğini bizlere kavratmak istemiştir.

DERSE HAZIRLIK

- Çalışmak ve verdiğiniz uğraşın sonucunu almak hoşunuza gidiyor mu? Niçin?
- Bir iş yaparken kendinizi, yaptığınız işe mi verirsiniz yoksa çevrenizdeki olaylarla mı ilgilenirsiniz? Bu davranışınız, o işteki başarınızı etkiler mi?

SEL

Parlak, evlerinin biraz ilerisindeki dere kıyısında çömelmiş, yanına yığıdığı kap kacağı, ince dere kumu ile ovup parlatıyorken tatlı sesiyle şarkı söylüyordu.

Ovduğu parçaları kumsala çıkarıyor, dipleri isli, kazan kadar büyük tencereler, yapışkan, renkleri kararmış taslar suyun içinde duruyordu...

Birden sustu. Derinlerden gelen bir ses duymuştu. Elindeki tencereyi bırakarak, ortalığı dinledi. Uzaklarda gök gürlüyordu. Başını sol omuzundan arka tarafa çevirerek Karadere Köyü'nün sırtında yükselen yüksek dağa baktı. Başı göğe varan dağın tepelerini yağmur bulutları sarmıştı.

Parlak içini çekti:

- Bari sel gelmesel!...
- Zarbahan Dağı'nın tepesi ne zaman bulutlanırsa, kendi köylerindeki dereye sel gelir, dere kıyısındaki alçak evleri su basar, damların içinde ne bulursa sürüp götürürdü.
- Parlak, elini çabuklaştırdı. Yüreğine tatsız bir uyuşukluk çökmüştü. Sel gelirse, her sabah, her akşam üstü, çimdikleri bendin bozulacağı aklına geldi. Oysaki bent, ne güzeldi...

Parlak'ın elleri ne kadar çabuk işliyorsa, başının içindeki düşünceler de o kadar koşarak değişiyor, birinden öbürüne atlıyordu.

Bendin suları sabah çimdikleri vakit serin, akşamları ılık oluyordu. Denizde, o geniş ovalar gibi uçsuz bucaksız sularda yüzmek ne kadar keyifliydi.

Küçük kızın elleri yavaşlamıştı. Yüzü gülümsüyordu. Çünkü, yaşları daha büyü-yünce İstanbul'da okumak, bunlar güzel şeylerdi, fakat anasını köyde yalnız bırakmak güç, olacaktı. Güldü. Abuğ Dayı vardı. Onun can yoldaşlığını yapardı, sonra, kim bilir, belki de... Küçük kızın gözleri, yüzü, dudakları, yüreği gülüyordu.

Fakat bu gülüş uzun sürmedi. Köyün içinden gelen bağırmalar, yerin dibinden çıkıyor gibi duyulan homurtularla daldığı tatlı düşüncelerden ayıldı.

Bağırmalar, gitgide yaklaşıyordu:

- Sel geliyor!... Sel varıyor ha!... Savulun!... Sel geliyor!... Sel varıyor ha!...

Bu, dere yatağından kıyılara taşarak rastladığı her şeyi, çalılıarı, taşları; kökleyip söktüğü küçük fidanları, kara köpüklü sularına katıp homurdana homurdana gelen selin önünde, korkusuzca koşarak selin vardığını köylülere yayan çocukların bağırmasıydı.

Parlak, sağa sola bakındı. Derenin içinde ve kıyısında duran bakırlarını kurtarmaya yardım edecek kimseler yoktu.

Sel geliyor!... Sel varıyor ha!... Savulun!... Sel geliyor!... Sel varıyor ha!... küçük kız bu bağırmaların ve selin homurtularıyla beraber yaklaştığını duyuyordu.

Bütün çabalamasıyla bakırlarını kurtarmaya koyuldu. Derenin ortasına yakın bir yerde duran son kabı almak için bir kere daha suya daldı. Büyük tencerenin iki kulpundan yakalayarak sürüklenmeye başladı. Kıyıya birkaç adım kalmıştı. Birdenbire ayaklarına bir şeyle vurulmuş gibi sendeledi. Olduğu yere yuvarlandı. Islanarak ağırlaşan elbiseleri, onun sudan çıkmasını istemiyor gibi çekiyordu. Olanca kuvvetiyle bağırdı. Fakat sesini, selin canavar ağzı gibi açılan suları örttü.

Parlak, ağzı ile gözlerini yumdu. Kulakları, korkunç bir gürültünün içinde sağır olmuş gibi idi. Başından bütün düşünceler uzaklaşmış, yalnız bir tek düşünce kalmıştı. O da, suların kucağında yuvarlanırken ellerinde kendini kurtaracak bir şeyin dokunması ve bütün kuvvetiyle ona sarılmasıydı.

Vücuduna, suyun içinde beraber yuvarlandıkları taşlar çarpıyor; yüzünü, çıplak kollarını, bacaklarını çalılar tırmalıyordu. Yüzü, bazen sudan çıkıyor, o zaman soluk alıyor ve bağırıyordu.

Bir aralık kulaklarına, selin uğultusundan başka sesler doldu. Ona bağırıyorlardı. Bu sesler derinden, uzaklardan geliyordu. Bu uykuda gibi idi...

Onu uyandırmak için sarsıyorlardı sanki.

- Parlak... Ağaca sarıl! Ağaca yapış!...
- Yavrum, kızım!...

Bu, anasının sesine benziyordu. Ayılır, uykudan uyanır gibi oldu. Vücudunun bir yere takıldığını anladı.

- Ağaca sarıl, Parlak!...

Bağırıyorlardı, kıpırdayamıyordu. Vücudunu eziyor, yumrukluyorlardı sanki...

- Ah yavrum!... Parlak'ım benim!... Sarıl ağaca!... Ah bir tutunabilse, kurtulacak!...

Bu ses, anasının sesi, onun dağılan, yok olan kuvvetlerini toplayıverdi. Belinin dayandığı yana zorlukla kolunu uzattı. Ağacı yakalamıştı. Öbür kolu ile sarılabilse kurtulacaktı.

- Kavi tutun Parlak!... Gayret Parlak!...

Parlak, son gücünü toplayarak öbür kolunu da uzattı. Can korkusu ona büyük bir adam kuvveti vermişti. Kendini çekti. Başı sudan çıkmıştı. Kuvvetli bir soluk alarak gözlerini açtı.

Selin yayılarak uzaklaştığı kıyıları, köylüler birikmişti. Parlak'ın ağaca sarıldığını görünce bağırdılar:

- Parlak, tırman!... Gayret Parlak!... Gayret!...

Parlak, bütün kuvveti ile çabalayarak kolları ve bacaklarıyla ağaca sarıldı. Sudan kurtularak tırmandı.

Cahit UÇUK

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **İs:** Dumanın değdiği yerde bıraktığı kara leke.
- **Çimmek:** Suya bütün vücuduyla girip çıkmak, yıkanmak, yüzmek.
- **Bent:** Suyu biriktirmek için önüne yapılan set.
- **Hasır:** Saz gövdelerinden örülmüş taban sergisi veya tavan örtüsü.
- **Uğultu:** Gürültülü, boğuk ve anlaşılmaz ses.
- **Kavi:** Dayanıklı, güçlü, zorlu.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Parlak, şarkı söylerken ne yapıyor? Bu sırada havanın ve çevrenin durumu nasıldır?
- Şarkı söylemeyi ne zaman bıraktı? Niçin?
- Parlak, neleri düşünüyor? Onu hayallerden uzaklaştıran nedir?
- Parlak, niçin sel sularına kapılıyor? Onun kuvvetini toplamasını sağlayan nedir?
- Olay nasıl sonuçlanıyor?

ÖĞRENELİM

“Parlak, ağzı ile gözlerini yumdu. Kulakları, korkunç bir gürültünün içinde sağır olmuş gibi idi. Başından bütün düşünceler uzaklaşmış, yalnız bir tek düşünce kalmıştı.”

Yukarıdaki paragrafta yazar bazı belirgin özellikler anlatıyor. Burada olduğu gibi varlıkların belirgin ve ayırt edici özellikleriyle tanıtılmasına **tasvir (betimleme)** denir. Tasvir bir anlatım biçimidir. Bu anlatım biçimi en çok hikaye ve romanlarda görülür.

Tasvir sözcüklerle resim yapma sanatıdır. Tasvirler, tanıtılan varlıklara göre değişik adlar alır. İnsanların tanıtıldığı tasvirler **portre** denir. Ayrıca **fiziksel** ve **ruhsal portre** ile tasvir (betimleme) yapılabilir. Bir insanın tasviri yapılırken her ikisi de birden kullanılabilir. Ancak biri diğerinden ağır basar.

Ödev:

Sizde bir hikaye okuyarak kahramanları fiziksel ve ruhsal yönden tasvir etmeye (betimlemeye) çalışınız.

DERSE HAZIRLIK

- İlkokul yaşantınızın ilk yılları ile ilgili neler hatırlıyorsunuz?
- Hatırladıklarınızı anlatırken bir özlem duyuyor musunuz?

BİLİNMEDİK ÇOCUKLUK

Ben çocukluk görmedim
Ara mevsim gibi geçti çocukluğum
Yokluğun en ağırını yaşadım
Güçsüz omuzlarımda taşıdım yükünü

Çocukluğumu kiraya verdim
Bir dirhemlik bal için
Açlığını yedim katkısız
Abecesini ezberledim ekmeğın

Çocukluğumda hiç büyümedim
Ya da az büyüdüm dört parmak
Kalk da bak sevgili anacığım
Takılıp kalmadı argın adımlarım

Çocukluğun kördüğümünü çözdüm
Salt düşümde gördüm yuva sıcaklığını
Örümcek ağını içine kapandığım
Çocukluğumun kapısında gördüm

Nusret Dişo ÜLKÜ

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Şiirde ağır basan duygu nedir?
- Şair hep bir arayış içindedir. Neden?
- Çocukluğunun arayışı içinde olan şairin iç dünyasını öğretmeninizle birlikte tartışınız.

DERSE HAZIRLIK

- Aşağıda okuyacağınız metinde bir öğretmenin emekli olurken duygu ve düşüncelerini öğreneceksiniz.
- Öğretmeninize karşı sevgi ve saygınızı nasıl ifade edersiniz?

YENİ EMEKLİ BİR ÖĞRETMEN

On dakika sonra zil çalacaktı. Otuz yılların en son zili. Bu zil seslerini unutmamak üzere, yudum yudum ciğerime çekeceğim, diye düşündü. Öğrencilerim de çiçek getirmişti. Beyaz papatyalar, sarı kasımpatılar şimdi sıraların gözündedir.

Ve zil uzun uzun çaldı. Öğretmenliğe başladığı gün, ilk zil de böyle çalmıştı. Ders defterini doldurmadığı gün. İki arasında, hiçbir heyecan ayrımı yapamadı. Çekilen sıraların cızıltılı gürültüsü, üç bin öğrencinin ayak sesi, ortalığı kapladı. Üzerine çeki düzen verip bekledi. Şimdi, şimdi, evet şimdi kapı açılacak, oda dolup taşacaktı. Olacakları düşünmek bile, buruk bir ayrılık ağrısını taşıdı getirdi, yüreğine koydu. Gurbete çıkıyormuş gibi boğazı biber biber yandı. Gözlerini iri iri açmasa, yaşlar sığmayıp taşacaktı.

Çekti dışarı çekmeceleri... Özel eşyalarını topladı, bastı çantasına. El kitaplarını, cep aynasını, tarağını, bıyık makasını, bastı çantasına. Pencereleeri bir bir kapattı. Duvardaki müdürler albümüne bir bakış attı. "Kim varmış biz burada yok iken..."

Sonra, vurdu sokağa iyi bir çarşamba vardı dışarda. Dolmuşa binmedi, dimdik, suspus, küsküs yürüdü. İlerde sapakta bir durdu, döndü geriye baktı. Elinde değildi, özlem özlem baktı. Upuzun beyaz bir gemi gibi duran okuluna bir yedi yaş çocuğuymuşçasına, biraz korktu, biraz gurur, öyle baktı, "Neden bakıyorum ki" dedi, gene baktı, " Bir daha bakmam" dedi, bir daha baktı.

Dönse gitse miydi, zillerin çaldığı yere. Kapıdan girse miydi eskisi gibi. Alın terim, gözyaşım, yürek bağım, ben geldim dese miydi? Ben emekli olamam, burada böyle tebeşirler tozdukça... duvarlarına kaynamış baksana gölgem. Sıcaklığım sinmiş harcına. Pencereleerine boy atan akça kavaklarına, şiirler okumuşum dese miydi? Yoksa, hayır, buralarda, bu zaman öldürmeli yerlerde yapamam. Yaparsın, yapacaksın yapamam, bilmem mi? Okulun içindeki dünya, dışındaki dünyadan çok daha büyük ve büyüdü dese miydi?

Şimdi, şuracıkta, yukarı doğru vursa gitse...Yılları yollara serpe serpe; serptikçe sırtındaki yükleri ata ata vursa gitse. Geldim işte, istesenez de istemesenez de hoş geldim. Kambersiz düşün mo'lur, geldimoğlu geldim dese miydi? Para da istemem pul da, koltuk da istemem yolluk da dese miydi?

Yok yok dedi içinden, gitme boş ver. Evine doğru uzanan kaldırımı adımladı.

Fakat, fakat ah Şu okul, Şu okul ki durdukça beyazdan griye, griden duman rengine geöen Şu okul, uzun bir gemi gibi yüze yüze gönöl limanına gelip demirliyordu.
Eve ilk kez yorgun geldi.

Selahattin MELİKOĞLU

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Sapak:** Bir ana yoldan ayrılan yolun başlangıç noktası.
- **Gönöl:** Sevgi, istek, düşünüş.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Otuz yılın en son zili çalması neyi ifade etmektedir?
- Eve ilk kez yorgun dönmenin sebebi nedir?

ÖĞRENELİM

Bu metinde birbirini anlam bakımından tamamlayan cümlelerin gruplandığını görüyoruz. Bu metin **düz yazı** şeklinde yazılmıştır.

Bir yazıda aralarında çeşitli ilişkiler bulunan cümlelerin oluşturduğu gruplar paragrafı oluşturur.

Paragraflar da belli bir sıraya göre gruplandırılır. Bu gruplandırmada, yazıda anlatılan olayların öncelik sırası, fikirlerin önemi, açıklayıcı örneklerin fikirlerle ilişkisi dikkate alınır.

Bu ilkelere göre yazıların düzenlenmesine **planlama** denir.

Planlama, yazının anlaşılmasını kolaylaştırır.

Sizde belli bir plan dahilinde ve paragrafın özelliklerini göz önünde bulundurarak yazı yazmaya çalışınız.

DERSE HAZIRLIK

- Güler yüzlü ve asık suratlı insanlar sizde nasıl bir etki bırakır?
- Bunun sebebini belirtiniz.

NEŞE

Neşeli bir yüz, güneşli bir hava gibidir. Hem kendi, hem başkası için aydınlık vericidir. Ruhun ışıklanması, ısınması neşe ile olur. İçteki bahar iklimi, ancak onunla çehrede bir tebessüm olup çiçeklenir. Kayıtsız ve kaygısız akan derelerin sularındaki şakrak ahenk, neşe ile bizde bir kahkaha çağlayanı olur.

Neşe ve bahar... ikisi de yeni bir doğuşu ve taze bir oluşu müjdeliler. İhtiyar tabiat, baharla gençleşir; ölümlü hayat, neşe ile yeniden canlanır. Neşe, yaratıcı ruhlar için yeni bir alemin güneşi; hayırseverler ve başkalarına sevgiden gayri ilgi duymayanlar için de gönül huzurunun ve sükununun ağarmasıdır.

Çocukluğun saflığı ve gençliğin ateşi, en ileri çağlarımızda bile neşe ile yeniden doğar. Neşe, fenayı iyi yapar; iyileri büsbütün yüceltir. Ruh neşe ile yükselir, neşe ile büyür. Kötü arzular, zararlı düşünceler, neşeli anlarda kalplerden silinir. Neşeli bir ruh, faziletin yetişip üreyebileceği en uygun iklimdir.

Fakat unutulmamalı ki neşe de bahara benzer; bir müddet sürer sonra söner. Mahzun ve elemli anlarımızda, bir zaman evvelki kahkahalarımızın titrettiği hançerler, hıçkırıklarla nefesimizi kesecek hale gelirler. Göz yaşlarımız, yüzümüzün ıstırapla derinleşen izlerinden akıp yuvarlanır.

Sıcak ve ateşli göz yaşları... Onlar, hayatı bilen ve ölümü anlayanlar için nisan yağmurlarıdır. Gözü yaşarmayanlar; yağmur düşmez, kurak topraklar gibi içleri yavaş yavaş çatlamaya mahkum zavallılardır.

Gözyaşları, hiç bir zaman neşeyi sürükleyip götürecek bir sel değildir. İçimizdeki bulutlu ve yağışlı anlar geçtikten sonra doğan güler yüzlü güneşin iç alemimize vereceği berrak, billur canlılığın zevkini duymak için bu geçici fırtınalara katlanmasını bilmeliyiz. Eğer hakikaten, en derin ıstıraplar bile, bizden neşeyi yok edemezler.

Hasan Ali YÜCEL

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Tebessüm:** Gülümseme.
- **Şakrak:** Şen, neşeli, hayat dolu.
- **Fazilet:** Erdem.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Yazar, neşeli yüzü neden güneşli havaya benzetiyor?
- Neşe ve bahar kavramları hangi bakımlardan birbirine benzemektedir?
- Neşenin insan yaşamındaki yeri nedir?
- Yazar, gözyaşlarını neden nisan yağmuruna benzetmiştir?
- Yazarın son cümlesindeki düşünceyi açıklayınız.

DERSE HAZIRLIK

- “Yurdum” deyince aklınıza gelen 3 cümleyi söyleyiniz.
- Yurdunuzun güzellikleri nelerdir?

YURDUMUN GÖZLERİ

Yurdumun gözleri iki ak yıldız
Bakar gece gündüz sonsuz boşluğa.
Açar açtırır ışık yolunu
Sevinir şafakta eser rüzgara.

Yurdumun gözleri iki ak yıldız
İner gece gündüz toprak karnına.
Siler süpürür nevrüz selini
Sevinir kurakta yağın yağmura.

Yurdumun gözleri iki mor yıldız
Yanar gece gündüz ayın alnında.
Över övdürür yaşam zevkini
Sevinir emekten doğan varlığa.

Yurdumun gözleri iki gök yıldız
Konar gece gündüz ufkun sırtına.
Görür gösterir yengi devrini
Sevinir doğada öten kuşlara.

Yurdumun gözleri iki tok yıldız
Anar gece gündüz geçmiş savaşı.
Okşar kabartır insan kalbini
Sevinir insanla duygu aşkına.

Yurdumun gözleri iki şen yıldız
Döner gece gündüz çağın çarkında.
Takar taktırır güneşe bayrak
Sevinir barışır dünya yoluna.

Şükrü RAMO

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Şair yurdun gözlerini neye benzetiyor?
- Şair, şiirde yurdun hangi özelliklerinden söz ediyor?

ÖDEV

YAZILI ANLATIM

Bir hikaye yazalım.

Şiirin konusu ve yurdunuzun güzellikleri ile ilgili hikaye yazmaya çalışınız. Hikaye yazarken dikkat etmeniz gereken noktalar; Önce yazacağınız hikayeye bir başlık bulun. Başlık öyküde geçecek olay ile ilgili olmalıdır.

Olayı belirleyiniz. Olayın akışını gözleyiniz. Olayın akışına göre anlatmaya başlayınız. Olayın nedenini belirtiniz. Nedenin sonuçlarını da belirtmeye çalışınız.

Olayın geçtiği yeri ve zamanı belirtiniz. Olayda (hikayede) yer alan kişilerin adlarını ve kişilerin bazı özelliklerini belirtiniz.

Yazdığınız hikaye kısa olsun. Cümleler kısa, doğru düzgün ve birbirine bağlantılı olmasına dikkat ediniz. Noktalama işaretlerini uygun yerde kullanınız.

DERSE HAZIRLIK

- Bayrak sevgisi nedir?
- Bayrak, bayrak sevgisi için neler yapıldığını araştırınız ve sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.

BAYRAĞIMIZIN ALTINDA

Zafer yolunda unutmayaçağım yüzlerden biri Hatice Nine'nin yüzüdür. Salihli'de nasılsa yangın harabeleri ortasında sağ kalan beş on evden birindeydim. Halk bir türlü kabusun geçtiğine inanmıyor, bir türlü uyuyamıyordu. Boş sokaklarda kadın erkek dolaşıyor; hep çocuklar gibi coşuyorlardı. Ortalık ağarıyor; hala kadınlar, gelip gidiyor, hala birbirimizin boynuna sarılıp koklaşıyoruz; hala geçen günleri konuşuyorduk. Ve Hatice Nine en son gelenlerdendi. Ben artık yatağıma uzanmıştım. Ev sahibesi ile çıktı, o da geldi; boynuma sarıldı ve bana geldi. Bu zafer arasında bütün Salihli'deki kadınların kimi sevgili bir vücudu, kimi yerini yurdunu, hatta karnını doyurabilmek güvenini kaybettikleri için, arada alınlarından uçan siyah endişe gölgesi Hatice Nine'de yoktu. Halbuki en fakiri, en ihtiyarı ve en halsiziydi. Yanıma gelmek için birkaç defa duvara dayanmıştı. Ama kıymetli, esmer bir kösele gibi buruşuk yüzünde, ihtiyar siyah gözlerin muradına ermiş bir ruhun huzuru ve olgunluğu vardı.

Nine senin evin yandı mı?

Hey oğul, ben beş defa muhacir oldum, beş defa evim yandı. Ben Üsküp'ten beri beş defa düşman bayrağından bizim bayrağa kaçtım. Bunun da evvelsi gün ümidi kesince bir tek oğlumu aldım, size, bizim bayrağa kaçtım.

Bayrağımızı çok mu severdin nine?

Birden bire buruşuk yüzü üzerinden bir göz yaşı seli aktı; kurumuş ellerini kaldırdı, avuçlarında hayal ettiği aziz bir şeyi öptü.

Sevmek ne demek oğlum? Ben elli senedir onu kovalıyorum. Dünyada oğlumdan başka dikili ağacım kalmadı. Bayrağımız nereden çıktıysa, ben de oradan çıktım. Her gün buradan kaçıp size gelmek istiyordum. Her gün burada ölüversem, mezarım düşman bayrağı altında kalırsa diye çıldırıyordum. Ama Yunanlılar bırakmıyorlar. Öteye kaçmak için bizim de ne atımız ne arabamız vardı. Nihayet baktım, ben ihtiyarlıyorum, siz gecikiyorsunuz, sürüne sürüne size kaçmaya karar verdim. Yolda ölürsem, oğlum sırtına ölümü alıp bizim bayrağın olduğu yere götürecekti. Nihayet bizimkiler geldiler. Hep deli gibi fırladık, fakat az imişler, arkadan daha çokluk gelsin diye çıktılar. Ben de arkalarından çıktım gittim, ta onların yanına! Ayaklarım şişti, dilim dışarı çıktı, ama onları

buldum. “Bayrağımız Salihli’ye büyük orduyla girdi, artık çıkmaz!” dediler. Beni oğlum, askerlerden aldığı bir eşekle buraya getirdi.

Döndü ve sık sık bir daha boynuma sarıldı. Ne yangın, ne facia ne zarar ve ziyan, ne de işkencenin onca anlamı vardı. Hayatta bir tek mühim şey vardı: Öldüğü zaman cesedinin düşman bayrağı altında kalmaması! Basit ve sade.

Ah yavrum, dedi, artık Allah emanetini istediği dakika alsın, toprağım bizim bayrağın altında olacak!

Halide Edip ADIVAR

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Harabe:** Yıkılacak duruma gelmiş, viran.
- **Kösele:** Ayakkabı tabanı, çanta, bavul yapımında kullanılan işlenmiş deri.
- **Muhacir:** Göçmen.
- **Bandıra:** Yabancı devlet bayrağı.
- **Facia:** Acıklı olay.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Subay, Hatice Nine’yi nerede tanıyor?
- Hikayede sözü edilen kabus nedir?
- Halkın sevincinin sebebi nedir? Bu sevinç, nasıl yaşanmaktadır?
- Kadınların çoğu, neyin endişesini taşıyorlar? Niçin?
- Hatice Nine nereden kaçmıştır? Onun kaçmasını gerektiren sebepler nelerdir?
- Bayrak sevgisi, Hatice Nine’ye neler yaptırmıştır?
- Hatice Nine’nin son dileği nedir?

ÖĞRENELİM

Bayrak, ne belirtir? Bayrağa saygı duymak, gerçekte “neye” saygı duymaktır?

Milli marş ne demektir?

Makedonya Cumhuriyeti Milli Marşı’nı ve Türkiye Cumhuriyeti İstiklal Marşı’nı dinlerken saygınızı nasıl belli ediyorsunuz?

İstiklal Marşı’nı dinlerken neler hissediyorsunuz?

DERSE HAZIRLIK

- La Fontaine (La Fonten) masallarından birini sınıfta anlatınız.
- İnsan yerine başka varlıkların konuşup düşünmesi, bu masallara nasıl bir özellik katmış?
- Düşüncelerinizi söyleyiniz.

GÜVERCİN, TILKI VE LEYLEK

Depşelem, Beydeba'ya dedi ki: “Şimdi senden bir şey istiyorum: Başkalarına öğrettiği halde kendisi bir şey öğrenmeyen bir kimseyi temsil eden bir şeyler anlat.”

Beydeba anlatmaya başladı:

Güvercinin biri ulu bir hurma ağacına yuva yapmıştı. Güvercinin böyle yüksek bir ağaca yuva yapması ve yavru çıkarması çok zor oluyordu. Hayvancağız yavrular yavru-lamaz bir tilki hemen başında bitiyor:

“Ya yavrularını aşağıya at, ya ağaca tırmanıp hepinizi yok edeceğim.” diyordu. Güvercin korkudan tir tir titiyor. “Lanet olsun, al.” diyerek yavrularını aşağıya atıyor. Tilki de onları yiyordu. Güvercin yine yavru olmuş, korku içinde yuvasında büzülüp kalmıştı. O sırada leylek, güvercinin neden kederli olduğunu sordu. Güvercin olan biteni olduğu gibi anlattı. Leylek, “Bak sana bir akıl öğreteceğim.” dedi. Tilki yine gelirse ona dersin ki, “Ben artık sana yavrularımı atmayacağım, çıkabilirsen çık. Beni ele geçiremezsin. Ben uçar kurtulurum, ancak yavrularımı alabilirsin.”

Leylek uçup gitti. Bir su kıyısına kondu. Tilki yeniden ağacın altına geldi, bağırp çağırılmaya, yeniden yavrularını istemeye kalktı. Güvercin leyleğin kendine bellettiği sözleri söyledi.

Tilki: “İyi ama dedi, bu akıllı kim öğretti?”

Güvercin: “Kim olacak, leylek!”

Tilki: “Ben ona şimdi kim olduğumu göstereyim de anlasın.” dedi.

Irmağın kıyısına koştu, leyleği buldu ve ona sordu: “Leylek, de bakayım rüzgar sağdan eserse ne yaparsın: soldan eserse ne yaparsın, başını hangi yöne çevirirsin?”

Leylek: “Sağdan eserse başımı sola, soldan eserse sağa çeviririm.”

Tilki: “Ya dört yönden rüzgar eserse?”

Leylek: “O zaman başımı kanatlarımın arasına alırım.”

Tilki: “Bu nasıl iş, inanmam doğrusu. Böylesini hiç görmedim, siz kuşlar biz öteki hayvanlardan daha akıllısınız herhalde.”

Leylek, tilkinin bu konuşmasına çok memnun kalmıştı. “Bak yapayım bir kez de gör!” dedi. başını kanatlarının arasına aldı. Tilki hemen üzerine atladı ve leyleği boğdu. “Ey, özümün düşmanı!” dedi. “Güvercine akıl veriyorsun da kendin neden akıllı olmuyorsun? Bak, düşmanın seni nasıl avladı!”

BEYDEBA

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Güvercin yuvasını neden ulu bir ağaca yapmıştır?
- Tilki güvercinden ne istiyor? Onu nasıl kandırıyor?
- Leylek, güvercine nasıl akıl veriyor? Güvercin, leyleğin tavsiyelerini uygulamış mıdır?
- Tilkinin leyleğe kızmasının sebebi nedir?
- Tilki, leyleği kandırmak için nasıl bir yol bulmuştur?
- Leylek, tilkinin hangi sözlerini beğeniyor?
- Leyleğin sonu ne olmuştur? Bu işte suçlu kimdir?
- Hikayenin ana konusunu yazınız.

TEKRARLAYALIM

Hayvanların konuşturulduğu ve yaşanması mümkün olmayan olayların anlatıldığı bir yazı okudunuz. Bu yazılara fabl denir.

Okuduğunuz fabl öğreticidir, bir ders verme amacı taşır.

Bu fabldan nasıl bir ders çıkardığınızı açıklayınız.

DERSE HAZIRLIK

- Tembelliğin ne gibi olumsuzlukları vardır? Açıklayınız.
- Tembelik insanı hangi güçlüklerle karşı karşıya getirir?
- Çalışmak insan hayatını nasıl etkilemektedir?

YOL AYIRIMI

Çok eski zamanlarda Kadife ve Eflatun adında iki eşek yaşamış. Kadife çalışkan ve güzel huylu, Eflatun ise tembel ve bencilmiş.

İki arkadaş yolculuğa çıkmışlar. Az gitmişler uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Orada bulunan bir ağacın gölgesinde bir kaplumbağanın uyuduğunu görmüşler. Eflatun, kaplumbağayı korkutmak istemiş.

Avazı çıktığı kadar;

- Ai Aiii! diye bağırılmış.

Kadife hemen Eflatun'u susturmuş. Kaplumbağaya doğru eğilerek;

- Özür dileriz. Niyetimiz size zarar vermek değil. Karşımıza iki yol çıktı, hangisine gideceğimizi bilemedik. Siz bu yolların nereye gittiğini biliyor musunuz? demiş.

Kaplumbağa;

- İki yolun sonunda da çok güzel yerler var. Doğudaki yolun sonundaki hayvanlar çalışarak karınlarını doyururlar. Kurallara bağlı kalırlar. Batıdaki yolun sonundaki hayvanlar ise yan gelip yatarlar. Orada herkes her istediğini yapar. Fakat oraya giden hayvanların çoğu geri dönüyor, demiş.

Kadife güneşin doğduğu yöne, Eflatun ise battığı yöne doğru yola çıkmış.

Eflatun, saatler süren bir yolculuktan sonra bir ormana varmış. Tam o anda bir ses duymuş. Bir aslan, tozu dumana katarak ona doğru koşuyormuş. Eflatun kaçmaya başlamış. O kaçmış, aslan kovalamış. Sonunda kendisini derin bir kuyuya atıvermiş. Kuyunun içinde bir ağaç varmış. Ağacın dalına tutunan Eflatun yukarı bakmış. Aslan kuyunun başında nöbet tutuyormuş. Aşağı bakmış, ağzını açmış bekleyen bir ejderha görmüş.

Sonra birden ağacın dallarında bir sürü meyve olduğunu fark etmiş. Bu sırada tutunduğu dalın çatırdadığını duymuş. "Nasıl olsa düşeceğim, hiç değilse şu meyvelerden yiyeyim." diye düşünmüş. Bir iki tane yedikten sonra gözleri kararmaya, başı dönmeye başlamış. Meğer meyveler sihirliymiş. Yediği meyvelerin tılsımıyla kendisini daha önce yaşadığı yerde buluvermiş.

Bu arada Kadife yolda çok güzel bağlar bahçeler görmüş. Fakat dönüp hiçbirine bakmamış. "Aç da olsam çalışıp hak etmeden yememeliyim." diye düşünmüş. Sonunda bir ormana varmış. Orman çok büyük ve ürkütücüymüş. Ormanın derinliklerinden gelen bir ses gittikçe ona doğru yaklaşıyormuş. Kadife, yırtıcı bir hayvana yem olmamak için

var gücüyle kaçmaya başlamış. Karşısına çıkan susuz bir kuyunun içine kendisini atıvermiş. Kuyunun içindeki ağacın dallarına sıkı sıkı sarılıp etrafına bakınmış. Yukarıda bir aslan varmış, aşağıda ise bir ejderha. Kadife sabırla beklemeye başlamış. Biraz sonra ağaçtan bir çatırtı gelmiş.

Kadife “Ne yapıp edip buradan kurtulmalıyım!” diye düşünüyormuş. Etrafına dikkatlice bakınmış. Ağacın dallarında meyveler görmüş. “Bu kadar meyvesi olan bir ağaç mutlaka tılsımlıdır.” diye düşünmüş.

Kuyunun duvarında diğerlerinden farklı bir taş varmış. Kadife taşa bir tekme atmış. Kuyunun duvaru yarılmış. Kadife, bu yarıktan içeri girmiş. Bir de ne görsün! Güzel bir bahçe, içinde çeşit çeşit meyve ağaçları, şırl şırl akan sular varmış.

Asma yapraklarıyla çevrili bir ağacın yanına gelmiş. Ağaç kavuğundan gözünde gözlükleri, elinde kalın kitabıyla bir kaplumbağa çıkmış. Şaşılacak şeymiş. Gördüğü kaplumbağa, yol ayırımında karşılaştığı kaplumbağaymış. Kaplumbağa;

- Sen imtihanı geçtin. Hem aslandan hem de ejderhadan kurtuldun. Dile benden ne dilersem!

Kadife;

- Tekrar yeryüzüne çıkıp yoluma devam etmeyi, karnımı doyurmak için çalışmayı diliyorum. Aylak aylak dolaşmak istemiyorum, demiş.

Kaplumbağa kalın kitabını açıp Kadife'nin bu dileğini yazmış.

- Var git, gönlünce yaşa. Ömrün boyunca dert tasa görme, diyerek iyi dileklerde bulunmuş.

Kadife'yi, yeryüzüne açılan kapıdan uğurlamış.

Masal Yıldızı

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- ***Tılsım:*** Tabiat üstü işler yapabileceğine inanılan güç.
- ***Aylak:*** İşsiz, boş gezen.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Hiç kimsenin çalışmadığı bir dünya hayal edin.
- Böyle bir dünyada bir süre sonra neler yaşanır? Tartışınız.

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz yazıda anlatılan olayların geçtiği yer ve zaman kesin olarak bilinmemektedir. Anlatılan olayların gerçeğe uymayan yanları vardır. Bu yazıda da olağanüstü olaylarla süslü ve olağanüstü kişilerin başından geçen olayları anlatan zaman, yer kavramların belli olmadığı bir masal okudunuz.

Okuduğunuz bir masaldan çıkardığınız dersi, sınıfta açıklayınız.

DERSE HAZIRLIK

- Hak etmediği bir şeyi almak isteyen insanlar hakkında neler düşünürsünüz?
- Okuduğunuz bir masalı arkadaşlarınıza kısaca anlatınız.

ELMAS BALTA

Yoksulun biri, ırmak kenarında odun kesiyormuş. Bir ara ne olduysa, baltanın sapı mı gevşemiş ne? Birden balta, vınn! Diye sapından fırladığı gibi köpüklü sulara gömülmüş.

İrmak da az buz derin değilmiş hani. Adam boyunca sopalar yığsan, sopayı so-paya eklesen, uzun mu uzun bir sopa elde etsen, yine de derinliğini ölçemezmişsin. Üs-telik öyle bir akışı varmış ki, sormayın. Değil dalıp baltayı çıkarmaya çalışmak, yanına yanaşmaya korkarmış insan.

Eee, adamcağız baltası elinden gidecek de, sevincinden zil takıp oynayacak değil ya, başlamış dövünmeye. Görseniz ağlamaktan gözleri kan çanağına dönmüş.

Hem ağlıyor hem de dizlerini döve döve yakınıyormuş:

- Hay uğursuz şeytan! Bu da mı gelecekti başıma? Vay bana vaylar bana! Bir baltam vardı, onu da sular aldı, şimdi ne yapayım ben onsuz? Çoluğumun çocuğumun karnını neyle doyururum?

O böyle diye diye ağlarken, birden önce dallar çıtırdamış, sonra yapraklar hışırdamış. Top top, hop hop diye bir ayak sesi duyulmuş ve yaşlı bir adam çıkagelmiş ormandan. Ak yosun sakallı, bıyıkları çal iğneden, burnu çam kozalığından bir adammış bu. Ayağının biri de topalmış.

- Ne ağlıyorsun evladım? Bu sızlanmaların niye demiş.

- Ben ağlamayayım da kimler ağlasın, diye içini çekmiş oduncu. Baltam suya düştü. O balta benim evimin direği, gözümün bebeğiydi. Onunla odun kesmiyor, çoluk çocuğumun karnını doyuruyordum. Şimdi ne yapacağım, neyle doyuracağım çocukları-mın karnını?

- Sıkma canını, demiş yaşlı adam. Her derdin bir dermanı vardır elbet.

Sırtından paltosunu, ayaklarından çarıklarını çıkarmış. Cump! Diye ırmağa atla-mış. Dalmasıyla çıkması da bir olmuş. Elindeki altın baltayı adama uzatmış.

- Al bakalım, demiş. Bu muydu baltan?

- İh! Diye omuz silkmiş oduncu.

Yaşlı adam yeniden dalmış. Az sonra elinde gümüş bir balta yeniden su yüzüne çık-miş.

- Bu muydu demiş.

- İh! Diye başını sallamış.

Yaşlı adam yeniden dalmış. Demir bir balta çıkarmış.

- Peki, bu nuydu? Demiş.

- Evet evet! Diye atlamış oduncu.

Baltayı yaşlı adamın elinden kapmış, apar topar eve dönmeye hazırlanıyormuş ki, yaşlı adam kolundan yakalamış.

- Bir dakika demiş. Şunları da al. Aç gözlü değilsin. Ben aç gözlülerden oldu bitti hoşlanmam.

- Eh, madem istiyorsun, alayım, demiş oduncu. Çok sağol. Ömrümce dua ederim artık.

Altın, gümüş ve demir baltalar omuzunda, evin yolunu tutmuş oduncu. Kıskanç insan mı ararsın, çok. Para babası komşularından biri, paranın kokusunu almış hemen. Adamın ağzını arayıp durumu enine boyuna öğrenmiş.

Sonra da kendi kendine;

“Gideyim bakayım, bakarsın, bize de şans güler. Gerçi yoksul değilim ya olsun. Fazla mal göz çıkarmaz ya...” Düşmüş yola. Omuzunda, sapı lıkır lıkır oynayan bir kü-lüstür balta, yürümüş yürümüş. Sonunda ırmak kıyısındaki o yere varmış. Daha baltayı havalandırmasıyla, demir, saptan fırlayıp ırmağın derinliklerini boylamış.

Başlamış yalandan dövünmeye:

- Vay bana, vaylar bana! Ne yapayım ben şimdi? Çoluk çocuğumun karnını neyle doyururum? Bir baltam vardı, onu da sular aldı...

O böyle diye diye ağlarken birden önce dal çıtırtıları, arkasından da yaprak hışırtıları duyulmuş. Arkasından da top top, hop hop diye bir ayak sesi duyulmuş ve yaşlı bir adam çıkmış ormandan. Ak yosun sakallı, bıyıkları çal çal iğneden, burnu çam kozalarından bir adammış bu. Ayağının biri de topalmış.

- Ne var insanoğlu? Demiş adam. Ormanımdan ne kötülük gördün ki, böyle dövünüp duruyosun?

- Ben dövünmeyim de kimler dövünsün? Diye atlamış para babası.

Başıma neler geldi sormayın. Odun kesiyordum, birden vınn etti, sapından fırladığı gibi sulara gömüldü baltam. Şimdi ne yapacağım ben? Çoluk çocuğumun geçimini neyle sağlayacağım?

- Sıkma canını, demiş yaşlı adam. Her derdin bir dermanı bulunur.

Sırtından paltosunu, ayağından çarığını çıkarmış, cump diye suya atlamış. Daha suyun dalgaları kaybolmadan, elinde demir balta, adamın karşısına dikilmiş.

- Bu muydu baltan? Demiş para babasına.

- İh! Demiş beriki. Bunu ne yapayım, benimki çok daha güzeldi.

Yaşlı adam yeniden dalmış, elinde gümüş bir balta adamın karşısına dikilmiş.

- Peki bu muydu?

- İh! O da değil, demiş para babası. Bu ne ki, benimki çok daha güzeldi.

Yaşlı adam yeniden dalmış, bu kez de altın bir balta çıkarmış.

- Bu muydu?

- Ya! Ya! Diye atılmış adam. Daha görür görmez tanıdım. Versene baltamı.

Yaşlı adam, şöyle biraz gerilemiş.

- Yanılmış olmayasın? demiş. Aşağıda bir balta daha ilişti gözüme. Hem de bunun gibi altın falan değil, koskoca bir elmas baltaydı. Yoksa o mu seninki?

- Hay Allah! Diye atılmış aç gözlü para babası. Nasıl da yanıldım! Sahiden benimki değilmiş bu. Ne bileyim kardeşim, güneşin altında ışıllı edince o sandım. Benim baltam elmastandı.

Yaşlı adam bıyıklarının altından gülerek onu dinliyormuş. Adamın konuşması biter bitmez baltayı omuzuna aldığı gibi suya dalmış.

Beriki beklemiş, beklemiş ama boşuna. Yaşlı adam sudan çıkmıyormuş bir türlü. Gel gelelim, aç gözlü para babası, hala elinde elmas balta yaşlı adam sudan çıkar da kaçırdım korkusuyla bekleyip duruyormuş orada.

Ahmet KÖKLÜGİLLER

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Çarık:** Sığır derisinden yapılan ayak giyeceği.
- **Külüstür:** Yıpranmış, eski görünümlü olan.
- **Derman:** Çıkar yol, çare.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Yoksul oduncu niçin ağlamaktadır?
- Ormandan çıkagelen yaşlı adamın özellikleri nelerdir? Yaşlı adam suya niçin dalıyor ve neler çıkarıyor?
- Oduncu, sudan çıkan altın ve gümüş baltaları niçin almıyor? Bunun üzerine yaşlı adam ne yapıyor?
- Oduncu eve gidince, komşularından biri ondan neler öğreniyor? Komşusu ormana niçin gidiyor?
- Yaşlı adam, tekrar suya niye dalıyor? Sudan çıkan altın baltayı almayan komşu, niçin böyle davranıyor?
- Yaşlı adam niçin için için gülüyor? Komşunun orada ısrarla beklemesi onun hakkında nasıl düşünmemizi sağlıyor?

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz metin masaldır. Masal, olağanüstü kişilerin başından geçen, zaman ve yer kavramı belli olmayan ilgi çekici eserlerdir. Masalarda karşılaşılan olaylar, olağanüstü olaylardır. Topluluğun geleneklerini, düşünüş tarzını ve zevkini sözlü olarak kuşaktan kuşağa bildiren masallar, çocukların hayal güçlerini çalıştırır. Okuduğunuz masaldaki olayın ne olduğunu yazınız.

- *Masaldaki kişilerin özellikleri nelerdir? Oduncunun ve komşusunun benzer ve ayrılan yönlerini belirtiniz.*
- *Yazıda hangi olağanüstü olaylarla karşılaşılıyor?*
- *Daha önce okuduğunuz bir masalı ile bu masalı konu ve kişilerin özellikleri yönlerinden karşılaştırınız.*

DERSE HAZIRLIK

- Dilin, iletişim kurmakta ki önemini ve ana dilinin önemi üzerine tartışınız.
- Türkçe dilin önemini araştırıp sınıfta açıklayınız.

TÜRKÇEMİZ

Annenden öğrendiğinle yetinme
Çocuğum, Türkçe'ni geliştir
Dilimiz öylesine güzel ki
Durgun göllerimizce duru,
Akar sularımızca coşkulu...
Ne var ki çocuğum,
Güzellikler de bakım ister!
Önce türkülerimizi öğren,
Seni büyüten ninnilerimizi belle,
Gidenlere yakılan ağıtları...
Her sözün en güzeli Türkçemizde,
Dilline takılanlarını ayıkla,
Yabancı sözcükleri at!
Bak, devrim, ne güzel!
Barış, ne güzel!
Dayanışma, özgürlük...
Hele bağımsızlık!
En güzeli, sevgi!
Sev Türkçeni, çocuğum,
Dilini sevenleri sev!

Rıfat ILGAZ

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Duru:** Bulanıklığı olmayan, temiz, berrak.
- **Ağıt:** Bir kimsenin arkasından meziyetlerini sayıp dökerek, ağlama.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Şair Türkçe dilin önemini açıklayarak bizlere hangi öğütleri vermiştir?
- Şair, dilini sevenleri sev dizesiyle neyi anlatmak istemiştir?

ÖĞRENELİM

Makedonya Cumhuriyeti'nde 21 Aralık, Türkçe Eğitim Günü ve Milli Bayram olarak kutlanmaktadır. Bu konu hakkında araştırma yapıp sınıfta bu bayrama özel sınıf panosu hazırlayınız.

DERSE HAZIRLIK

- Özgürlük nedir?
- Özgür olmak herkezin hakkı mıdır?

KÖYE ÇEŞME YAPALIM

Savaş ha bitti ha bitecekti. Gerçekte köy özgürlüğüne kavuşmuştu ama memleketin kuzey bölgelerinde hala çetin savaşlar yürütülüyordu. Son günlerini yaşayan faşist orduları etrafındaki çember, gitgide daha fazla darlaşıyordu. Düşmanın son umutları, kasıp kavuran yaz güneşi altında buz parçası erir gibi, hızlı hızlı eriyordu.

Köyde her defasından daha cömert bir bahar basmıştı. İlk özgürlük günlerinde bu baharın ayrı bir güzelliği vardı. Özgürlüğü, kirazların baharında, kavakların dallarında sezmek hiç de güç değildi. Köyün her evinde özgürlük sevinci esiyordu. Bu, dört yıldan sonra özgürlük içinde gelen ilk bahardı. Aslında bu, ilk gerçek özgürlüktü. Güneş allana allana batıda kaybolurken savaş günlerinde köy ve partizanlar arasında kurierlik görevini yapan bir gurup çocuk köyün ulicesi ve sayılan kişilerinden biri olan Palabıyık Sadık ağanın evinde toplanmıştı. Sadık ağa evinde yalnız, karısıyla yaşıyordu; çünkü çok sevdiği iki oğlunu, iki yıl önce, partizanlarla işbirliği yapıyorlar diye faşistler kurşuna dizmişlerdi. Bu toplantı, önceki toplantılardan çok farklıydı. İstila günlerinde bu eve, ancak karanlık basınca komşu kapıcıklardan gizlice gelirler ve toplantılarını çoğunlukla karanlık bir odada yaparlardı. Şimdi Sadık ağa çocukları misafir odasına almıştı. Üstelik karısı bu akşam çocuklara zerde de hazırlıyordu. Önceki toplantıların olduğu gibi bunun da bir anlamı, bir hedefi vardı. Aldı sözü Sadık ağa:

- Çocuklar, - dedi, görüyorsunuz artık tüfek ve top sesleri işidilmiyor. Köprü yıkmak, yolbaşında düşman askerlerini gözlemek ve partizanlara haber taşımak da artık yok. Düşmanlar şimdi bizden çok uzakta, partizanlar da köyümüzde. Köyde Halk idare heyeti kuruldu. Şimdi köyümüzün yarınını düşünmeliyiz çocuklar. Nerde ise şehirden öğretmen gelecek. İlk defa köyümüzde Türkçe okul açılacak. Arap harfleriyle değil, yeni Türkçe harflerle okuyacaksınız... Halbuki okul için yerimiz yok... Sonra... o köprü yok mu... hani Almanlar geçmesin diye bu kış sizin de yardımınızla mayınlayıp havaya uçurduğumuz köprü... İşte o köprünün de yeniden yapılmasına yardım etmelisiniz... Yardımınız dokunacak daha birçok işler var. Bakın bu akşam Halk İdaresi heyeti adına sizi bu toplantıya bunun için çağırdım. Herhalde sizin de kimi teklifiniz vardır. Bunları sizden işitmek isterdim.

Sadık ağadan sonra bıyığı terlemeye başlayan Sığırtaç Osman'ın oğlu Yavuz söze karıştı.

- Biz bundan böyle de vereceğiniz her ödevi başarıyla gerçekleştirmeye çalışacağız, - dedi o.

- Bunu bütün arkadaşlarım adına söylüyorum. Okul meselesine gelince, teklifim var. Ali beylerin köşkü boş. Burada hem okul hem de gelecek öğretmen için yatıp kalkacak yer vardır. Burasını okul yapalım...

Yavuz'un sözlerine, açık pencereden hızla esen rüzgar ara verdi. Doğrusu rüzgar ölgün ölgün yanan lambayı söndürünce Yavuz susup yerine oturdu. Aralarında en küçüğü sayılan Topal Hoca'nın oğlu Fikri karanlıktan yararlanıp hiç kimseden söz aramadan:

- Arkadaşlar, Yavuz'un teklifi iyi, ama benim daha iyi bir teklifim vardır. Köye şehirden elektrik getirelim. Elektrik. Bu lambaları atalım artık. Sonra elektrik gelirse, köyümüze sinema da gelir arkadaşlar, - diye konuştu.

Karanlıkta bir kahkaha koptu. Köşeden biri:

- Otur be! – dedi. Boşboğazlık yapma. Daha büyük köylerin elektriği yok da sıra bize mi geldi.

Çocuk utanarak yerine oturdu. O sırada biri lambayı yaktı. Kapı yanında diz çöküp oturan Köse Hıvzi'nin oğlu Süleyman utanırcasına iki parmağını kaldırıp söz aradı. Bunu gören Palabıyık Sadık ağa:

- Hadi sen de düşünceni söyle Süleyman, - dedi.

- Elektrik, herhalde, çok iyi şeydir arkadaşlar. Ama Sadık amca, benim başka bir teklifim var. Biz hep dere kıyındaki kaynaklardan su içiyoruz. Bildiğiniz gibi yağmurlar yağınca taşan sulardan bu kaynakların suyu bulanık dere suyuyla karışıyor. O zaman bütün köy su için Kara Taş'taki kaynağa kadar gitmek zorundadır. Bazan bu günlerce, hatta aylarca sürüyor. Kara Taş'ın suyunu köye getiremeyiz mi Sadık ağa?...

Sadık ağa bıyıklarını bükmeye başladı. Küçüğün teklifini beğendi aşikardı. Odayı bir sessizlik kapladı. Bu teklif hepsinin hoşuna gitmişti.

- Yani köyümüze bir çeşme de yapalım demek istiyorsun, öyle değil mi Süleyman? – diye sordu Sadık ağa.

- Evet, çeşme yapalım Sadık Ağa! – diyerek tazdıkladı ihtiyar amcanın sözlerini çocuk.

Ordakilerin hepsi gözlerini Sadık ağaya dikmişti. Hepsi Süleyman'ın yerden göğe kadar haklı olduğunu tazdıklamak istiyordu. Sadık ağa sadece:

- Doğru, - dedi. Su en önemli işlerin başında olmalıdır. Özgürlükle birlikte içeceğimiz temiz su da olmalı.

Sonra çocuklardan birine dönüp:

- Git be! – dedi, bak o teyzenin zerdesi ne oldu?

Zerde heldi. Yenildi. Toplantı da sona vardı.

Birkaç gün sonra köylüler Kara Taş'a doğru gittiler. Aralarında, ellerinde kazma kürekle çocuklar da vardı.

Sonbahar yağmurları çatmadan Kara Taş suyu köye kadar getirilmişti. Köyün ortasında kocaman bir çeşme yapıldı.

Özgürlüğün ilk günlerini hatırlatan bir anıt olarak çeşme hala köy meydanındadır. Her yıl badana edilir.

Çeşmeden bugün öteki çocuklarla birlikte vaktiyle piyoner olan Süleyman'ın küçük oğlu da her gün su alıyor.

Çeşmenin üzerindeki levhada:

“Özgürlüğe ve suya kavuştuk.” diye yazıyor.

Fahri KAYA

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Çetin:** Amaçlanan duruma getirilmesi, işlenmesi güç, engeli çok olan.
- **İstila:** Bir ülkeyi askeri güç kullanarak ele geçirme.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Köyde özgürlük sevinci nasıl yayılmıştır?
- Toplantıda köyün geleceği için herkes ne yapıyor?
- Süleyman'ın fikri nedir?
- Neden herkes süleymanın fikrini beğeniyor?
- Bugün köylülerimiz ne kadar bilinçli?
- Her köy bir cennet köşesi olabilir mi?

ÖĞRENELİM

- 11 Ekim için ne biliyorsunuz?
- 11 Ekim ne günü olarak kutlanıyor?
- 11 Ekim hakkında araştırma yapınız ve sınıfta anlatınız?

ÖDEV

YAZILI ANLATIM

Bir hikaye yazalım.

Önce yazacağınız hikayeye bir başlık bulun. Başlık öyküde geçecek olay ile ilgili olmalıdır.

Olayı belirleyiniz. Olayın akışına göre anlatmaya başlayınız. Olayın nedenini belirtiniz. Olayın geçtiği yeri ve zamanı belirtiniz. Olayda (hikayede) yer alan kişilerin adlarını ve kişilerin bazı özelliklerini belirtiniz.

Yazdığınız hikaye kısa olsun. Cümleler kısa, doğru düzgün ve birbirine bağlantılı olmasına dikkat ediniz. Noktalama işaretlerini uygun yerde kullanınız.

DERSE HAZIRLIK

- Köroğlu destanını bulup okuyunuz ve sınıfta anlatınız.
- Köroğlu'nun diğer şiirlerinden beğendiklerinizi sınıfta okuyunuz.
- İyilik yaparken bunu karşısındakine hissettirmek niçin önemli bir davranıştır?

KOŞMA

Daima böyledir dünyanın işi,
Kişi ettiğini bulur demişler.
İstersen eylik et, istersen kemlik;
Ettiğin başına gelir demişler.

Çeken bilir daim, derdi fırağı.
Söndürmek olur mu yanan çırağı?
Sakın bir kimseye kurma tuzağı,
Kişi ettiğine düşer demişler.

Köroğlu düşmüştür gama, savaşa.
İster elli, ister ise yüz yaşa,
Her ne eder isen, o gelir başa,
Mukadder yerini bulur demişler.

KÖROĞLU

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Kemlik:** Kötülük, fenalık.
- **Firak:** Ayrılık, hüznün, keder.
- **Mukadder:** Kader, ezelde yazılmış şey.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- İnsanlar hangi davranışlarının karşılığını aynen görürler?
- Şair, “derdi ve ayrılığı çeken” insanlardan neler bekliyor olabilir?
- Aile hayatına saygının belirtildiği mısra hangisidir?
- İnsanlar, neden birbirlerine tuzak kurmamalıdır?
- Köroğlu, hayatta nelerle mücadele etmiştir?
- Köroğlu'nun hayatla ilgili düşüncesi nedir?

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz şiir halkın içinden çıkan bir halk şairinin saz eşliğinde, halk diliyle, dördlükler halinde, hece ölçüsüyle söylediği ve sonradan yazıya geçirilen bir **halk şiiridir**.

Halk şiirinden son dördlüklerde şairin adı geçer. Bunu bu şiirde de görüyoruz. Koşma veya saz şiiri halk edebiyatının en yaygın nazım şekillerinden biridir. Koşmanın konusu; sevgi, doğa güzellikleri, gurbetçilik, özlem, dostluk ve mertliktir. Ayrıca didaktik (öğretici) koşmalar da vardır. Genellikle 3-5 dördlükten olur.

Koşma özel bir ezgiyle söylenir. Daha 16.yüzyıldan başlayarak Anadolu aşıklarının söylediği pek çok koşma günümüze kadar gelmiştir.

Koşma çeşitleri:

İnsan ve doğa güzelliğini verene, **güzelleme**;

Yiğitlik temasını işleyene, **koçaklama**;

Bir kişiye ya da toplumun kötülüklerini eleştirenlere, **taşlama**;

Yasla ilgili olanlara ise **ağıt** denir.

ÖĞRENELİM

KÖROĞLU DESTANI

Bolu beyi, güvendiği seyislerinden biri olan Yusuf'a: "Çok hünerli ve değerli bir at bul." emrini verir. Seyis Yusuf, uzun süre Bolu beyinin isteğine uygun bir at arar. Büyüdüklerinde istenen niteliklere sahip olacağına inandığı iki tay bulur ve bunları satın alır. Bolu beyi bu zayıf tayları görünce çok kızar ve seyis Yusuf'un gözlerine mil çekilmesini emreder. Gözleri kör edilen ve işinden kovulan Yusuf, sıksa taylarla birlikte evine döner. Oğlu Ruşen Ali'ye verdiği talimatlarla tayları büyütür.

Babası kör olduğu için Köroğlu takma adıyla anılan Ruşen Ali, babasının isteğine göre atları yetiştirir. Taylardan biri olağanüstü bir at haline gelir ve Kırat adı verilir. Kırat da destan kahramanı Köroğlu kadar ünlenir. Seyis Yusuf, Bolu beyinden intikam almak için gözlerini açacak ve onu güçlü kılacak üç sihirli köpüğü içmek üzere oğlu ile birlikte pınara gider. Ancak, Köroğlu babasına getirmesi gereken bu köpükleri kendisi içer, yiğitlik, şairlik ve sonsuz güç kazanır. Babası kaderine rıza gösterir ancak oğluna mutlaka intikamını almasını söyler. Köroğlu Çamlıbel'e yerleşir, çevresine yiğitler toplar ve babasının intikamını alır.

DERSE HAZIRLIK

- Bir haksızlıkla karşılaştığınızda neler hissedersiniz?
- Haksızlıkta bulunduğunuzda neler yaparsınız? Söyleyiniz.

DİYET

(Ünlü bir kılıç ustası olan Koca Ali, kimseye boyun eğmeyen, ekmeğini taştan çıkaran bir kişidir. Bir gece hırsızlık yapan kişiler onun dükkanında saklandıkları için Koca Ali, hırsız sanılır. Hakim, kolunun kesilmesine karar verir. Ancak halk, şehrin zenginlerinden Hacı Mehmet'i onun diyetini vermesi için ikna eder. Hacı, onu kurtarır ve kendisi ölünceye kadar hizmetkar olarak evine alır.)

Hacı kasap, kesilecek kolun diyetini hakime saydığı gün, Koca Ali'yi arkasına taktı. Dükkana getirdi. Bu adam gayet titiz, gayet huysuz, gayet berbat bir ihtiyardı. Hiç durmadan dır dır söylenirdi. Koca Ali'yi eline geçirince hemen dükkanın köşesine bir set yerleştirdi. Üstüne bir şilte koydu. Geçti, oraya oturdu. Her şeyi ona yaptırmaya başladı. Ama, her şeyi... Sabah namazından beş saat evvel şehirden iki saat ötedeki mandırasından o gün satılacak koyunları ona getiriyor, ona kestiriyor, ona yüzdürüyor, ona parçalattırıyor, ona sattırıyor... ta akşam namazına kadar durmadan emirler veriyordu. Zavallıya verdiği yalnız bulgur çorbasıydı. Bazen kendi artıklarını köpeğe verir gibi önüne atardı. Geceleri dükkanı baştan aşağı yıkatıyor, uykuya yatmadan ertesi sabah için koyun getirmek üzere mandırasına yolluyordu. Odununu bile ormandan ona kestiriyor, suyunu ona taşıyor; her işi, her işini ona gördürüyordu. Hatta evinin bahçesindeki lağım kuyusunu bile ona ayıklattı.

Koca Ali, sadece suya, bulgur çorbasına, bu kadar zahmetlere yıllarca göğüs gerebilecekti. Fakat Hacı kasabın ikide bir:

“Ulan Ali...! Kolunun diyetini ben verdim. Yoksa çolak kalacaktın!...” diye, yaptığı iyiliği tekrarlamasını çekemiyordu.

Bir gün, iki üç gün dişini sıkı. Durmadan çalıştı. Gece uyumadı. Gündüz koştu. Efendisinin karşısında el pençe divan durdu. Yine:

- Kolunun diyetini ben verdim.
- .....
- Şimdi çolak kalacaktın, ha...
- .....

Hacı kasap, adeta bu sözleri “afetin” tarzında diline pelesenk etmişti. Her emrin icrasından sonra kır sakallı, çirkin, sıska suratını ekşiterek mavi gözleriyle onu tepeden tırnağa kadar süzer, “Aklında tut, benim esirimsin!” der gibi verdiği diyeti hatırlatırdı. Koca Ali susar, kalbinin yırtıldığını, göğsüne sıcak bir şeyler yayıldığını, kilitlenen çenelerinin çatırdadığını, şakaklarının attığını duyardı. Geceleri uyuyamıyor, gündüzleri uğra-

şırken, mandıraya gidip gelirken, salhanede koyunları yüzerken, müşterilere et keserken, “Ne yapacağım, ne yapacağım?” diye düşünüyor, hiçbir şeye karar veremiyordu. Dünyada kimseye eyvallah etmeyerek kanaatle, gururunun saadeti için yaşamak isterken başına gelen bu bela neydi?

Kaçmayı namusuna yediremiyordu.

İşte o vakit sahiden hırsızlık etmiş olacaktı.

Fakat bu herifin ikide bir de bu yaptığını başa kakmasına tahammül... Ölümünden pek güç, ölümden pek acı, ölümden pek ağırdı...

Hacı kasaba köle olduğunun tam haftasıydı. Günlerden cumaydı. Yine erkenden mandıraya gitmiş, koyunları getirmiş, salhanede yüzmüş, dükkandaki çengellere asmıştı. Tezgahın solundaki büyük, yağlı siyah taşa satırları biliyor, yine, “Ne yapacağım, ne yapacağım?” diye düşünüyor, dudaklarını ısırıyordu. Daha efendisi gelmemişti. Satırları bitirince büyük bıçakları bilemeye başladı. “Ne yapacağım, ne yapacağım?” hulyasına öyle dalmış ki... kasabın geldiğini duymadı. Ansızın uğursuzun boğuk sesi yüreğini ağzına getirdi:

- Ne yapıyorsun be?...

Döndü. Efendisi köşesinde oturmuş, çubuğunu tütürüyordu:

- Bıçakları biliyorum.....dedi.

- Hay tembel, miskin hay... Sabahtan beri ne yaptın?

Cevap vermedi. Kapakları çürümüş bu küçük, bu hain, bu yılan gözlere kırpmadan baktı. İhtiyar beklemediği bu acı bakıştan kızdı. Sordu:

- Ne bakıyorsun?

Koca Ali, sesini çıkarmıyor, bir hafta içinde belki beş senelik hizmetini durup dinlenmeden gördüğü halde, kendini “tembel, miskin” diye tenkit etmeye sıkılmayan bu kötü insanı ezici bir bakışla süzüyordu. Yine kalbi yırtılır gibi oluyor, göğsüne sıcak bir şeyler yayılıyor, çeneleri kitleniyor, şakakları zonkluyordu. Bir anda bir titreme duydu. Koca Ali gözlerini açtı. Bir hafta bunu nasıl tahammül etmişti? Şaşırıldı. Hacı kasap, çubuğu yanına bıraktı. Hizmetçisinin bu ağır bakışından kurtuluvermiş gibi dırlandı:

- Kolunun diyetini benim verdiğimi unutuyorsun galiba, dedi; ben olmasam şimdi çolak kalacaktın...

Koca Ali, yine cevap vermedi. Acı acı gülümsedi. Kızardı. Sonra birden sarardı. Hızlı döndü. Bilemediği satırların en büyüğünü kaptı. Sıvalı kolunu yüksek kıyma kütüğünün üstüne koydu. Kaldırdı. Ağır satırı öyle bir indirdi ki o anda kopan kolunu tuttu. Gördüğü şeyin dehşetinden gözleri dışarı fırlayan Hacı kasabın önüne:

- Al bakalım, şu diyetini verdiğin şeyi! diye hızla fırlattı.

Sonra kolsuz kalan yerine sıkı bir düğüm yaptı. Dükkandan çıktı.

Onun vaktiyle geldiği yer gibi, şimdi gittiği yeri de şehirde kimse öğrenemedi.

Ömer SEYFETTİN

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Mandıra:** Süt veren hayvanların barındırıldığı yer.
- **Lağım:** Bir yerleşim yerinde atık suların akıp gitmesi için açılmış kanal.
- **Çolak:** Eli veya kolu sakat, eli tutmaz olan.
- **Pelesenk:** Pelesenk ağacından elde edilen değerli kereste.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Hacı kasap, önceleri yanına niçin bir çırak almamıştır? Koca Ali'yi yanına niçin alıyor?
- Hacı kasap, Koca Ali'ye ne gibi işler yaptırıyor?
- Koca Ali, niçin geceleri uyuyamıyor?
- Hacı kasap, Koca Ali'ye niçin "tembel, miskin" diyor?
- Koca Ali, oradan niçin kaçmıyor?
- Koca Ali, elindeki satırla ne yapıyor? Bunu niçin yapıyor?
- Hikayeden nasıl bir sonuç çıkarıyorsunuz?

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz hikayede yer yer karşılıklı konuşmalara yer verilmiştir. Yazılarda karşılıklı konuşmaların olduğu bölümlere **diyalog** denir. Parçadaki diyaloglar, sözlerin başına konuşma çizgisi konularak yazılmıştır.

Okuduğunuz yazı olmuş ya da olabilecek bir olayı; kişi, yer ve zaman belirterek ortaya koyuyor. Bu tür yazılara **hikaye** (öykü) denir.

Yazıdaki olayı, kişilerin özelliklerini, olayın geçtiği yer ve zamanı yazınız.

Olay: Anlatılan ve kişilerin başından geçen olaydır.

Yer: Olayın geçtiği çevredir.

Zaman: Olayın geçtiği zaman (yıl, mevsim, gündüz, gece).

Kişiler: Olayı yaşayan insan ve canlılar.

Bu öğeler hikayenin temel öğeleridir.

Bir hikaye üç bölümden oluşur: **Serim, düğüm ve çözüm.**

Okuduğunuz hikayenin serim bölümü özet olarak verilmiştir. Düğüm bölümünden başlayan hikayenin bu bölümü Koca Ali'nin çektiği sıkıntıları anlatır. Çözümde ise Koca Ali, bu acılara dayanamaz ve kolunu keser. Bu bölümleri hikayeyi okuyarak anlatınız.

Hikayenin en önemli kişisi kimdir?

DERSE HAZIRLIK

- Türkü dinlemeyi seviyor musunuz?
- Sevdiğiniz türkü var mı?
- Sevdiğiniz türkünün hikayesini biliyor musunuz? Biliyorsanız anlatınız.

BİR TÜRKÜNÜN HİKAYESİ

Atlara binildi. Gelin alındı baba evinden. Yine zurnalarla, davullarla düğün alayı yola koyuldu. Ben diyeyim üç yüz atlı, siz deyin beş yüz atlı. Düğün alayı köprüye geldi dayandı. Bir anda köprünün üzeri atlılarla, yayalarla dolup taştı. Köprü dayanamadı bu ağırlığa. Çöküverdi birden. Gelin demeden, kız demeden, genç demeden, yaşlı demeden, kadın demeden, çocuk demeden, üzerinde kim varsa aşağı bırakıverdi. Kızılırmak azgın sularıyla yuttu yüzlerce insanı. Kurtulan olmadı. Bey kızı gelin, yetim çoban... Hepsi, hepsi öldüler.

Aradan yıllar, yüzyıllar geçti. Unutulmadı çobanla bey kızının öyküsü. Çobanla kara koyunun öyküsü. Türkü oldu, destan oldu. Dilden dile, gönülden gönüle dolaştı durdu. Bu gün bile her okunuşta yüreğimize işleyen bir türkü yıllar sonra unutulmayacak, yine insanların içine acı bir burukluk bırakacak.

*Köprüden geçerken köprü yıkıldı,
Üç yüz atlı birden suya döküldü,
Nice gelinlerin boynu büküldü.*

*Kızılırmak n'ettin allı gelini?
Nasıl aldın allı pullu gelini?*

Halk Hikayeleri

ÖĞRENELİM

Türküler, başlangıcından bu yana Türklerin sosyal, siyasal, kültürel ve dini hayatının her safhasında varlığı kabul edilen bir birikimdir. Türküler genellikle bir olay, bir arzu, bir heyecan üzerine doğarlar. Başlangıçta sahibi belli ürünlerdir. Ancak zamanla, türkünün asıl sahipleri unutulur ve sonraki nesiller tarafından halkın dilinde dolaşa dolaşa farklı coğrafyalara yayılır. İnsanımız içini türkülere dökmüş, sevincini, heyecanını, hüznünü, acısını türkülerle dile getirmiş, sırlarını türkülerle paylaşmış, derdini türkülere açmış, aşkını, sevdasını, hatırasını, gönlünü, kalbini, kısacası yüreğini türkülerle ortaya koymuştur.

Türkü örneği:

ÇARŞAMBA'YI SEL ALDI

Çarşamba'yı sel aldı
Bir yar sevdim el aldı
Keşke sevmez olaydım
Elim koynunda kaldı

Oy ne imiş ne imiş
Kaderim böyle imiş
Gizli sevda çekmesi
Ateşten gömlek imiş

Çarşamba yollarında
Kelepçe kollarımda
Allah canımı alsın
O yarin kollarında

Oy ne imiş ne imiş
Kaderim böyle imiş
Gizli sevda çekmesi
Ateşten gömlek imiş

Çarşamba yazıları
Körpedir kuzuları
Allah alnıma yazmış
Bu kara yazıları

Oy ne imiş ne imiş
Kaderim böyle imiş
Gizli sevda çekmesi
Ateşten gömlek imiş

Yöresi: Samsun/Çarşamba

DERSE HAZIRLIK

- Misafirlige gitmeyi severmisiniz?
- Gitmeden önce ne yaparsınız?

DAVETSİZ MİSAFİR

Mevsimlerden yaz, aylardan ağustostu. Sıcaklar bütün canlıları etkiliyordu. Hepsi serin bir yer arıyordu. Siyah örümcek sabahtan beri bir av bile yakalayamamıştı. Sıkıntılı bir şekilde yuvasından çıktı.

- En iyisi bir ağ örüp sonra serin bir yerde uyuyayım. Belki ben dinlenirken ağıma bir böcek takılır, diyerek işe koyuldu.

Ağ örme işini bitirince dinlenmek için kuytu bir yer aradı. Ağacın gövdesinde küçük bir kovuk gördü.

- Burada uyuyabilirim, dedi.

Kovuktan püfür püfür bir hava geliyordu. Örümcek, tam içeri adımını atıyordu ki kocaman göbekli iki arıyla karşılaştı.

Arılar;

- Hey yabancı, buraya girilmez! Dediklerinde örümcek sinirlenerek;
- Neden girilmezmiş? Biraz dinlenip çıkacağım, dedi.

Örümcek bu yerin bir yuva olduğunu anlamadı. Arılara aldırış etmeden kafasını kovuğun içine soktu. Kapıdaki bekçi arıları iteleyerek uzaklaştırdıktan sonra içeri girdi. Kafasını kaldırıp baktığında peteklere bal koyan arılarla karşılaştı. Onu gören işçi arılar düşman saldırısına uğradıklarını sanarak bağırmaya başladılar. Sesleri duyan asker arılar da saldırıya geçtiler.

Vızıldayarak uçuşan arılar iğneleriyle örümceği soktular.

Örümcek kaçmaya başladı.

- Ben size zarar vermek için gelmemiştim! Sadece serinleyip dinlenmek istemiştim, dediyse de arılar onu duymadılar.

Çünkü hepsi de çok kızgındı. Yuvalarını korumak için uğraşıyorlardı. Örümcek kendisini dışarıya zor attı.

Yuvasına döndüğünde vücudundaki iğneleri çıkardı. Büyük annesinden öğrenerek yaptığı ilaçları yanı başına koydu. Büyük bir özenle ayaklarına bu ilaçlardan sürdükten sonra uykuya daldı.

Uyandığında vakit bir hayli ilerlemişti. Her yer serinleşmiş, hayvanlar yuvalarından çıkmaya başlamışlardı. Canı acıyan örümcek;

- Ah benim akılsız kafam! Sen misin zorla bir başkasının yuvasına girmeye çalışsan, diye dövündü.

Örümceğin sesini duyan komşu çekirge bir zıplayışta yanına geldi. Neden ağladığını sordu. Örümcek de başına gelenleri anlattı.

- Aslında bu işte kimsenin kabahati yok. Sen o kovuğun arıların yuvası olduğunu bilmiyormuşsun ki! Aranızda yanlış anlaşılma olmuş. Gidip onlardan özür dilemelisin, dedi çekirge.

- Olmaz! Ya arılar yine saldırırlarsa! dedi örümcek endişeyle.

Çekirge biraz düşündü.

- Beraber gidelim. Benim onlarla aram iyidir. Kraliçelerini tanıyorum. Beni mutlaka kabul edip dinleyecektir.

Örümcekle çekirge kovana doğru yola koyuldular.

Oraya vardıklarında çekirge, örümceğe;

- Sen beni burada bekle, dedi.

Arılarla selamlaştı. Kraliçe arıyı görmek istediğini söyledi. Bekçi arılardan birisi içeriye doğru vızıldadı. Sonra geri gelip çekirgeyi kovana davet etti. Çekirge, kraliçenin huzuruna vardığında onu saygıyla selamladı. Ziyaretinin sebebini söyledi. Örümceğin komşusu olduğunu, onun kötü bir niyetinin olmadığını anlattı. Kraliçe arı da;

- Biz örümceklerle hep dost yaşadık, dedi. Onun yuvaya zorla girmesi bütün arıları çok korkutmuş. Bir tehlike olabileceğini düşünerek saldırıya geçmişler.

Çekirge;

- Örümcek sizden özür dilemek için dışarıda bekliyor. Müsaade ederseniz içeriye girsin, diye izin istedi.

Kraliçe arı izin verdi. Misafir gibi ağırlanan örümcek çok mutlu oldu. Kraliçe arıdan ve diğerlerinden özür diledi. Onlarla dost kalmak istediğini söyledi. Kraliçe arı onun bu isteğini kabul etti. Arılar da örümceğe kaba davrandıkları için özür dilediler.

Böylece örümcekle arılar arasında yeniden bir dostluk kuruldu. Arıların verdiği bal ziyafetiyle bu dostluğu kutladılar.

Rabia KANDIRA

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- İnsanlar bazen istemeden birini üzebilirler.
- Böylece üzücü ve kırıcı durumlarda hatamızı nasıl affettirebiliriz? Bu konu üzerine düşünerek açıklama yapınız.

DERSE HAZIRLIK

- Bildiğiniz atasözlerinden birkaçını söyleyiniz.
- Anne ve babanızın söylediği öğütlerle, atasözleri arasında bir ilgi var mı?

İKLİM ÜZERİNE ATASÖZLERİ

İklim olayları, atasözlerimize geniş oranda geçmiş konulardan biridir. Önce, bu konuda söylenmiş atasözlerimizden çiftçilerle ilgili olanlarını sıralayalım:

“Kara kışta karlar, martta yağmaz, nisanda durmazsa değme keyifine.”

“Mart yağar, nisan övünür; nisan yağar, insan övünür.”

“Martta yağmasın, nisanda dinmesin.”

Bunlara benzeyen atasözleri, yağmurun nisan ayında yağmasının iyi olacağını belirtir. Nisan yağmuru, bereketin yağmurudur.

“Kar, etkin yorgandır.” Atasözü de karlı kışın, ekin ile ilgisini belirtir.

Herkesi ilgilendiren ve iklim ile ilgili atasözlerinin çoğu, mart ayı üzerine söylenmiştir:

“Mart ayı dert ayı.”

“Mart çıkmadıkça dert çıkmaz.”

“Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.”

“Martın yarısı kış, yarısı yaz.”

Yaz mevsimi kısa, kış mevsimi uzun süren Anadolu’da insanımızı en çok düşündüren mevsim de kış olmuştur. Bu konudaki atasözlerinde kış üzerine öğütler, uyarılar yer almıştır:

“Kışın ekmeksiz, yazın gömleksiz yola çıkma.”

“Kışın ocak başı, yazın dağlar başı.”

Kışın soba al, yazın yaba al.”

Hidrellez, 6 Mayıs tarihinde Anadolu’nun hemen her yerinde türlü eğlencelerle karşılanır. Halkımız, hidrellezin gelmesiyle kış mevsiminin sona erdiğine inanır. Bu inanış, uzun yılların deneyimlerinden elde edilmiş bir yargıdır:

“Hidrellezden sonra yazdır.”

“Bu gün hidrellez, yarın yaz.”

Yaz, kışa hazırlanılacak olan bir mevsimdir. Yan gelip yatma zamanı değildir:

“Yazın gölge hoş, kışın çuval boş.”

“Yazı başı pişenin, kışın aşı pişer.”

“Karıncadan ibret al, yazdan kışı karşılar.”

Günlerle, yağmur, şimşek, bulut gibi hava olaylarıyla ilgili iklim özelliklerini veren atasözlerimiz de çok sayıdadır:

“Lodos cehennemden, poyraz cenneten gelirmiş.”

“Lodosun gözü yaşlıdır.”

“Gök ağlamayınca yer gülmez.”

“Şimşek çakmadan gök gürlemez.”

“Bir bulutla kış gelmez.”

Çağımızda, ayrı bir bilim ve uzmanlık dalı olarak kendisini kabul ettirmiş bulunan meteoroloji, zaman zaman atasözlerimizdeki bu yargıların doğrultusunda hava tahmin raporları vermektedir.

Aydın OY

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Yaba:** Saman savunmakta kullanılan çatal biçiminde tahta kürek.
- **İbret al:** Ders al, yanlış davranışlardan sakın.
- **Hidrellez:** Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştukları inanılan 6 Mayıs geleneksel bayram.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Kışla ilgili atasözlerimizin başlıcaları hangileridir?
- Parçada, mart ayı ile ilgili hangi atasözleri sayılıyor? Bu atasözleri, bize hangi gerçekleri bildirir?
- Parçada, hidrellez ile ilgili hangi geleneklerimizden söz ediliyor?
- Parçada, yaz mevsimiyle ilgili hangi atasözlerinden söz ediliyor? Bu atasözleriyle hangi öğütler veriliyor?

ÖĞRENELİM

Atasözleri, kimin tarafından ve ne zaman söylendiği belli olmayan, bir gerçeği anlatan veya bir öğüt veren özlü sözlerdir.

Tutumlu olmayı, çalışkan olmayı öğütleyen atasözleri araştırınız.

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz sözler, atalarımızın uzun deneyimler sonucu oluşturduğu, doğruluğu kanıtlanmış özlü sözlerdir. Atalarımızın uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünceye ya da öğüt olarak belirttiği, kalıplaşmış biçimleri bulunan ve halkın benimsediği (halka mal olmuş) böyle öz sözlere **atasözü** denir. Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir, değiştirilemezler; söyleyeni belli olmayan bu sözler, halkın ortak ürünüdür.

Atasözlerimizin bazıları gerçek anlamlı, bazıları ise mecaz anlamlıdır.

DERSE HAZIRLIK

- İnsan için maddi ve manevi zararlar nelerdir?

BEKRİ MUYO

Vaktiyle İstanbul'da Bekri Muyo adında bir adam yaşıyormuş. Babası bu adama çok mal bırakmış. Fakat o harcamış. Sonunda da büsbütün fakir kalmış. Giyeceğe dair hiçbir eşyası olmadığı bu malı meyhanelerde içki içer için sırtına yırtık pırtık bir battaniye atmış.

Günün birinde padişah bu adama sokakta rastlamış. Sarhoş olduğunu görünce onu ayıplamış, incitmiş. Bekri Muyo da susmamış:

- Ben içersen, sana ne padişahım, diye cevap vermiş. Kendi paramla içiyorum. Beni parasız zannetme. Haydi söyle bakalım kaçta satarsın İstanbul'u bana?

Padişah Muyo'nun bu sözlerinden çok öfkelenmiş. O, Muyo'nun parasız olduğunu çok iyi biliyormuş. Fakat onu bu işe başka zengin olan birinin teşvik etmesinden şüphe etmiş ve cevap olarak şunları demiş padişah:

- Bütün İstanbul'u satamam, fakat yarısını olur. Fiyatını da hemen söyleyeyim... Eğer hesabına yararsa hemen al, sonra bu şehirde ikimiz beraber hüküm süreriz.

Cevap olarak Bekri Muyo:

- Oldu padişahım, yarın parayı saraya getireceğim, demiş. Bundan sonra padişah sarayına, Bekri Muyo da yine meyhaneye gitmiş.

Ertesi gün padişah Bekri Muyo'yu çok beklemiş, gelmediğini görünce adamlarıyla çağırtmış. Muyo saraya ayık olarak gelmiş ve padişaha yarı İstanbul'u değil, ekmek bile almağa parasının yetmediğini söylemiş.

Kendisiyle alay ettiği ve yalan söylediği için padişah Bekri Muyo'yu ölüme mahkûm etmiş. Muyo padişahın kararını değiştirmek için yalvarmış, af dilemeğe başlamış. Fakat bütün yalvarışlarının çaresiz olduğunu görünce başka bir kurtuluş yolu aramış, padişaha dönerek demiş:

- Beni ölüme mahkûm etmezden önce şu son ricamı daha yerine getir padişahım: memleketinden bana üç adam getir. Bunlardan biri fakir, diğeri anadan doğma kör; üçüncüsü de iki ayağıyla kötürüm olsun. Bunların önlerine bol bol yemek ve içki koy. Sonra seninle birlikte onları seyredelim.

Padişah, Bekri Muyo'nun bu son ricasını kabul etmiş. Çok geçmeden saray adamları Muyo'nun istediği gibi üç adam bulup bunları saraya getirmişler. Çıplağın, anadan doğma kör ve kötürüm önüne bol bol yemek ile içki koymuşlar. Her şeye iyi doyunca aralarından kör:

- Bizi beyaz ekmek ve kırmızı şarapla doyuran şefkatli padişahımıza çok çok teşekkür; demiş.

Bunu işiten kötürüm hiç düşünmeden:

- Hay seni gidi kör aptal hay. Ekmeğin beyaz, şarabın kırmızı olduğunu nereden biliyorsun? Şimdi sana bu boşboğazlığın için bir tekme vurursam, - demiş.

Bu arada dünyada hiçbir şeye sahip olmayan fakir söze karışmış ve:

- Vur be kötürüm vur, - demiş. Bir tekme de benim hesabıma vur!

Bekri Muyo, bu konuşmayı dinleyen padişaha dönerek sormuş:

- Şefkatli padişahım, şarabın insanı nasıl bir duruma getirdiğini gördünüz mü?

Ne körün gözleri, ne kötürümün ayakları ne de fakirin parası var.

Şarap köre göz, kötürüme ayak, fakire de para verdi. Dün akşam ben de böyle onlar gibi sarhoştum. Bu sarhoşlukta sizden yarı İstanbul'u alabileceğimi zannediyordum.

- Padişah şarabın böyle "kuvvetli" olduğunu ve sarhoşların şarap için hayatlarını bile vermeğe hazır olduklarını görünce, bir gün şarap içmeğe karar vermiş. Böylelikle birkaç gün sonra saray adamları padişahın emri üzerine memlekette en iyi cins şarabı bulup padişaha getirmişler. Padişah da bol bol şarap içmiş. Sabah uyanınca başını yaktaktan kaldırmadığını görmüş, vücudu tir tir titriyormuş.

Padişahın hasta oluşu hemen sarayda duyulmuş. Saray adamları en iyi doktorları getirmişler. Fakat padişah doktorları yanına bile yaklaştırmamış.

- Hastalığıma ilaç yalnız Bekir Muyo bulabilir; onu hemen buraya getirin! – diye emretmiş.

Hemen Bekri Muyo'yu getirmişler. Padişah onu yanında görünce, neden hastalandığını söylemiş ve nasıl ilaçlanabileceğini sormuş. Bekri Muyo içtiği şaraptan daha da içmesini tavsiye etmiş. Bu teklif padişahın kafasına hiçbir türlü girmemiş ve Bekri Muyo'ya tekrar:

- Ya sonra, yeniden ayıldığım zaman tekrar başım ağırırsa o vakit ne yapayım, diye sormuş.

Bekri Muyo:

- Yine, yine iç, demiş....

Padişah:

- Pekala bu içmek ne zmana kadar böyle devam edecek?

- Benim gibi sırtınıza bir yırtık battaniye atıncaya kadar padişahım, - diye cevap vermiş Bekri Muyo.

Vuk Stefanoviç KARACİÇ

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Ayık:** Sarhoşluğu veya baygınlığı geçmiş olan.
- **Mahkum:** Hüküm giymiş, hükümlü.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Bekri Muyo padişahı neyi satın almasını istemiş?
- Padişah, Bekri Muyo'yu neden cezalandırmış?
- Padişah, Bekri Muyodan neden yardım istemiş?
- Bekri Muyo, padişaha ne söylemiş?
- Okuduğunuz hikayeden çıkardığınız ana düşünce nedir?

DERSE HAZIRLIK

- Toplu yerlerde sinema ve tiyatro gibi kültür etkinliklerini seyrederken nasıl davranılmalıdır?
- Düşüncelerinizi söyleyiniz.

SEYİRCİ

Ben, tiyatroyu iki arkadaşın konuşmasına benzetirim: Birbirinin dilinden anlayan, sözlerinden zevk alan iki kişinin, üç saat karşılıklı konuşması gibi. Karşınızdaki, sözlerinizi dinlediği zaman, söylediğinizi anladığı zaman, sesinizden ve sözünüzden hoşlandığı zaman duyduğunuz hazla, bizimkini kıyaslayabilirsiniz. Bir de bunun aksini göz önüne getirirseniz, yukarıda saydıklarımın değerleri daha iyi anlaşılır: Karşınızda bir adam var ki, siz söylerken o esner, dinlemez; dinlediği zaman anlamaz. Böyle bir adama söylenen her söz, boşluğa atılmış bir taş gibi kalır; nereye gittiğini, nereye düştüğünü bilmediğiniz bir taş. Düşünün, konuşan için ne büyük bir azaptır, ıstıraptır bu.

Bu bakımdan ben dinleme sanatını, söyleme sanatından çok üstün tutarım. Böyle düşününce, bizim samimi seyircilerimizi, sanatçılarımız kadar duygulu ve anlayışlı olarak değerlendirmek lazım.

Tiyatronun temeli; eser, sanatçı, seyircidir. Hangi şaheseri, hangi büyük sanatçılar oynarsa oynasınlar, karşılarında seyirci yoksa bu sanat çalışması tamamlanmış olmaz.

Karşısında, görececek insan gözleri, heyecan duyacak kalbi bulmadıkça bütün dünya müzelerindeki tablolar bir tahta, tuval ve boya yığınının başka nedir ki... Onlar sanat değerini veren, sanat eseri damgasını vuran, insan ruhunda uyandırdıkları heyecandır. Sahnede insan duygularına hitap eden eser ve onu canlandırmasını bilen sanatçılar ne derece kıymetli ise, ondan heyecan duyan, onu takdir eden seyirci de bence o eser ve sanatçılar kadar değerlidir.

Muhsin ERTUĞRUL

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Şaheser:** Üstün ve kalıcı nitelikte olan eser.
- **Takdir:** Beğenme, değer verme, değer biçme.
- **Kıyaslamak:** Karşılaştırmak.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Yazar tiyatroyu, ne yönden iki arkadaşın konuşmasına benzetmektedir?
- Ne zaman sözler, boşluğa atılmış bir taş gibi kalır?
- Yazara göre dinleme mi, söz söyleme mi daha üstün görülüyor?
- Tiyatronun amacına ulaşabilmesi nelere bağlıdır?
- Yazar, (son paragrafta) seyirciyi niçin tiyatro eseri ve sanatçılarıyla aynı değerde tutuyor?
- Okuduğunuz hikayenin ana konusu nedir?

ÖĞRENELİM

Yazarın, tiyatro için seyircinin önemini vurguladığı bir yazısını okudunuz. Bu yazı, bir **düşünce** yazısıdır. Bu şekilde gazete ve dergilerde, yazarların güncel bir konuyla ilgili düşüncelerini sade bir dille, okuyucuyla sohbet eder gibi ele alır.

Her paragraftaki düşünceyi bir cümle ile ayrı ayrı özetleyiniz.

ÖĞRENELİM

Tiyatro, bir sahnede, seyirciler önünde oyuncuların sergilemesi amacıyla yazılmış edebi türdür. Edebi türler içinde en canlı ve yaşama en yakın olanı tiyatrodur. Genel olarak temsil edilen eser anlamında da kullanılır. Tiyatro, bir sahne sanatıdır. Tiyatro eseri, olayları oluş halinde gösterir.

Tiyatro eserinin diğer türlerden en önemli farkı; diğer edebi eserler okumak ve dinlemek için yazılmışken, tiyatro oyununun sahnede seyirci önünde oynanmasıdır. Göze görünür bir karaktere sahip olması, canlı olarak meydana geliş niteliğiyle topluma hitap eder. Temsil yeri ve eser, tiyatronun edebiyat ögesidir. Bu edebiyat ögesi yanında tiyatro kavramı içinde oyunculuk, sahne düzeni, ışıklandırma, dekor, kostüm, müzik gibi unsurların bütünlüğü söz konusudur.

Tiyatro metinlerine “**oyun**” metinleri yazan kişiye oyun yazarı ve oyunu sahnede canlandıran kişilere “**oyuncu**” (ya da daha genel olarak tiyatrocü) denir. Ayrıca eserin sahnelenmesinde görev alan **sahne, dekor ve kostüm sorumlusu, ışıkçı, suflör** gibi diğer yardımcı elemanlar da vardır.

Perde: Bir sahne eserinin her bir bölümüne verilen isimdir.

Jest-Mimik: Jest herhangi bir olayı açıklamak için oyuncunun yaptığı el kol hareketleridir. Mimik ise herhangi bir olayı açıklamak için oyuncunun yaptığı yüz hareketleridir.

Suflör: Oyunculara, rollerinde unuttukları sözleri seyircilere duyurmadan hatırlatan kişidir.

Tiyatro eserleri **müziksiz (trajedi, komedi, dram)** ve **müzikli (opera, operet, müzikal, pandomim, bale, revü, skeç)** olmak üzere iki grupta toplanır.

Trajedi: Kişilere korku, heyecan ve acındırma telkinleriyle ders vermek amacı güden en eski tiyatro çeşididir.

Komedi: Kişilerin, olay ve adetlerin gülünç, eğlendirici yönlerini göstermek amacıyla ders vermeyi ve hoşça vakit geçirtmeyi hedef edinen tiyatro çeşididir.

Dram: Trajediyle komediyi bir araya getiren tiyatro çeşididir. Modern tiyatronun sürekli olarak aristokrat zümrenin yaşayışını veya sadece hayatın gülünç taraflarının sahneye konmasını yeterli bulmayarak hayatı birçok tarafıyla temsil etme arzusundan doğan tiyatro çeşididir.

DERSE HAZIRLIK

- Annenize duyduğunuz sevgiyi dile getiren bir şiir yazınız veya bu konuda yazılmış bir şiir bulup sınıfta okuyunuz.

BAYRAM MEKTUBU

Bu gün bayram gene anneciğim,
On yıl önceki gibi yine bayram.
Bilirim, ne güzel özlemiştir beni.
Postacıdan mektup, rüzgardan haber sormuşundur.

Ve uzun uzun düşünmüşsündür;
Çocukluğumun mesut bayram sabahlarını,
O küçük ayakabbımı, mendilimi, ipek kravatımı...

Elbet kucağına alıp beni doya doya,
Ne kadar da büyümüş evladım, diye
Öpüp okşayasın gelmiştir.

Elbisemi giyindirmek, saçımı taramak istemiştir.
Tanrı'm beni kem gözlerden saklasın diye,
Dualar yollamıştır.

Ve belki bu mübarek günde anneciğim,
Elini öpüşümü, anne deyişimi
Canın çekmiştir...

Şükrü Enis REGÜ

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Mesut:** Mutlu, sevinçli.
- **Mübarek:** Kutlu, uğurlu, kutsal.
- **Kem göz:** Kötü, baktığı şeye nazar değdiren göz.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Okuduğunuz şiirin konusu ile başlığı arasındaki ilgiyi açıklayınız.
- Şiirde, şair nasıl bir duygu içindedir? Bunun sebebi nedir?
- Şair, annesinin hangi duygular içinde olduğunu düşünerek mektup yazıyor?
- Çocukluğunun bayramlarına ait olarak şair neler hatırlıyor?

ÖĞRENELİM

- Okuduğunuz şiirin konusu nedir?
- Bu şiir, konusuna göre **lirik şiirdir**.
- Bunun nedenini belirtiniz.

Şiirde hakim olan duygu şiirde bahsedilen temadır. Tema düzyazılardaki konunun şiirdeki karşılığıdır.

*Bu gün bayram gene anneciğim,
On yıl önceki gibi yine bayram.
Bilirim, ne güzel özlemişsindir beni.
Postacıdan mektup, rüzgardan haber sormuşsundur.*

Dörtlükte şair, annesine karşı özlemi, sevgiyi anlatmış, ona verdiği değeri ifade etmiştir. Dolayısıyla **şiirin teması** anne sevgisidir.

Motif, şiirde kendi başına bir anlam bütünlüğü taşıyan küçük oluşturucu öğedir. Daima başka motiflerle birlikte bir temel bütünlüğü meydana getirir.

Şair şiirinde birşey bildirmek ister, bir **bildirgesi (mesajı)** olur. Bir duygu, bir düşünce, bir dünya görüşü gibi.

Şair kendi temel idesini birçok motifleri bir araya getirip şiirin ana temasını oluşturur.

ÖDEV

YAZI YAZALIM

Yukarıda okuduğunuz şiirde, şair annesine yazdığı mektupta kendi duygularını yansıtmıştır. Sizde sevdiğiniz arkadaşınıza bir mektup yazmaya çalışınız. Mektubta ona karşı saygı ve sevginizden de bahsediniz.

Mektupta Biçim

Hitap: Mektup yazılan kişiye olan ilgi ve yakınlığımıza bağlıdır. Samimi olduğumuz kişilere “Canım, Dostum”, yeni tanıştığımız ya da resmi olduğumuz kişilere “Bay, Bayan, Sayın” şeklinden hitap edebiliriz.

Giriş ve Gelişme: Mektubun amacını belirten bölümdür. Amaca doğrudan doğruya girilir. Bir haber öğrenmek için mi, bir sorunu tartışmak için mi, bir mektuba cevap olarak mı yazıldığı bu bölümde ortaya konur.

Sonuç: Bu bölümde klişeleşmiş cümleler, selam ve iyi dilekler yer almalıdır.

DERSE HAZIRLIK

- Nasrettin Hoca fıkralarından bir iki tanesini sınıfta okuyunuz.
- Bu fıkralar sizde nasıl bir etki bırakıyor? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

HİNDİ

Nasrettin Hoca Akşehir pazarında bir adamın başına toplanmış olan kalabalığa yaklaşır. Satıcı elindeki kuşu satmaya çalışmakta ve fiyatı çok yüksek 50 akçe, yan taraftaki tavuklar ise 5 akçe. Hoca bir türlü fiyattaki aşırı farkı anlayamaz ve sorar:

- Hemşerim bu nasıl kuş 50 akçe istersin?
- Hoca efendi bu bildiğin kuş değildir bunun özelliği var.
- Neymiş özelliği?
- Hocam bu kuşa papağan derler ve konuşur.

Hoca aniden hemen eve koşar, kümeden hindisini kaptığı gibi pazara döner.

Papağan satmakta olan adamın yanına durur ve yüksek sesle;

- Bu gördüğünüz kuş sadece 100 akçeye, gel, gellll!

Herkesten çok papağan satan şaşar bu işe ve sorar.

- Hocam 100 akçe çok değil mi bir hindi için?
- Sen 50 ye satıyorsun ama.
- Dedim ya hocam benim kuş konuşur ama!
- Öyleyse, benimki de düşünür!

EŞEĞE TERS BİNMEK

Nasrettin Hoca bir gün yabancı bir köyde misafir olur. Cuma günü o'nu kürsüye çıkartırlar. Güzel bir vaaz verir. Herkes pek memnun kalır. Camiden çıkınca Hoca'nın eşeğini getirirler. Köylülerin hepsi ona hizmet etmek için adeta yarışır. Hoca eşeğine binerken biraz düşünür. Sonra eşeğin üstüne ters oturur. Herkes hayret eder. Köylülerden biri dayanamayıp sorar:

- Hocam der. Kusura bakma ama eşeğe niçin ters bindiğini sorabilir miyim?

Hoca tebessüm ederek cevap verir:

- Eğer düz binip önünüze geçseydim siz arkada kalacaktınız. Siz öne geçseydiniz, bu defa ben arkada kalmış olacaktım. Böyle ters binince size arkamı dönmemiş olurum. Sebebi bu...

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz yazıda anlatılan olay bizi hem güldürüyor hem de ne anlatmak istendiği hakkında düşündürmektedir. Bizi hem güldüren hem de düşündüren bu tür kısa yazılara *fıkra* denir.

ÖĞRENELİM

NASRETTİN HOCA

BİR ŞEYE İNANMAK BAŞKA, ONU BENİMSEMEK BAŞKA...

Gerçekten Hoca, her sözüyle bir tebessüm yapmasını bildiği için sevilmiş, benimsenmiştir.

“Kulun ayıbını yüzüne vurmamak” için kendisini safderun bir adam yerine koyuyor; gülünecekse kendine gülüyor; güldürecekse, kendine güldürüyor. Kendine gülmek, kendine güldürmek, yine de gülünç olmamak! Belki en ince, en nazik bir mizah bu. Böylesi mizah, ancak Hoca gibi ruhunu başka ruh yapmasını bilen müstesna yaratılışı bir adama nasip olabilir; böyle biri dünyamıza bir daha ne gelmiştir, ne gelir.

Türk halkının yarattığı bir mizah dehasıdır o...

Eflatun Cem GÜNEY

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Hoca'nın sözlerinin özelliği nedir?
- Hoca'nın bu kadar çok sevilmesinin nedeni nedir?
- Hoca, fıkralarında en çok kimleri eleştirmiştir?
- Nasrettin Hoca'nın Türk mizah dünyasında çok önemli bir yeri olmasının sebebi nedir?

DERSE HAZIRLIK

- Destanlar hakkında araştırma yapınız ve kısa yazı yazınız.
- Bildiğiniz bir destan var mı? Biliyorsanız sınıfta anlatınız.
- Oğuz Kağan destanı hakkında neler biliyorsunuz?

OĞUZ KAĞAN DESTANI

(Oğuz Kağan ve Bozkurt)

Oğuz Kağan, büyük bir ziyafet veriyor. Bütün halkı topluyor. Onlara diyor ki:

- Ben sizlere Kağan oldum. Elinize yaylarınızı ve kalkanlarınızı alınız. Çünkü, Oğuz'un başa geçmesi, savaşın başlaması demektir. Savaş talihi, bizim hedefimiz olsun. Düşmanlarımıza bozkurt sesleriyle haykırarak atılalım. Öyle büyük bir ordu olalım ki, demir mızraklarını havaya kaldırıncaya, bu ordu, demirden bir orman gibi görünsün. Atlarımız, av eğlencesine gider gibi yürüsün. Başka denizlere, başka ırmaklara varalım. Yurdumuzu öyle genişletelim ki gök kubbesi bu yurdun üzerinde bir çadır, güneş de, bu çadırın tepesinde bir bayrak olsun.

(Bu sözlerden sonra Oğuz, dört yana elçiler yolluyor. Bütün kavimleri kendi bayrağı altına çağırıyor. O çağların iki büyük hakanından Çin Kağanı, Oğuz'un emirlerini dinliyor. Fakat Urum Kağanı, Oğuz'a tabi olmuyor. Oğuz, ordularıyla Urum illerine yürüyor. Buzdağı eteklerinde çadır kuruyor.)

Tan ağarınca, Oğuz Kağan'ın çadırına güneş gibi bir ışık girdi. O ışıktan gök tüyü, gök yeleli, büyük bir erkek kurt çıktı. Bu kurt, Oğuz Kağan'a söz söyledi ve dedi ki: “- Ey, ey Oğuz! Sen Urum üzerine atlılarınla yürümektesin. Ey, ey Oğuz! Ben, senin önünde yürüyeceğim.” dedi. Ondandı Oğuz Kağan çadırını dürdürdü, gitti, gördü ki: Çerinin önlerinde gök tüylü, gök yeleli, büyük bir erkek kurt yürümektedir ve o kurdun ardından ordu ilerlemektedir.

...

Yine çeri ile Oğuz Kağan İtil denen ırmağa geldi. İtil denen, büyük bir ırmaktır. Oğuz Kağan onu gördü de, dedi ki: “- İtil'in suyunu nice içeriz?” Orduda bir yahşi beğ vardı, onun adı Uluğ Ordu Beğ idi. Akıllı bir erdi. Gördü ki bu yerde çok dallar, çok ağaçlar var. O ağaçları kesti. Ağaçlara yattı, geçti. Oğuz Kağan sevindi, güldü, dedi ki: “-Ey, ey! Sen burada beğ ol! Senin adın Kıpçak Beğ olsun” dedi.

...

(Bundan sonra, Oğuz orduları daha ilerilere yürüdü. Önde, yine gök tüylü, gök yeleli, erkek kurt vardı.)

Oğuz Kağan, büyük kurultayı topladı, bir ziyafet verdi. Oğuz bir hitabe söyleyerek dedi ki:

*“Ey oğullar, ben çok aşdım,
Ben çok vuruşmalar gördüm
Çıda ile çok ok attım
Aygır ile çok yürüdüm
Düşmanlar ağılattım
Dostlarımı ben güldürdüm
Gök tanrıya ben borcumu ödedim
Sizlere de yurdumu veriyorum.”*

Sonra, Oğuz Kağan, yurdunu Boz Oklar ve Üç Oklar diye anılan altı oğlu arasında taksim etti.

Nihad Sami BANARLI

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Çeri:** Asker
- **Kıpçak:** İçi oyulmuş ağaç.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Oğuz, Devletin başına geçtiği zaman, halkına neler diyor?
- Urum Kağan, Türklere tabi olmayınca, Oğuz, ne yaptı?
- Savaşlarında, Oğuz'a kim yol gösteriyor?
- Oğuz Kağan, ömrünün sonunda halkına neler diyor?

ÖĞRENELİM

İlk toplumlarda, insanoğlu, olayları ancak hayal yoluyla açıklamaya çalışmış, cansız varlıkları canlı gibi düşünerek onlar etrafında birtakım serüvenler, olaylar yaratmıştır. Toplumlar daha uygarlaştıkça olayların yanında tarihi kişiler ve olaylar da yer almaya başlamış, böylece de **destanlar** doğmuştur.

Destanlar, geçmiş ile durumu bağlar. Milletlerin geçmişten kuvvet, heyecan almalarını; yaşama, savaşma enerjisi kazanmalarını sağlar.

Bizim de bir çok destanımız vardır: Oğuz Kağan, Ergenekon, Alp Er Tunga, Bozkurt destanları...

DERSE HAZIRLIK

- “Güzellik” kavramından ne anlıyorsunuz?
- Doğanın insanla değer kazandığı görüşüne katılıyor musunuz?

SEMAİ

Güzelliğin on par’etmez,
Bu bendeki aşk olmasa.
Eğlenecek yer bulaman,
Gönlümdeki köşk olmasa.

Tabirin sığmaz kaleme,
Derdin dermandır yareme.
İsmin yayılmaz aleme,
Aşıklarda meşk olmasa.

Kim okurdu, kim yazardı?
Bu düğümü kim çözerdi?
Koyun kurt ile gezerdi,
Fikir başka başk’ olmasa.

Güzel yüzün görülmezdi,
Bu aşk bende dirilmezdi,
Güle kıymet verilmezdi,
Aşık ve maşuk olmasa.

Senden aldım bu feryadı.
Bu imiş dünyanın tadı.
Anılmazdı Veysel adı,
O sana aşık olmasa.

Aşık Veysel ŞATIROĞLU

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Maşuk:** Sevilen, sevgili.
- **Meşk:** Yazı örneği, alıştırma.
- **Tabir:** İfade, anlatma.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Şiirde şair kime hitap etmektedir?
- “Güzellik” sözcüğü ne anlamda kullanılmıştır?
- Şairin aşık olmaktan mutluluk duyduğunu söyleyebilir miyiz?
- Aşk duygusunu hangi mısralarda dile getirmiştir?

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz şiirin nazım şekli **semai**dir. Semai, aşık tarzı Türk şiirine ait nazım şekli ve türüdür. Semai, kafiye ve dörtlük bakımından koşma tipine benzeyen nazım şeklidir. Semainin koşmadan farkı, kendine özgü bir ezgiye sahip olmasıdır.

ÖĞRENELİM

Yukarıda Aşık Veysel’in semai şeklinde söylenmiş şiirini okudunuz. Şair, sevgilinin aşıkla değer kazandığını ve güzelliğin kıymetinin gösterilen ilgiye bağlı olduğunu söylemektedir. Aşık Veysel, şiirlerinde zengin bir tabiatla birlikte insan sevgisi, dostluk, barış gibi konuları işlemiştir.

Yukarıdaki semai örneğinde, Aşık Veysel’in güzelliğe bir anlam vermeye çalışmıştır. Ona göre, güzellik ancak farkedildiği ve değerlendirildiği zaman gerçek yerini bulabilir.

MİNİK KUŞUN ÖĞÜDÜ

Avcının biri kuş avlamak için bir tuzak kurdu. Tuzağa küçük bir kuş yakalandı. Avcı, minik kuşu eline alınca şaşırıldı.

Çünkü minik kuş konuşuyordu.

Minik kuş:

- Ey insanoğlu sen birçok koyunlar, sığırlar, develer yedin. Onların etleriyle bile doymadın, benim etimle mi doycaksın? Ben senin dişinin kavuğunu bile dolduramam. Şayet beni bırakacak olursan sana üç öğüt vereceğim. Bunlar sana daha yararlı olabilir. Bu öğütlerden birini elinde, ikincisini şu damın üzerinde, üçüncüsünü şu dalın üzerinde söyleyeceğim. Bu öğütlerimi tutarsan ömür boyu mutlu olursun, dedi.

Avcı bu teklifi beğendi. Zaten eti olmayan bu küçük kuşla nasıl doycaktı ki? Kuşun öğüdü belki işe yarayabilirdi. Avcı:

- Peki, söyle bakalım, dedi.

Minik kuş:

- Elindeyken vereceğim öğüt şudur: Olmayacak bir şeye sakın inanma.

Kuş, birinci öğüdünden sonra avcının elinden karşıdaki damın üzerine kondu.

- İkinci öğüdü: Elinden kaçırdığın fırsatlara hiçbir zaman üzülme.

Kuş, şöyle devam etmiş: Akılsız insanoğlu, eğer beni kesmiş olsaydın kursağım-da iki yüz elli gram ağırlığında bir inci bulacaktın. O inci seni de, çocuklarınıda zengin ederdi. O inci senindi ama kısmetin değilmiş. Öyle bir inci kaçırdın ki dünyada eşi benzeri yoktu, dedi.

Avcı, bunu duyunca: "Eyvah! Ben kendi elimle kendime yazık ettim. Elimdeki talih kuşunu kaçırdım. Ah benim akılsız kafam" diye üzölmeye, saçını başını yolmaya başladı.

Kuş, avcının bu halini görünce:

- Be aptal adam! Biraz önce ben sana öğüt verdim? Şu haline bak. İnci elinden gittiyse ne üzölüyorsun? Ben sana "Elinden kaçırdığın fırsata hiçbir zaman üzölme" demedim mi? Sözümü anlamadın mı?

Sonra sana "Olmayacak bir söze sakın inanma" diye ilk öğüdüümü verdim. İkinciye duyunca aklın başından gitti. Benim iki yüz elli gram gelmiyeceğimi bildiğin halde nasıl içimde iki yüz elli gram inci bulunabilir? Dedi.

Avcı kuşun uyarısını dinleyince, akli başına geldi.

- Haydi güzel kuş! Şu üçüncü öğüdünü de söyle öyle git, dedi.

Minik kuş dalın üzerine kondu ve alaycı bir şekilde:

- Hayret doğrusu! İlk iki öğüdüümü çok iyi tuttunda üçüncüsünü mü tutacaksın? Dedi ve göğün maviliklerine doğru uçtu.

Mesnevi Masalı

DERSE HAZIRLIK

- Sevincinizi, kederinizi, başarınızı, yenilginizi en önce annenizle bölüşürsünüz. Sebebini tartışınız.

BEN ANNEYİM

Sana ilk davranışı, ilk gülüşü, ilk bakışı, ilk heceyi ben öğrettim. Sana ilk şarkıyı ben söyledim. Seni karşılıksız, çıkarsız, tertemiz ilk ben sevdim. Sana hayatta lazım olacak dersleri ilk ben verdim. Saçını taradım, seni yıkadım, içimin bütün hevesiyle, elimin tüm yeterliliğiyle diktiğim elbiseleri sana bir sevinç gibi giydirdim. Senin yüzünden ilk acıları ben duydum. İlk ağlayışlarını göğsümde dindirdim. İlk endişelerini bana söyledin. İlk sırrını bana açtın. İlk dost beni edindin.

Ben, anneyim.

Bana her zaman güvendin.

Büyüyüp kocaman bir insan olduktan sonra da bana ihtiyacın oldu. Üzüntülerin benim de üzüntülerim oldu. Seni pencerede bekledim. Gelişinde kapılara koştum, seni her zaman aynı duygularla bağrıma bastım. Seninle öğündüm, seninle taçlandım, onurlandım.

Ben, anneyim.

Beyne ilk işlenecek sözler benim sözlerim, kalbe ilk yerleşecek duygular benim duygularımdır. Ben, istersem seni sevgi, kardeşlik, dostlukla büyütürüm; istersem kinle, düşmanlıkla içini doldururum.

Ben, anneyim.

Bir acı duyarken beni çağırırsın. Ben teselliyim. Seni merak ederim.

Sen benim eserimsin. Sen benim emeğimsin. Sen benim güzel günlerim, geçen ömrüm, bütün hatıralarımsın. Sen ak saçlarım, buruşuk tenim, kaybolan güzelliğim, neşem, ümitlerim karşılığı kazandığım varlıksın. Bunun için kıskanırım seni.

Ben, anneyim.

Ben saygı bekliyorum. Gönlünde yer etmeyi isterim.

Bu benim hakkım.

Ben, anneyim ve son nefesimde her zaman “Sütüm ve hakkım helal olsun yavrum” derim.

Sadun TANJU

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- İnsanlara hayatta gerekli olacak ilk dersleri kim veriyor? Bu ilk derslerde neler öğretilmiş olabilir?
- “...Diktiğim elbiseleri bir sevinç gibi giydirdim,” cümlesini dikkatlice okuyunuz. “Elbiseleri bir sevinç gibi giydirdim,” sözlerini nasıl açıklarsınız?
- Anne, çocuğunu niçin kıskanıyor?
- Metnin ana fikrini söyleyiniz.

DERSE HAZIRLIK

- İlahiler hakkında neler biliyorsunuz?
- İlahiler hakkında araştırma yapınız ve sınıfta tartışınız.
- İlahi söylemeyi biliyor musunuz? Biliyorsanız sınıfta söyleyiniz.

TÜRK ŞİİRİNİN SÜT DİŞİ

YUNUS EMRE

(1238-1320)

Şiirleri yediden yetmişe herkesin ağızında dillerden dillere dolaşan Yunus Emre'nin nerede doğduğu, nerede yaşadığı ve nerede öldüğü hakkında kesin bir bilgi yoktur, ama Anadolu'nun yedi yerinde (Karaman, Bursa, Sarıköy, Ünye, Aksaray, Erzurum, Kula) mezarı mevcuttur. Çünkü Türk halkı onu ve şiirlerini kendinden bir parça görüp benimsemiş ve onu sahiplenerek ölümsüzleştirmiştir.

Tasavvuf düşüncesini pürsüz Türkçe'si ile söylediği şiirleri sayesinde Anadolu'ya yayan Yunus Emre'nin, Anadolu'nun resmi dilinin Türkçe olarak kabul edilmeye başlandığı yıllarda, Prosuk Çayı'nın Sakarya Nehri'ne döküldüğü Sarıköy'de doğduğu rivayet edilir.

Medrese tahsilini tamamladıktan sonra tasavvufa ilgi duyan Yunus Emre, Tabduk Emre'nin dergahında kırk yıl dervişlik yaptı ve ardından Türk halkını büyüleyen, akıllarından çıkmayan şiir ve ilahiler söylemeye başladı. Yalın ve anlaşılır şiirler yazan Yunus Emre, sevgi, ölüm, din, insan, tasavvuf gibi unsurları şiirlerinin temelinde harç olarak kattı. Dilin yalınlığı ve anlaşılabilirliği yanında, halkın konuştuğu günlük dili kullanması onun şiirlerini benzersiz yaptı. Sade söyleşin altında yatan derin ve hikmeti anlamlar ile gönülleri feth etti.

Birçoğumuz bile Yunus Emre'ye ait bir çok şiir taşırız hafızalarımızda.

Örneğin;

*"Mal sahibi, mülk sahibi
Hani bunun ilk sahibi
Mal da yalan mülk de yalan,
Var biraz da sen oyalan."*

veya;

*"Ben yürüdüm yane yane,
Aşk boyadı beni kane
Ne akilem ne divane
Gel gör beni aşk neyledi."* şiirini duyup okumayan var mıdır acaba?

Peki ya “Sordum sarı çiçeğe” diye başlayan ilahisini bilmeyen yoktur.

veya;

“İlim ilim ilmektir

İlim kendin bilmektir

Sen kendini bilmezsen

Bu nice okumaktır.” şiirinden habersiz olan biri olabilir mi?

Kendini Allah yoluna adayan ve sevgisini o ilahi kudretten alan Yunus Emre, şiirlerini de hep bu sevgi temelini üzerine inşa ederek söylemiştir. Anadolu Türkçesi'nin ilk ve en güçlü şairlerinden olan Yunus Emre'nin söyleyişindeki güçlü vurgu ve şiirsellik onlarca yıl çok kişi tarafından taklit edilmesine karşın, yine ondaki sadelik ve zengin anlatım yakalanmamıştır.

UNESCO'nun 1971-1972 yılına adını verdiği ve tüm dünyada “Yunus Emre Yılı” diye kutladığı şair, dolaştığı her yere kendi ışığını ve söyleyiş güzelliğini götürmüştür. Selçuklular devrinde önem verilmeyen Türkçe'yi düştüğü yerden kaldıran ve Anadolu lehçesini edebi bir dil haline getiren şair, karışık gibi görünen bir çok meseleyi saf Türkçe ile ve şiirle çok kolay bir şekilde ifade etme başarısını göstermiştir. Allah'a karşı olan sevgisini anlatıp durduğu şiirleri “Divan” ve “Risaletü'n Nushiye” isimli kitaplarında toplanmıştır.

Yüz Meşhur Türk

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Yunus Emre nasıl bir öğrenim görmüştür?
- Hangi dönemde yaşamıştır? Ölümü ve mezarı hakkında yeterli bilgi var mı?
- Yazdığı şiir ve ilahilerde hangi konuları işlemiştir?

Yunus Emre hakkında araştırma yapınız ve onun hakkında kısa bir yazı yazmaya çalışınız. Yazdığınız yazı kısa olsun. Cümleler kısa, doğru düzgün ve birbirine bağlantılı olmasına dikkat ediniz.

ÖĞRENELİM

Bu yazıda, Yunus Emre'nin yaşamı, şiirleri, ilahileri ve yaptığı çalışmaları hikaye ediliyor. Tanınmış kişilerin yaşamlarını, yaptıklarını, yaşadıklarını döneme katkılarını anlatan yazılara **biyografi (yaşam hikayesi)** denir. Tanınmış kişilerin, yaşam hikayelerini kendilerinin yazmasıyla oluşan yazılara da **otobiyografi (öz yaşam hikayesi)** denir.

Bu tür yazılar, belli bir dönemi bize tanıttıkları gibi çeşitli alanlarda yükselmek isteyen genç kuşaklara da fikir verebilir ve örnek olma bakımından çok önemlidir. Türk ve dünya değerlerini tanımakla çocuğun kültürü de artmış olur.

İlahi örneği:

Ben yürürüm yana yana
Aşk boyadı beni kana
Ne akilem ne divane
Gel gör beni aşk neyledi.

Gah eserim yeller gibi
Gah tozarım yollar gibi
Gah akarım seller gibi
Gel gör beni aşk neyledi.

Akar sulayın çağlarım
Dertli ciğirim dağlarım
Şeyhim anıban ağlarım
Gel gör beni aşk neyledi.

Ya elim al kaldır beni
Ya vaslına erdir beni
Çok ağlattın güldür beni
Gel gör beni aşk neyledi.

Ben yürürüm ilden ile
Şeyh sorarım dilden dile
Gurbette halim kim bile
Gel gör beni aşk neyledi.

Mecnun oluban yürürüm
O yarı düşte görürüm
Uyanıp melul olurum
Gel gör beni aşk neyledi.

Miskin Yunus biçareyim
Baştan ayağa yareyim
Dost ilinden avareyim
Gel gör beni aşk neyledi.

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz parça Türk edebiyatı nazım türü olan *ilahi* örneğidir. İlahiler, tasavvufi dünya görüşünün anlatıldığı ve Hak sevgisinin işlendiği lirik şiirlerdir. “İlahi” kelime olarak, “Allah’a ait, Allah’la ilgili” demektir. Allah sevgisinin işlendiği ilahiler türlü makamlarda bestelenip tekkelerde okunmuştur.

DERSE HAZIRLIK

- En çok sevdiğiniz romanı anlatmaya çalışınız. Özelliklerini bildiriniz.
- Kitapları tanıtırken onların hangi özellikleri üzerinde durursunuz?

SİNEKLİ BAKKAL SOKAĞI

(Halide Edip Adıvar'ın en olgun eseri sayılan Sinekli Bakkal romanı, II. Abdülhamit devrinin yönetim düzenini ve İstanbul'da bir semtin hayat şartlarını gösteren bir romandır.)

II. Abdülhamit devrinde, İstanbul'da Sinekli Bakkal semtinde bir bakkal dükkanı işleten, aynı zamanda hür düşünceli bir halk sanatçısı olan Karagözcü ve Orta oyuncu Tevfik'in kızı olan Rabia, Abdülhamit'in Zaptiye Nazırı Selim Paşa'nın aynı semtteki konağında musiki dersi alarak yetişmiş, camilerde ve devrin ileri gelenlerin konaklarında Kur'an ve Mevlit okuyarak İstanbul'da ün almıştır.

Selim Paşa'nın oğlu Hilmi ile Karagözcü Tevfik'in Abdülhamit yönetimine karşı gizli bir örgüt halinde çalışan "Genç Türkler" den oldukları anlaşılacak her ikisi de Şam'a sürülür. Padişah aleyhinde çalışanlara türlü işkenceler ettiren Zaptiye Nazırı Selim Paşa, kendi oğlunu da sürdürdükten sonra, içinde babalık ve insanlık duyguları uyandıran görevden ayrılır.

Bir yandan Kur'an ve Mevlit okuyarak bir yandan da babasının dükkanını işleterek geçinen Rabia, kendisini seven ve Müslüman olarak Osman adını alan İtalyan musikicisi Peregrini ile evlenir.

(Meşrutiyet ilan edilince Tevfik sürgünden döner, Sinekli Bakkal'da yine eski hayat başlar.)

Bu dar arka sokak, bulunduğu semtin adını almıştır: Sinekli Bakkal.

Evler hep ahşap ve iki katlı. Köhne çatılar. Karşidan karşıya birbirinin üstüne abanır gibi uzanmış eski zaman saçakları. Ortada baştan başa uzanan bir aralık kalmış olmasa, sokak, üstü kemerli karanlık bir geçit olacak. Doğuda, batıda, bu aralık, renkten renge giren bir ışık yolu olur. Fakat sokağın yanları, her zaman serin ve loştur.

Köşenin başında durup bakarsanız; her pencerede kırmızı toprak saksılar ve kararmış gaz sandıkları görürsünüz. Saksılarda al, beyaz, mor sardunya, küpe çiçeği, karanfil. Gaz sandıkları da öbek öbek yeşil fesleğen ile dolu. Ta köşede bir mor salkım çardağı, altında civarın en işlek çeşmesi vardır. Bütün bunların arkasında, tiyatro dekorunu andıran beyaz, uzun, ince minare.

Sürülü kafeslerin arkasında kocakları başları dizili. Arada dikişlerini bırakır, pencereden pencereye bağıra bağıra dedikodu yaparlar. Sokakta, ayağı takunyalı, başı yazma örtülü, eli bakraçlı kadınlar çeşmeye gider, gelirler. Saçları iki örgülü kız çocukları kapı eşiklerinde sakız çiğner; çakşırı yırtık, yalın ayak, başı kabak oğlanlar kırık taşlar arasındaki su biriktinleri etrafında çömelmiş, kağıttan gemi yüzdürürler.

Burası dünyanın herhangi bir yerindeki fukara mahallesinden çok farklı değildir. Bu geçitten ziyade, toplantı yeri: Mahalle orada muhabett eder, konuşur, kavga eder, eğlenir. Hayatın orada geçmeyecek bir safhası yok gibidir. İhtiyarlar, vaktiyle çeşme başında duran kadın bile olduğunu gülererek rivayet ederler.

Eğer bir yabancı durur, su dolduran kadınlarla ahbablık ederse, bir kınalı parmak ona mutlak iki yer gösterir: Biri, Mustafendi'nin "İstanbul Bakkaliyesi"; öteki, arka pencereleri çeşmenin üstüne açılan imamın evi. Birincisi, sokağın ortasındaki evlerden birinin altına kara bir kovuk gibi gömülen dükkan; öteki, sokağın biricik üç katlı binası. Gerçi kapısı öteki sokağa açılır, fakat küçük Sinekli Bakkal onu benimsemek ister. Çünkü zengin, fakir bütün civar halkı; ölüm, doğum, nikah gibi hayati meselelerde o eve gelmek mecburiyetindedir.

Halide Edip ADIVAR

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Mevlit:** Hz. Muhammed'in doğumunu, hayatını anlatan mesnevi, dini tören.
- **Töre:** Bir toplumdaki ahlaki davranış biçimleri.
- **Köhne:** Eskiyip yıpranmış, bakımsız kalmış.
- **Abanmak:** Eğilerek bir kimsenin üzerine kapanmak.
- **Saçak:** Bir yapının, güneş ve yağmurdan korunması için yapılan örtü.
- **Loş:** Aydınlık olmayan, yazrı karanlık, az ışık alan.
- **Bakraç:** Bakırdan yapılan küçük kova.
- **Çakşır:** İnce kumaştan yapılmış bir çeşit erkek şalvarı.
- **Safha:** Evre, bölüm.
- **Rivayet:** Söylenti.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Sokaktaki evlerin birbirine yakın olduğu nereden anlaşılıyor?
- İnsanlar, çiçekleri sevdiklerini nasıl belli etmişlerdir?
- Yaşlı kadınlar, çocuklar ve bu çocukların anneleri günlerini nasıl geçirmektedirler?
- Yazar, niçin mahalleye “bir toplantı yeri” diyor?
- Sokağın en ünlü yerleri nerelerdir?
- İmamın evi hangi özelliklere sahiptir? Bu ev, neden önemlidir?

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz “Sinekli Bakkal Sokağı” adlı yazı, “Sinekli Bakkal” romanında yaşanan olayların çoğunun geçtiği yer olan sokağın tanıtıldığı bölümdür. Böylece, bir yerin, eşyanın veya kişinin ayrıntılı özelliklerinin anlatılmasına **betimleme (tasvir)** denir. Bu yazıda betimlemesi yapılan sokağın en belirgin özellikleri nelerdir.

Sizde kendi sokağınızı betimleyerek kısa yazı yazınız.

ÖĞRENELİM

“Sinekli Bakkal Sokağı” başlıklı yazı Halide Edip Adıvar’ın en önemli eserlerinden biri olan “Sinekli Bakkal” romanının başlangıcından alınmıştır. **Roman**, hayatta yaşanmış veya yaşanması mümkün olan olayların anlatıldığı bir yazı türüdür.

Okuduğunuz yazıda olay gerçeğe uygundur. Hayatta karşılaşılabileceğimiz bir olay anlatılmaktadır. Ancak roman hikayeye göre daha uzun ve ayrıntılıdır. Bir olay değil bir çok olay söz konusudur. Romanda kişiler değişik yönleriyle tanımlanırlar.

Romanda önemli öğeler: kişi, yer ve zamandır.

Romanın giriş bölümüne **serim**, gelişme bölümüne **düğüm** ve sonuç bölümüne **çözüm** denir. Romanda konu ya yazarın ağzından ya da roman kahramanlarının ağzından anlatılır.

- Okuduğunuz yazıda kimden söz ediliyor?
- Olay nerede geçiyor?
- Olayın kahramanları kimlerdir?
- Konu kimin ağzından anlatılıyor?

BİR YOLCUYA

Dur, yolcu! Bilmeden gelip bastığın,
Bu toprak bir “devrin” battığı yerdir;
Eğil de kulak ver, bu sessiz yığın,
Bir vatan kalbinin attığı yerdir.

Bu ıssız, gölgesiz yolun solunda,
Gördüğün bu tümsek, Anadolu’nda,
İstiklal uğrunda, namus yolunda,
Can veren Mehmedin yattığı yerdir.

Bu tümsek, koparken büyük zelzele,
Son vatan parçası geçerken ele,
Mehmedin, düşmanı boğduğu sele,
Mübarek kanını kattığı yerdir.

Düşün ki, haşrolan kan, kemik, etin,
Yaptığı bu tümsek, amansız, çetin,
Bir harbin sonunda, bütün millettin,
Hürriyet zevkini tattığı yerdir.

Necmettin Halil ONAN

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Issız:** Kimsenin ayak basmadığı, hiçbir insan bulunamıyan yer.
- **Tümsek:** Toprak üstünde büyükçe kabarık yer.
- **Mehmet:** Türk askeri, Türk eri.
- **Haşrolmak:** Birbirine karışarak bir yığın olmak.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Vatan kalbi, sözünden ne anlıyorsunuz?
- Kalbin atması, ne demektir?
- Şair yolcuya neden “Dur!” diyor?
- Şiirin en çok hangi kısmını beğendiniz?

DERSE HAZIRLIK

- Ünlü Türk büyüklerini araştırınız.
- Bulabildiklerinizin kısa açıklamalarını sınıfa getiriniz ve arkadaşlarınıza açıklayınız.

AKŞEMSEDDİN

Fatih Sultan Mehmet, elli üç gün süren geceli gündüzlü kuşatmadan sonra 29 Mayıs 1453 yılı, Salı gününün sabahı İstanbul'a girerken yanbaşında çok sevdiği, saydığı hocası Akşemseddin de vardı. Akşemseddin, kuşatma süresince Fatih'in değil, onun kahraman ordusunun da manevi gücü ve desteği olmuş, yirmi üç yaşındaki genç padişaha cesaret vermiş, yol göstermiş, onu fethin ilk müjdesini ulaştırmıştı.

Söylentilere göre fethin ilk günü Fatih Sultan Mehmet, kır atının üzerinde İstanbul'a girerken hocası Akşemseddin en önde yürüyordu. İstanbullular, Akşemseddin'i padişah sanarak ellerindeki çiçek demetlerini Akşemseddin'e uzatıyordu. Akşemseddin, kalabalığa, gerisindeki padişahı göstererek.

- Sultan Mehmet odur, ona gidiniz... demişti. Fatih gülümseyerek kalabalığa:

- Gidiniz, gene ona gidiniz. Evet, ben Sultan Mehmet'im, ama o benim hocamdır, diyerek Akşemseddin'e olan saygı ve sevgisini herkesin önünde bir kez daha ortaya koymuştu.

Fatih Sultan Mehmet gibi bir dehayı yetiştiren, onun önünde diz çöktürerek aynı zamanda manevi dünyası geniş, bilgin, sanatçı bir padişah yapan ve olgunlaştıran Akşemseddin'in asıl adı Mehmed Şemseddin'dir. 1389 yılında Osmaniye ilçesinde doğdu. Amasya'da ve başka ülkelerde çeşitli bilimler öğrendi, tıp dalında üstün bilgisiyle söz sahibi oldu. Osmaniye'ye döndüğü zaman çeşitli hastalıkları tedavi etti, özellikle ruh hastalıklarının tedavisinde başarı gösterdiği için kendisine "ruhların doktoru" adı verildi.

Akşemseddin'in ünü kısa sürede Anadolu'yu sardı. Edirne sarayında oturan Osmanlı padişahı İkinci Murad, kendisinden oğlu Şehzade Mehmet'in eğitim ve öğretimi üzerine almasını rica etti. Akşemseddin bu teklifi reddetmedi. Çocuk şehzade, önünde diz çöktü. Yıllarca ona bilgi aşıladı. Şehzade, padişah olunca da yanından ayrılması, onun en yakın hocası ve danışmanı olarak görevini sürdürdü.

Fatih, fetihten sonra bir ara hocasından kendisini dervişliğe kabul ederek irşatlarında bulunmasını istedi. Akşemseddin bunu:

- Sen, benim müridim olursan ülkenin durumu bozulur. Senin mürit olman değil sahip olman lazımdır, diyerek reddetti.

Akşemseddin, artık görevinin bittiğine inanmıştır. Fatih'ten izin isteyip Göynük'e geldi. Göynük'te öğrencileri ve kitaplarıyla başbaşa kalan Akşemseddin 1459 yıllarına doğru öldü.

Mehmet ÖNDER

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **İrşat:** Doğru yolu gösterme, uyarma.
- **Deha:** Bilimde, sanatta insan zekasının erişebileceği en yüksek kerte.
- **Üstat:** Bilim veya sanat alanında üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse.
- **Manevi:** Görülmeyen, duyularla sezilebilen, soyut.
- **Mürit:** Bir tarikat şeyhine bağlanarak, onun doğrultusunda ilerleyen kimse.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Akşemseddin'in Fatih'e ne gibi yararları oldu?
- İstanbul girişinde, Akşemseddin'e verilen değer konusunda nasıl bir sonuç çıkarabilirsiniz?
- Akşemseddin'in Fatih'in üzerindeki etkisi nedir?
- Akşemseddin, yaşamının son yıllarını nerede, nasıl geçirdi?

ÖĞRENELİM

Akşemseddin, ünlü bir Türk büyüğüdür. Ünlü kişileri tanıtan, onların yaşamlarını, yaşamlarının bazı yönlerini, çalışmalarını, başarılarını... anlatan yazılara **biyografi** (yaşam hikayesi) denir.

DEYİMLER

ÖĞRENELİM

İki ya da daha çok sözcüğün gerçek anlamdan uzaklaşarak kalıplaşmasıyla oluşan söz gruplarına **deyim** denir. Deyimler de atasözleri gibi kısa ve özlü sözcüklendir. Deyimler öğüt niteliği taşımaz ama günlük hayatımızda sıkça kullanırız. Deyimler cümle oluşturmadığı için bir yargı bildirmezler.

Aşağıdaki açıklanmış deyimleri anlamaya çalışınız.

“DEVLET KUŞU KONMAK”

Açıklama: Bir rivayete göre, vaktiyle İran'da hükümdarlar öldüğü zaman, bütün şehir halkı sarayın önündeki meydanda toplanırmış. Sarayın balkonundan, adına devlet kuşu denilen bir kuş uçurulur, kimin başına konarsa, o adam ülkeye hükümdar olurmuş. Gerçi tarihte, böyle garip bir yolla hükümdar seçildiğini gösterir bir kayıt yoktur; üstelik böyle bir seçim yapılmış olması, mantığa da uygun düşmemektedir. Ama hak etmediği yerlere, şans eseri gelenler için, "başına devlet kuşu kondu" denmesi, yukarıda sözü edilen masaldan gelmiş olsa, yerinde ve anlamlı bir sözdür.

“FOYASI MEYDANA ÇIKMAK”

Açıklama: Kuyumcular yaptıkları yüzük, küpe, gerdanlık gibi ziynet eşyalarının üzerine mücevherin ışığı daha iyi yansıtması ve parlaklığının artması için FOYA adı verilen bir madde sürerler. Zamanla sürülen bu foya dökülür. Bu duruma foyası çıkmış denilir. Halk arasında yalan söyleyen sahtekarlık yapan kişilerin yalanları ortaya çıktığında "foyası meydana çıktı" şeklinde benzetme yapılır.

“AĞZINDAN BAKLAYI ÇIKARMAK”

Açıklama: Sabrı tükenip o zamana kadar söylemediğini söyleyi vermek anlamında bir deyimdir. Eski zamanlarda çok küfürbaz bir adam varmış. Memleketin müftüsü bu adamı çağırıp sık sık nasihat edermiş. Küfür edeceği sırada aklına gelip vazgeçmesi için de ağzında bir bakla tanesi tutmasını önermiş. Bir gün yine müftü efendi bu adama nasihat ederken münasebetsizin biri içeri girmiş ve müftüye sormuş:

- Müftü efendi sağdıçım öldü. Bana mirasının kaçta kaç isabet eder? Canı sıkılan müftü küfürbaza dönmüş:

- Çıkar ağzından şu baklayı da bu herife gerekli cevabı kendi usulüne göre sen ver demiş.

“AYIKLA PİRİNCİN TAŞINI”

Açıklama: Bir zorluğu çözümlerken, bir engeli ortadan kaldırmaya çalışırken bazen hiç beklenmedik sürpriz olaylar çıkar ve daha büyük engeller karşınıza dikilir. Böyle durumlarda bu deyim kullanılır. Deyimin öyküsü Osmanlı tarihine dayanır. Yavuz Sultan Selimin Yemen'i Osmanlı topraklarına katmasından bir süre sonra Yemen'de isyan çıkmış, uzun uğraşmalar sonunda Yemen Fatihisi Sinan Paşa duruma hakim olmuş; Yemen bundan sonra 400 yıl Osmanlı egemenliğinde kalmıştı.

Söylentiye göre Sinan Paşanın askerleri bir gün çölde konaklamış. Yemek pişirmek üzere hasır torbalar içindeki mısır pirinçlerini yere serdikleri büyük bir çadırın üstüne dökmüş ve taşlarını ayıklamaya başlamışlar. Bu sırada bir fırtına çıkmış ve rüzgarın savurduğu bir kum bulutu pirinçlerin üstüne inerek, ufak bir tümsek halinde yığılmış. Kumların altında kalan pirinçlere bakakalan yeniçeriler arasından şakacı bir asker, arkadaşlarına:

- Biz Allah'ın nimetini taşlı diye beğenmiyorduk, bizim gibi günahkar kullara üç beş taş az bile gelir. Asıl şimdi ayıklayın bakalım pirincin taşını.

ÖZDEYİŞLER

ÖĞRENELİM

Düşünceyi, duyguyu kısa ve özlü olarak anlatan sözlere **özdeyiş** denir. Özdeyiş genellikle bilim ve devlet adamlarının, sanatçıların yazıp söyledikleri derin anlamlı sözlerdir.

Aşağıdaki özdeyişleri anlamaya ve açıklamaya çalışınız.

“Sağlık, vücutları sağlam olanların başına konmuş bir taçtır.”

Hz. Muhammed

“Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.”

M.K. Atatürk

“Bilgisiz kimse savaş davuluna benzer; sesi çok, içi boştur.”

SADİ

*“Bir yıl sonrasını düşünüyorsan buğday ek,
On yıl sonrasını düşünüyorsan ağaç dik,
Yüz yıl sonrasını düşünüyorsan insan yetiştir.”*

Kuan-Tzu

DERSE HAZIRLIK

- Güzel bir dünyada yaşamak için neler yaparsınız? Sınıfta tartışınız.

BİR DÜNYA DüşüNDüM ÇOCUKLARA

Bir dünya düşündüm ocuklara
Yaşantılarını bağlayacak,
Bir dş verdim yarınlara
İçine tüm çocukları alacak.

Bir oyun düşündüm ocuklara
Zevkine asla doymayacak,
Mutluluk yarattım yarınlara
Tüm ocuklar mutlu olacak.

Bir dünya düşündüm ocuklara
İçinde dertsiz çocuklar yaşayacak,
Bu şiiri yazdım ocuklara
Onların dilinde kalacak.

Sabit YUSUF

DüşüNELİM CEVAPLAYALIM

- şair çocuklara nasıl bir dünya düşünüyor?
- şair, çocuklara nasıl bir oyun düşünüyor?
- Okuduğunuz şiirin ana duygusu nedir?

DERSE HAZIRLIK

- Canlılara yardım etmek onları mutlu etmek sizce önemli bir davranış mıdır? Niçin?
- Masal okumayı veya dinlemeyi sever misiniz? Nedenini belirtiniz?

AKILLI EVLAT

Bir varmış, bir yokmuş... Evveli evveliyken... Develer tellal iken... Kediler berber, horozlar imam iken... Annem eşikte, babam beşikteyken... Ben babamın beşiğini tıngır mıngır sallarken... Annem düştü eşikten, alını yarıldı kaşıktan... Annem kaptı sopayı, babam kaptı maşayı...

Karıncaya vurdum palanı... Kırk yerinden bağladım kolanı... Evvel zaman içinde ben öyle bir kabadayı idim ki, karıncaya biner, deveyi kucağıma alırdım... Tophane güllerini leblebi diye yutar, minareleri boru diye belime sokardım...

Bir gün bit pazarından geçiyordum. Baktım, bir tarafı tozluk dumanlık, bir tarafı sazlık samanlık... Bir tarafta demirciler demir dövüyor denk ile, bir tarafta boyacılar boya boyuyor renk ile... Bir taraftan da düşman harp ediyor top ile, tüfek ile.

Masaldır bunun adı... Dinlemekle çıkar tadı... Her kim masalı dinlemezse, gece rüyasına girsin kör kedi...

Evvel zaman içinde, zenginlerden zengin bir adam varmış.

Zengin adam, bir gün üç oğlunu da yanına çağırarak demiş ki:

- Sevgili yavrularım... Bakın artık saçım sakalım iyiden iyiye aklaştı... Yüzüm, ellerim adam akıllı buruştu... Gözlerim her şeyi seçemez, ellerim her şeyi tutamaz, bacaklarım da beni uzaklara götüremez oldu... Daha ne kadar yaşayacağım belli değil ama, her halde günlerim sayılı... Ölmeden önce mallarımı aranızda bölmek istiyorum. Ne olur ne olmaz, kavga edersiniz... Halbuki, ben, sizin kardeş kardeş, birbirinizi severek yaşamanızı istiyorum. Zaten kardeşlere yakışan da budur. Şimdi her birinize birer kese altın vereceğim... İstedığınız yere gidin. Üç yıl dolmadan buraya dönmeyin. Üç yıldan sonra döndüğünüz zaman, her biriniz bana bu üç yıl içinde neler yaptığınızı, altınları nerelere harcadığınızı anlatacaksınız... Hanginizin yaptığı işleri daha çok beğenirsem, mallarımı, paralarımı ona vereceğim. Üçünüz de memnun ederseniz mallarımı aranızda eşit olarak paylaştırım. Haydi şimdi yolunuz açık olsun. Evlatlarım!...

Çocuklar hemen hazırlığa başlamışlar. İşlerini bitirdikleri zaman gelip babalarının elini öpmüşler. Atlarına binip yola çıkmışlar.

Üçü birlikte bir zaman gittikten sonra, önlerine üç yol çıkmış. Büyük kardeş sağdaki, ortanca kardeş ortadaki, küçük kardeş de soldaki yola yürümüş, uzaklaşmışlar.

Günler günlerle birleşiverip aylar olmuş. Aylar aylara birleşiverip yıl olmuş da kimse farkına varmamış. Derken efendim, baharlar yazları, yazlar da kışları kovalamış... Yel esmiş, sel gelmiş, üç yıl gelip çatmış.

İhtiyar babanın da artık sabrı tükenmişmiş... Çocukları burnunda tütüyormuş. Onları o kadar göreceği gelmiş...

Zenginler zengini ihtiyar, etrafındaki adamlara:

- Artık demiş, çocuklarım nerede ise gelirler... Hasretlik çöktü içime...

Daha sözünü bitirmemiş ki, adamlarından biri gün doğusunu göstererek:

- Gelenler var, demiş, her halde sizin çocuklarınızdır. Hep birden o tarafa bakmaya başlamışlar. Tozu dumana katarak bir şeydir geliyor... Gele gele büyük oğlan çıkagelmiş. Arkasından da birbirinden babayiğit kırk atlı varmış. Hemencecik koşup babasının elini öpmüş.

Derken arkadan ortanca oğlan görünmüş. Onun yanında da yüz tane deve varmış. O da gelip babasının elini öpmüş.

En sonra küçük oğlan gelmiş.. o da kırk katırın üzerinde kırk erkek çocuk getirmiş. Çocukları yere indirdikten sonra gelip babasının elini öpmüş. Katırlardan inen çocuklar da gelip ihtiyar adamın elini öperek bir kenara çekilmişler.

İhtiyar zengin, yanındaki adamlara:

- İzin verirseniz, demiş, oğullarım bugüne kadar neler yaptıklarını anlatsınlar!...

Orada bulunanlar:

- Hay hay, demişler, biz de merak ediyoruz zaten...

Önce büyük oğlan söze başlamış:

- Az gittim, uz gittim. Öyle bir yere vardım ki, her taraf ormanlık... Pınarlarından buz gibi sular akıyor... Kayalıklarda keklikler sekiyor... Yaylalarında geyikler, ceylanlar dolaşıyor... İnsanların yüzlerinden de kan damlıyor... Şu kırk babayiğidi oradan aldım. Onlar ata binmeyi, kılıç kuşanmayı öğrettim. Bana vereceğin malları, paraları bu adamlar koruyacaklar...

İhtiyar baba, büyük oğluna hiçbir şey söylememiş. Dönüp ortanca oğluna bakmış. Ortanca oğlan, sıranın kendisine geldiğini anlayarak konuşmaya başlamış:

- Az gittim, uz gittim... dere tepe düz gittim. Öyle bir yere geldim ki, insan ayağını uzatıp otursa da hiçbir iş görmese, aç kalmaz. Giderken bana verdiğin altınları şu 100 deveyi aldım. Ama görüyorsunuz, öyle develer ki, her biri bir kese altın eder. Burada onları satarak zengin olacağım... Fazla mal göz çıkarmaz ya...

Ortanca oğlan sözlerini bitirince, ihtiyar baba ona da bir şey söylememiş. Sıra küçük kardeşe gelmiş. O, demiş ki:

- Az gittim, uz gittim... dere tepe düz gittim. Altı ay bir güz gittim. Bir ulu su başına vardım... Öyle bir su ki, kızıl akar, boz akar, durmaz yatağını yıkar. Sordum araştır-

dım, öğrendim ki, bu su nice çocukları yetim bırakmış... Dört bir tarafa haberci gönderip ustalar getirttim. Kayaları kırdırıp suyun üzerine köprü kurdurdum. O suyun yetim bıraktığı çocukları da toplayıp buraya getirdim. Mallarını kime verersen, bu çocuklar onun evlatları olacak... O, bu çocukları büyütüp yetiştirecek. Hem iyilik yapmış hem de memleketeye faydalı insanlar kazandırmış olacak...

Küçük oğlan sözlerini bitirdiği zaman, ihtiyar babanın yüzü gülüyormuş.

Öteki kardeşler, babalarının bu halinden bir şey anlayamamışlar. Fakat, o bastonuna dayanarak ayağa kalkmış, eliyle işaret ederek küçük oğlunu yanına çağırmış. Eğilip onu anlından öptükten sonra:

- Aferin sana, demiş, üçünüzün içinde ben, yalnız senin yaptığın işi beğendim. Paralarımın, mallarımın hepsi de senindir! Bu yetimlere sen babalık edeceksin... Büyük ağbeyin adamlarıyla seni koruyacak... Küçük ağbeyin de develeriyle senin vereceğin işleri görecek... Sen de hepsine baş olacaksın... Bunu hak ettin...!

- Onlar ermiş muradına... Darısı dostlar başına...

Naki TEZEL

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Kabadayı:** Korkusuz, iyi dövüşen, kuralların dışına çıkmayan kimse.
- **Kolon:** Sütun.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Masaldaki baba, çocuklarını niçin yanına topluyor? Onlara ne söylüyor?
- Babanın ne zaman içine hasretlik çöker? Bunu, yazarın sözleriyle belirtiniz.
- Üç yıl boyunca büyük oğul, neler yapmış?
- Sıra kendisine gelince ortanca oğul ne söylemiş?
- Küçük oğul, niçin yetim çocukları toplayıp getirmiş?
- Babası hangi oğlunu ödüllendirmiş? Bunun sebebi nedir?
- Ülke, babanın ölümünden sonra nasıl yönetilecektir?

Serbest Okuma

İHTİYAR BALIKÇI

Sandalya ile balıkçılık yapan, Santiago isimli yaşlı balıkçı, tam seksen dört gündür bir tane dahi balık avlayamamıştı. Bu yüzden, yıllardan beri kendisine yardımcılık yapan küçük Manolin bile, başka bir balıkçının yanında çalışmaya başlamıştı. Ama, yine de fırsat buldukça gelip, yaşlı balıkçıya yardım ediyordu.

Diğer balıkçılar, artık onunla dalga geçiyorlardı. O ise, havanın açılmasını bekliyordu. Niyeti alabildiğine açılmak ve avlanamadığı günlerin acısını çıkarmaktı. Böylece, ne kadar iyi bir balıkçı olduğunu dost, düşman yeniden görecekti.

O gece rüyasında, yüksek dağlarda, altın sarısı kumsallarda gezindi, mavi denizlerde dolandı, durdu. Sabah olmadan uyandı ve gidip Manolin'i uyandırdı. Kahvelerini içtikten sonra, Manolin'in yardımı ile kayığına denize indirdi ve açıldı. Güneş doğmak üzereydi. Yaşlı adam kürekleri çekerken, uçan balıkların suyu yararak dışarı fırlayışlarını, uçarken kanatlarının tısladığını duyuyordu. Durmadan kürek çaktı. Hep aynı hızla çaktığı için yorgunluk duymuyordu. Güneş denizin üzerinde gözükünce, kendisiyle kıyı arasında dağılmış sandalları görebildi. Karanlık sulara bakıyor, denizin derinliklerinde dimdik inen oltaları izliyordu. Bu arada, baş taraftaki oltası titredi. Çekince, beş kiloluk bir orkinosun oltanın ucunda olduğunu gördü. "İyi yem olur" diye kendi kendine konuştu. Bugün seksen beşinci gündü. Mutlaka balık yakalaması lazımdı.

"Tamam" dedi ve bütün dikkatini oltaya verdi. Mutlaka vuran bir kılıçbalığı idi. Yaklaşık yüz kulaç derinliğindeki oltanın ucundaki yemleri yiyordu. Oltanın ipini yavaşça

gevşetti. Böylece, balık yemi rahatlıkla yiyebilecek ve yakalanacaktı. “Haydi, biraz daha ye” diye yine konuştu.

“Haydi bakalım” diyerek oltayı iki eliyle kavradı ve Ancak, onu bir parmak bile yukarı alamamıştı. İyi ki oltası çok sağlamdı. Ama, tekne ağır ağır sürükleniyordu. Roller değişmişti. Yaşlı adam balığı çekeceğine, balık yaşlı adamı çekiyordu. Böylece güneş battı. “Keşke Manolin’de yanımda olsaydı, hem bana yardım eder, hem de ne kadar büyük bir balık yakaladığımı görürdü. Hem, İnsan yaşlanınca, yalnız kalmamalı...” hem böyle düşünüyor, hem de yakaladığı balığın nasıl bir şey olduğunu kestirmeye çalışıyordu.

Güneş biraz yükselince, balığın henüz yorulmamış olduğunu anladı. Bu direnişinden dolayı, balığa saygı duyuyordu. Bir ara gözü, kayığına konan kuşa takıldı. Ona bakarken, balık birden bire oltayı çekti. Yaşlı balıkçı denize düşmese de, yere kapaklanmaktan kurtulamadı. Bu arada, sol eli olta tarafından kesilmiş, tamamiyle hissiz bir hal almıştı. Dinlenmesi ve canlanması için, sağ elini devreye soktu.

Birden, sağ eliyle tuttuğu oltanın gerginliğinde bir değişiklik sezdi. Oltanın yavaşça yükseldiğini gördü. Olta düzenli olarak yükseldi. Sonra, sandalın baş yönünde bir şişlik görüldü ve balık fırladı. Yükseldi, yükseldi, sonu gelmiyordu. Güneşte pırıl pırıl parlıyordu. Sonra tekrar suya daldı. Tekneden en az yarım metre daha uzundu. “Onu öldürmek zorundayım, iriliğine ve güzelliğine rağmen bunu yapmalıyım” dedi.

Öğleden sonra, sandal hala ağır ağır ilerliyordu. Balık bir kere daha yüzeye kadar çıktı ama zıplayamadı. Böylece, vakit yine akşam olmuştu. Bu arada, oltayı kolundan söküp, kayığa sıkıca bağladı. Biraz dinlenmesi ve karnını doyurması gerekiyordu. Yakalamış olduğu yunus balığını dilimledi ve yedi. Şimdi de biraz uyuyacaktı. Oltayı tekrar aldı ve eline doladı ve uyumak için biraz uzandı. Tam dalmıştı ki, eli hızla suratına çarptı. Olta boşalıyordu. Güç bela, ellerini parçalama pahasına da olsa, kontrolü sağladı, ancak halen yattığı yerden kalkamamıştı. Sonra, yavaş yavaş doğruldu.

Denize açılalı üçüncü gün olmuştu ve balık, teknenin etrafında dönüp duruyordu. Yaklaşık iki saat, balığın bu dönüşleri devam etti. Ancak, her dönüşü daha kısa oluyordu. Anlaşılan oydu ki, balık da son kozunu oynuyordu. Yaşlı denizcinin de balıktan farkı yoktu. “Sonuna gelmişken, yenilmemeliyim” diye sürekli kendisine cesaret ve güç veriyordu.

Saatlerce, balık döndü, zıpladı. Gitti, geldi. Yaşlı balıkçı neredeyse pes etmek üzereydi ki, sonunda, balığın yaklaştığı bir anda zıpkınını saplamayı başardı. Zıpkını yiyen dev balık birden bire canlandı ve hızla uzaklaştı. Belli ki o da son kozlarını oynuyordu. Yaşlı adamın gözleri karardı, başı döndü. Yine de oltanın ipini yavaşça gevşetmeyi becerebildi. Bir müddet sonra baktığında, balığın suyun üstünde kımıldamadan durduğunu gördü.

Şimdi de balığı taşımak için, kafasını toparlamalıydı. En azından yedi yüz kilo gelirdi. Önce, baş tarafına gidip, solungaçlarından ipi geçirdi. Böylece, balığı sandalın baş, orta ve kış tarafına bağladı. Sonra da yelkenleri açarak, yavaş yavaş yol almaya başladı.

Kan kokusunu alan bir köpek balığı, yaklaşık bir saatten beri kayığın ve balığın peşindeydi. Bir müddet sonra yaklaştı ve balıktan kocaman bir et parçası kopardı. Yaşlı balıkçı, zıpkınım olanca hıncıyla tam gözünün üstüne saplayarak, onu öldürdü. Ancak, kan kokusunun artması hiç de iyi değildi.

Nitekim çok geçmeden iki köpek balığı daha görüldü. Yaşlı adam bütün gücü ve ustalığıyla, ikisinin de hakkından gelmeyi başardı. Ancak, bu zamana kadar, balığının dörtte biri de saldırganlar tarafından yenilmişti. Kayık gidiyor, ama henüz hiçbir ışık gözüküyordu. Gece olunca, bu sefer sayısını bilmediği köpek balığı hücumu başladı. Artık karşı koymanın faydasız olduğunu biliyordu. Yine de, sopası ile elinden geldiği kadar vurdu, vurdu. Sopası yitince, dümenin tahta kolunu kaptığı gibi, balığın başına saldıran köpek balığına, gücünün son kırıntılarını toplayarak, yine tüm hıncı ile vurdu, vurdu. Son köpek balığı buydu. Ancak, yenecek bir şey de kalmamıştı.

Şimdi tek hedefi, evine varmaktı. Bütün ustalığını kullanarak, saatler sonra küçük limana girdi. Tekneyi elinden geldiğince yanaştırıp, bağladı. Sonra da sereni toplayıp sırtına attı ve evin yolunu tuttu. O kadar yorgundu ki. Eve varır varmaz hemen uyudu.

Sabahleyin çocuk kapıyı açıp girdiğinde, yaşlı balıkçı halen uyuyordu. Çocuk onun ellerini görünce ağlamaya başladı. Sonra kahveden kahve aldı ve yaşlı adamın yanına döndü. Uyanıncaya kadar başından ayrılmadı. Uyanınca, kahvesini uzattı.

Çocuğu görünce, “Yendiler beni Manolin, yendiler beni” dedi. Çocuk da, “Seni balık değil ötekiler yendi” diye karşılık verdi. Sonra, yaşlı adam yeniden uyudu. Çocuk hep başındaydı. Artık ne olursa olsun, yaşlı adamla beraber balığa çıkacaktı. Çünkü o usta bir balıkçıydı ve ondan öğreneceği çok şey vardı.

Ernest Hemingway

DERSE HAZIRLIK

- Özgür yaşamaya alışmış insanları tutsak etmek neden zordur?

WILHELM TELL (VILHELM TEL)

(Vilhelm Tel, ok atmada ustadır. Avusturya valisi Gessler'in bir sırk üzerine koydurttuğu şapkayı selamlamadığı gerekçesiyle yakalanır. Oğlunun başı üzerine konan bir elmayı vurması istenir. Bunu başarırsa affedileceği söylenir. Tel, elmayı vurur, ancak belinde sakladığı ikinci ok için (elmayı vuramazsa, bu oku valiye atacaktır) tutuklanıp hapsedilir. Tel, daha sonra hapisten kaçıp valiyi öldürür. Halk ayaklanır, Avusturyalılar ülkeden kovulur, İsviçre bağımsızlığa kavuşur.)

Üçüncü perde, üçüncü sahne.

(Tel, çocuğun elinden tutmuş, okuyla öne doğru yürür)

Valter – Baba, şu dağdaki ağaçlara balta vurulursa ağaçlar kanarmış, doğru mu?

Tel – Bunu kim söylüyor?

Valter – Çoban anlatıyordu. Ağaçlar sihirliymiş, diyor.

Tel – Ağaçlar sihirlidir, bu doğrudur. Ta gölge kadar yükselen şu beyaz tepeli buz dağlarını görüyor musun?

Valter – Onlar, geceleri gürleyen ve bize yıkıcı çığları yuvarlayan buzullardır.

Tel – Tamam! Eğer şu yukarıdaki orman bir kale duvarı gibi karşlarına dikilmeseydi, çığlar çoktan Altdorf kasabasını harap etmişti.

Valter – (Biraz düşündükten sonra) Dağsız memleketler var mıdır baba?

Tel – Bizim bulunduğumuz yüksekliklerden nehirler boyunca aşağı doğru inince, ormanlardan gelen suların artık çağlayarak köpürmediği, nehirlerin durgun ve rahat aktığı büyük ve dümdüz bir ülkeye varılır. Bütün memleket bir bahçeye benzer.

Valter – Peki babacığım, burada korkup üzüleceğimize, niçin hemen o güzel memlekete inmiyoruz?

Tel – Memleket güzel ve cennet gibi bereketlidir. Fakat orayı ekip biçenler, ürünlerden yararlanamıyorlar.

Valter – Onlar da senin gibi kendi topraklarında hür yaşamıyorlar mı?

Tel – Tarlalar piskoposun ve kralın malıdır.

Valter – Ama ormanlarda serbestçe avlanabilirler, değil mi?

Tel – Tüylü ve kanatlı bütün av hayvanları efendinindir.

Valter – Bu kral kimdir ki hepsi ondan korkuyor?

Tel – Onları koruyan ve besleyen yalnız odur.

Valter – Onlar kendi kendilerini koruyamazlar mı?

Tel – Orada komşu, komşuya güvenmez.

Valter – Baba, o büyük memlekette ben sıkılıyorum, benim için çığlar altında yaşamak daha iyi.

Tel – Evet yavrum, kötü insanları sırtta taşımaktansa, buzulları taşımak elbette daha iyidir. (Gitmek isterler)

Valter – Ay, baba! Şu sırtığın üstündeki şapkaya bak!

Tel – O şapkadan bize ne? Gel gidelim!

Freşart – (Tam gidecekleri sırada mızrağını indirerek karşılıklarına dikilir.) İmparator adına durun, kımıldamayın!

Tel – (Mızrağı yakalayarak) Ne istiyorsunuz? Beni niçin durduruyorsunuz?

Freşart – Emre uymadınız. Arkamız sıra geleceksiniz.

Löthold – Şapkanın önünde eğilmediniz.

Tel – Dostum, bırak beni gideyim.

Valter – Babamı hapse koymak... İmdat! (Sahne dışına bağırarak) Yetişin erkekler, iyi insanlar, imdat! Bizi zorluyorlar! Evet zorluyorlar! Onu hapse götürüyorlar!

SCHILLER

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Okuduğunuz yazıda kimin başından geçen, nasıl bir olay anlatılıyor?
- Tel'le oğlu nasıl bir yerde yaşıyorlar? Onlar, nasıl bir yerin özlemini çekiyorlar?
- Özlemi çekilen yeri tanıtınız. Size göre oradaki insanlar mutlu mudur? Niçin?
- “Kötü insanları sırtta taşımaktansa, buzulları taşımak daha iyidir.” cümlesiyle, Tel ne demek istemiştir?

ÖĞRENELİM

Yazar, okuduğunuz yazıda olayları, kişileri karşılıklı konuşarak anlatmıştır. Bu şekilde olayların, sahnede canlandırılmak üzere karşılıklı konuşmalar biçiminde yazıldığı yazılara **oyun (piyes, tiyatro eseri)** denir.

Sahnede perdenin açılmasıyla başlanıp kapanmasıyla biten, oyunun bölümlerinden her birine **perde** denir. Perde içinde, oyuncuların içeri girip çıkmasıyla oluşan perdenin küçük bölümlerine **sahne** denir.

DERSE HAZIRLIK

- “Hayat” deyince aklınıza gelen beş sözcüğü söyleyiniz.
- Söylediğiniz sözcüklerle, cümle oluşturmaya çalışınız.

HAYAT NE TATLI

Temmuz öğle vakti. Komşuda bir kadın sesi... Nereye bağırdığı anlaşılıyor. Belki çocuğuna haykırıyor. Müezzinin duvarlarından tahtaboşa bir kedi atladı. Birkaç ev ötede bir tavuk gıdaklıyor, bir horoz ona yardım ediyor, sanki dem tutuyor.

Anası, aşağıda iki komşu hanımla oturmuş her nedense ateşlenmiş, hızlı konuşuyor. Belli ki dedikodu yapıyorlar. Kedi minderin üzerine uzanmış, dört ayağını germiş, uyuyor. Her şey yerli yerinde, hayat her vakit olduğu gibi...

Hafız Nuri Efendi, kapının arkasından şemsiyesini aldı, yavaşça sokağa çıktı. Neden? Bir işi yok. Hiç çıkmasa da olabilirdi. Ancak çıkmış bulundu. Ayakları onu dört yol ağzına doğru götürdü. Bir yanda bakkal, bir yandamezarlık duvarı, karşısında iki evin arasında bir boş arsadan demiryolu görünüyordu. Bu boş arsacıktı, yan yatırılmış bir bayram salıncağı duruyor. Evlerden birinin kamburlaşmış belini üç uzun direk desteklemişler. Sokak yeniden boş kaldı. Birdenbire bir gürültü duyuldu. Tren geliyor. Edirne'den gelen bir yük treni, yerleri sarsarak hızla geçip gidiyor. Baş döndürücü bir geçiş. İki evin arasındaki dar aralıktan vagonların geçtiği görülüyor. Geçti geçti, sonra birdenbire bitti. Nuri Efendi rahatsız olmuştu. Edirne'den İstanbul'a kadar gelmişsin, Sirkeci kaç adımlık yer! Şöyle yavaş yavaş, gitse olmaz mı?..

Hafız Nuri Efendi, köşeye dayanmış duruyordu. Birdenbire yanında birini gördü. Şükrü... Arka sokaktan mı çıktı? Nuri Efendi'ye:

- Birini mi bekliyorsun? diye sordu.
- Yoook!...
- E, duracak mısınız?
- Bilmem, duruyorum işte...

Biraz durduktan sonra gene Şükrü:

- E, duracak mısınız? diye sordu.
- Duruyorum, bilmem, dedi.
- Gelirsen gel, seni Kumkapı'ya götüreyim.

Nuri boynunu büktü,

- Gidelim dersin gidelim, dedi.
- Yürü, gezmiş olursun.

Yürüdüler. Karşı kaldırıma geçtiler; sağa sola baktılar, demiryoluna çıktılar.

Şükrü:

- Sen gidedur, ben sana yetişirim, dedi, oradaki odun deposuna girdi.

Hafız Nuri Efendi yürüdü. Şemsiyesine dayanarak, iki yanda bostanlara, marullara, salatalara bakarak yürüyor; tren sesini işittikçe arkasına dönüp bekliyor, sonra yine yola düzülüp şemsiyesini sallayarak yürüyor. Hava sıcak. Arkasındaki uzunca sako omuzlarına asılıyor, fesi terden yapışıyor, ancak o aldırıyor, yürüyordu. Nuri Efendi geçitten geçerek mahalle içinden istasyonun arkasına dolaştı, yeniden demiryoluna çıkacağı yerde mahallelerinin kömürçüsü Halil ile karşılaştılar.

- Hayrola Nuri Efendi, nereye?
- Vallahi bilmem, işte böyle gidiyorum...

Arkasına dönüp bakarak:

- Şükrü gelecekti, gelmedi.

Halil sordu:

- Hangi Şükrü?
- Kavaf'ın Şükrü!
- Bir yere mi gideceksiniz?
- Yooo, öyle gidelim dedi de... Gelmedi.

Halil:

- Bırak canım, dedi. Şükrü'nün ipi ile kuyuya inilir mi? kim bilir nereye takılmış kalmıştır. Ben mahalleye gidiyorum, haydi dön, gidelim.

Nuri Efendi boynunu büktü,

- Olur, dönelim, dedi.
- Hadi hadi, yürü...

Döndüler. Halil, kömür almağa gelip de pazarlığı yapamadığını anlatmağa başladı ve daha on beş adım atmamışlardı ki arkadan Halil'i çağırdılar. Halil döndü, Nuri Efendi'ye:

- Sen, dedi, gidedur. Ben yetişirim.

Nuri Efendi yürüdü. Geldiği yolu tutturup gene tek başına mahallelerinin kapısı önüne geldi. "Eve dönsem" diye düşündü. Artık ikindi vakti. Akşam oluyor. Köşeden geçerken bakkaldan ekmeğini aldı. Eve gitti. Annesi kapının ipini çekti. Mangalda pişen yemeğin kokusu bütün evi bürümüştü. Odasına çıktı, hırkasını giydi, pencerenin önüne oturdu. Akşam satıcıları geçiyor, mahalleye akşam rengi çöküyordu. Sokağın köşesinden bir çocuk:

- Hayriii, gel; annem seni çağırıyor! Diye kardeşine sesleniyor.

Bir kız çocuk, elinde bir deste maydanoz, takunyalarını tıkırdatarak geçiyor. İki hanım, belli ki uzakça bir yere gitmiş ve geç kalmışlar, hızlı hızlı eve dönüyorlar. Mutfakta annesinin takunyalarla dolaştığı duyuluyor... "Hayat, ne tatlı şey!" diye düşündü. İnsanın ömrü olmalı da yaşamalı...

Memduh Şevket ESENDAL

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Hafız Nuri Efendi'nin evi çevresinde neler görülüyor?
- Evde, hiç değişmeyen şeyler neler?
- Hafız Nuri Efendi evden niçin çıktı?
- Yolda karşılaştığı kişilerle onun arasında ne fark var?
- Hafız evine döndüğü zaman, onda nasıl bir duygu uyandırıyor?
- Hikayenin ana duygusunu açıklayınız.

ÖĞRENELİM

- Hikayenin olayını özetle anlatınız.
- Olay nerde ve ne zaman geçiyor?
- Hikayede yer yer betimleme yapılmıştır.
- Betimleme yapılan yerler nerelerdir? Açıklayınız.

ÖDEV

YAZILI ANLATIM

Bu sabah nasıl hazırlanıp okula geldiğinizi, eve nasıl döndüğünüzü, yolda gördüklerinizi, düşündüklerinizi yazı yazarak anlatınız.

Bir hikaye yazalım.

Önce yazacağınız hikayeye bir başlık bulun. Başlık öyküde geçecek olay ile ilgili olmalıdır.

Olayı belirleyiniz. Olayın akışına göre anlatmaya başlayınız. Olayın nedenini belirtiniz. Olayın geçtiği yeri ve zamanı belirtiniz. Olayda (hikayede) yer alan kişilerin adlarını ve kişilerin bazı özelliklerini belirtiniz.

Yazdığınız hikaye kısa olsun. Cümleler kısa, doğru düzgün ve birbirine bağlantılı olmasına dikkat ediniz. Noktalama işaretlerini uygun yerde kullanınız.

DERSE HAZIRLIK

- Savaş çocuklar üzerinde ne gibi olumsuz etkiler bırakır?
- “Savaş” ve “Barış” kelimelerinden hangisi sizde olumlu bir etki bırakıyor? Niçin?

NİNE’NİN ACISI

Yunan askerlerinin geçtiği köyler üzerindeki gözlemlerim:

Sahne: Duatepe’nin eteklerinde Çekirdeksiz köyü; birbirine uzak damları çöküp yıkılmış, bir taş yığını halinde harap evler. Sokaklarda birçok sığır ve işkembe yatıyor. Sağda bozuk bir harman, bir iki kadın çömelmiş, elleriyle buğday tanelerini arıyorlar. Harap evlerin bazılarında yırtık esvaplı, çıplak ayaklı, uzun boylu, beyaz sakallı ihtiyarlar çıkıyor. Köyün üst tarafında, saman, taş ve yangın arasında, üstü sazlarla örtülmüş bir kulübenin önünde ateş yanıyor. Kızıl bir güneş, köyün üstünden süzülüp ıssız, sarı ovaya, tirşe, eflatun tepelere yayılıyor. Biz o zaman köye giriyoruz. Görüyor ve anlatıyorum:

Taş yığınlarının yanında, damsız birkaç ev kümesi etrafında, süprüntüler arasında bir gölge, kırık bir tencereyi kaynatıyor; ayaklarının altında paçavralara sarılı iki küçük mahluk, topraklarda sürünüyor.

- Bir kadın da var, dedim ve ona doğru gittim.

Süpürge değneği gibi iki kararmış zayıf kol, yarı açık iskelet gibi bir göğsün üzerinde binlerce sene geçmiş gibi görünen kararmış, buruşmuş bir kafa, derinlerden bakan iki ateş siyah göz ve sivri bir çene, siyah bir çukur gibi açılan dişsiz bir ağız gördüm. Bu başın üstünde, çenesinin altından bağlı bir paçavra vardı. Çarpık, çamurlu, çıplak ayakları ve bacakları ile bana doğru koştu. Birdenbire bu haberlerden çıkıveren ihtiyar kadının gözlerinde beni tanır gibi parıldayan parıltılar gördüm. Zayıf kollarını boynuma sardı, ihtiyar başı omuzumda, bir çocuk gibi hıçkırmağa başladı:

- Bizim başımıza neler geldi, Yunanlılar, her şeyimizi aldı, götürdü. Ne ot, ne ocak, ne bucak var; bak bebelerime, yerde sürünüyor. Bak damlarıma yepyeni damlar hepsi çöktü. Bak bu leşlere; bunlar bizim davalarımızı, malımızı, hepsini götürdü. Kalanını süngüledi, yiyecek, giyecek bir şey yok!

- Zararı yok nine, yine hepsi olur, demek istedim. Birdenbire, bunları unutmuş gibi gözlerimin içine baktı. Sonra bütün bunlardan daha korkunç bir şey hatırladı. Buruşuk yanaklarındaki iki izden sürekli olarak yaşlar akıyordu. Açık ve feci ağız, kimsesiz ve korkunç bir çocuk gibi kıvrıldı. İkiye büküldü. İki elini omuzlarıma koydu ve yeniden gözlerimi aradı:

- Ev sahibimi götürdüler, yaktılar diyorlar. Yakmışlar, doğru mu?

Şimdi haykıra haykıra ağlıyordu.

- Yok nine, hiç insan yanar mı, o yine gelir!

- Küllerini, kemiklerini şurda görmüşler, dün akşamadan beri bağılıyor, yanıyoruz; yakmışlar, neler yapmışlar!

Omuzunu okşadım, sakin olmaya çalıştım ve feci acıyı duymasın diye bunun doğru olmadığını anlatmaya çalıştım.

Harabe arasında peyda olan daha genç ve yarı çıplak bir kadın gölgesi de onun sesine geldi, iki kadın o ıssız köyün ovasında uzun ve boş Anadolu'ya bakarak acılı bir şekilde uzun uzun uludular, uludular.

Halide Edip ADIVAR

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Esvap:** Giysi, giyecek elbise.
- **Tirşe:** Yeşil ile mavi arası renk.
- **Paçavra:** Eskimiş bez veya kumaş parçası.
- **Harman:** Tahıl demetlerinden tanelerin başaklarından ayrılması işi.
- **Harabe:** Yıkılmış veya yıkılmaya hazır yapı, yıkıntı.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Yazarın gördüğü köy nerededir? Bu köyün özellikleri nelerdir?
- Yazarın dikkatini çeken kadının görünüşü nasıldır? Bu görünüş, yazara neler düşündürüyor?
- Yazarın gördüğü ve duyduğu olaylara karşı tepkisi ne oluyor? Üzüntüsünü ve şaşkınlığını belli etmemesinin sebebi nedir?
- Savaş sonrası köyün ve Anadolu'nun durumu nasıldır? Bu tablo, insanların hangi davranışıyla tamamlanıyor?
- Hikayeden nasıl bir sonuç çıkarıyorsunuz?

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz yazı, Halide Edip Adivar'ın Kurtuluş Savaşı sırasındaki gözlemlerini ve izlenimlerini de dile getirdiği bir **hatıra (anı)** dır. Yazarın gözlemlerinin gerçekçi olması, betimlerle sağlanmıştır.

Metinde, ihtiyar kadının kollarıyla süpürgenin değneyi arasında zayıflık bakımından bir ilgi kurulmuş, bu şekilde bir varlıkla başka bir varlık arasında ilgi kurulmasına **benzetme** adı verilir.

Yazıda olay nedir, bu olay nerede geçiyor?

DERSE HAZIRLIK

- Masalı, dinlemek mi yoksa okumak mı daha çok hoşunuza gider?
- Bunun sebebini hiç düşündünüz mü?

ALAADDİN'İN SİHİRLİ LAMBASI

Sihirbaz, ateşi yaktı. Alevlerin üstüne biraz su döktü. Mor bir duman havalara yükseldi. Alaaddin ayaklarının altında ki toprağın sarsıldığını duydu. Korktu. Kısa bir süre sonra, toprak yarıldı ve yarılan yerde taştan yapılmış gizli bir kapı ortaya çıktı.

Sihirbaz:

- Hah, şöyle, afferin sana, dedi. Ben iri yarı olduğum için bu delikten sığamıyorum. Sen se, incesin, sığarsın. İçeri gireceksin, aşağı ineceksin. Sağ tarafında altın ve gümüş dolu üç tane mağara var.

İlk iki mağaraya hiç girme. Doğru üçüncü mağaraya git. Bu mağarada eski bir lamba var. O lambayı al, sıkı tut da düşmesin. Alıp bana getir. Lamba benim olsun. Hazine de senin.

Sihirbaz, Alaaddin'e bir de yüzük verdi.

Alaaddin yüzüğü taktı oyuktan içeri girdi. Merdivenleri indi mağaranın içi karanlıktı ama, altınlar, gümüşler, pırlantalar, inciler, parıldadıkları için görünebiliyorlardı. Sihirbazın istemiş olduğu lambayı buldu. Kucağını, ceplerini de altınla, elmasla doldurdu. Sonra mağaranın çıkış yerine doğru gitti. Sihirbaz yukarıdan seslendi.

- Lambayı aldın mı, lambayı?

Alaaddin:

- Önce, beni buradan çıkar, çıkmama yardım et, ben de sana lambayı vereyim, dedi.

Sihirbaz, önce lambayı almak için ne kadar direttiyse de Alaaddin, önce kendisinin çıkmasına yardım etmesini, yoksa lambayı vermeyeceğini söyledi. Bu duruma çok sinirlenen sihirbaz. Büyülü bir takım sözcükler söyledi, söyler söylemez de mağaranın ağız kapanı verdi.

Alaaddin, mağaranın içinde hapis kaldı. Alaaddin, mağaranın soğuk merdivenlerine oturup burada öleceğini, sevgili annesini bir daha göremeyeceğini düşünüp dururken, ağlamaya inlemeye başladı. Sinirlenip ellerini havaya kaldırırken, nasıl olduysa elini parmağındaki yüzüğe sürtüverdi. İşte, olan o anda oldu. Yoğun bir duman bulutu kapladı ortalığı ve o duman bulutunun içinden korkunç görünüşlü bir cin ortaya çıktı. Cin, korkudan dili dışı tutulan Alaaddin'in önünde eğildi:

- Ben, bu yüzüğün tutsağım. Bütün buyruklarınızı yerine getirmeye hazırım. Ne buyurursanız, hepsini yaparım efendim, dedi.

Alaaddin, birden kendine geldi. Sanki daha önceden böyle bir cine emir vermişçesine:

- Beni buradan çıkar! dedi. Alaaddin, daha “ne oluyor?” demeye kalmadan, cin onu büyücüyle ilk karşılaştığı yere getirip bıraktı.

Bu olayın üzerinden belli bir süre geçti. Annesi, eski lambayı satıp, parasıyla eve yiyecek bir şeyler almayı düşündü. Fakat, lamba çok tozlu ve eski görünüşlüydü. Onu bir güzel silip temizlemek istedi. Temizlemek için, ellerini lambaya sürtünce, tıpkı mağaradaki cin gibi korkunç bir cin belirdi. O kalın sesiyle konuştu:

- Buyrun efendim, ne buyurursanız yaparım.

Annesi, gördüğü bu korkunç manzara karşısında dayanamadı, pat diye düştü, bayıldı. Ama Alaaddin böyle şeylere alıştı. Mağaradaki cine emrettiği gibi onada emretti:

- Bize yiyecek bir şeyler getir, dedi.

Cin, hiç zaman yitirmeden krallara layık bir sofraya hazırladı. Öyle bir sofraya ki ne ararsan var...

MASAL DERLEMELERİ

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Sihirbaz:** Büyücü.
- **Hazine:** Altın, gümüş, mücevher gibi değerli eşya yığını, büyük servet.
- **Cin:** Masallara ve bazı inançlara göre gözle görülmeyen, çok büyük yaratık.
- **Manzara:** Bakış, görünüş.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Büyücü, neler yapınca Alaaddin korkuyor? Kısa bir süre sonra ne oluyor
- Gizli kapanın açıldığı mağaraya kim giriyor?
- Alaaddin, sihirbazın verdiği yüzüğü taktıktan sonra mağarada neler yapıyor?
- Büyücü, niçin önce lambayı istiyor? Alaaddin, aklını kullanıyor mu? Niçin?
- Masal mutlu sonla bitiyor mu?

ÖĞRENELİM

Daha önce, öyküler, anılar, okudunuz. Bunlar, gerçek veya gerçeğe uygun bir olayı anlatıyordu. Okuduğunuz bu yazı, gerçeği anlatıyor mu? Büyücü, büyülü yüzük gibi şeyler gerçekten olabilir mi? Gerçek dışı olayları anlatan yazılara **masal** denir.

Masallar;

- *Uydurma bir olayı anlatır.*
- *Yer, zaman belirtmez.*
- *İçinde, dev, cin, peri, zümrüdüanka kuşu, Kafdağı gibi masal öğeleri taşır.*
- *Genellikle (-miş, -mı, -muş, -müş) -miş’li geçmiş zaman ekleri alır.*
- *Mutlu sonla biter.*

Bu özelliklerden hangisi okuduğunuz masalda bulunmaktadır?

DERSE HAZIRLIK

- Ne zaman kitap okumak isteği duyuyorsunuz? Niçin?
- Ne tür kitapları okumak size zevk veriyor? Anlatınız.

OKUMA ZEVKİ

Kitap, beni her vakit eğlendiren, avutan bir arkadaş, bana akıl öğreten bir dost olmuştur. Aramızda kim vardır ki büyük bir hızla okuduğu kitapları, sonradan tatlı bir sevgi ile hatırlamasın.

Unuttuğunuz bir dolap gözünde, tozlu bir kitabın kabı sizde çocukluğunuzun güzel hatıralarını hiç uyandırmadı mı? Onu ilk defa okuduğunuz yerin, kırmızı akşam ışıklarıyla dolu büyük çayırın, altında oturduğunuz ihtiyar ağacın, kıyısına uzanıp yattığınız çukurun, gözleriniz önünde canlanır gibi olduğunu görmediniz mi? Bu güzel yapraklar üzerinde, gece ne kadar çabuk inerdi. Esmerleşen kağıt üstündeki yazıları akşam, nasıl yavaş yavaş dalgalandırır, silerdi. Günler güm güm diye gümbürder, şimşekler çat çat diye çatlardı.

Artık gece olmuştü. Kuzular meliyor; dereler çağılıyor, sürüler ahırlara döndüler. Ağustos böcekleri ötüyor. Biraz önce yazılan, sayfa üzerinde nasıl silindiyse, şimdi de ağaçların şekli havanın bilinmeyen çerçevesi içinde öyle siliniyor; artık eve dönmek zamanı gelmişti. Yol, taşlar ve birçok inişler, yokuşlarla doludur. Fakat ne yapsanız, vaktinde eve yetişemeyeceksiniz. Yemek çoktan başlamıştır.

Büyük anne, biraz sonra niçin geciktiğinizi soracak; siz de bir çayırılıkta kitap okumaya daldığınızı utana utana söyleyeceksiniz. O zaman, hangi kitabı okumaya başladığınızı öğrenmek isteyecek. Siz, epeyce durakaldıktan sonra “Ay, bitirmeden elimden alırsalar!” diye korka korka cebinizden Robenson Crusoe’yu çıkaracaksınız. Anne anne, gene tatlı tatlı gülümseyecek. Gönlünüz rahat olsun, kitabınız size geri verilecektir. Fakat bir daha yemek saatini kaçırmamak şartıyla.

George SAND

SÖZLÜK ÇALIŞMASI

- **Avutmak:** Yatıştırmak, teselli etmek.
- **Çağıldamak:** Sular akarken taşlara, kayalara çarptığında çıkan ses.

DÜŞÜNELİM CEVAPLAYALIM

- Kitap, yazar için nasıl bir dost olmaktadır? Niçin?
- Sonradan tatlı bir sevgi ile hatırlanan kitaplar hangileridir?
- Yazının bütününde, yazarın bize iletmek istediği görüş nedir?

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz yazının içten ve sade bir anlatımı var. Yazar, okuyucuyla konuşur gibi bir ifade kullanmış. Okuduğunuz metin, yazarın güncel bir konuyu, sade ve anlaşılır bir dille, okuyucuyla karşı karşıyaymış gibi anlattığı bir **sohbet** (söyleşi) yazısıdır.

GÜN NE VAKİT GÜZELDİR

Gün eğer pencereye konmuş, her şeyi okşamış
akşamüstü vermişse karanlığa elini,
Eğer güneş kavaklara taç takmış
oturmuşsa güleryüzle tahtına,
Eğer yağmur gümüşçe yağmış, kenti yıkamış
çekilmişse bulutların sırtına,
Eğer rüzgar ağaçlardaki tozları silmiş
çıkılmışsa gökyüzünün yedinci katına,
Eğer bülbül güle, güne türkü söylemiş
tünemişse ardıç ağacına.
Eğer arı çiçeklerden bal toplamış
barınmışsa altın kovanına.

Eğer sen
gözünde güzellik
gönlünde iyilik
dilinde anne
dileğinde barış
çekilmişsen yatağına:
Unutma:
Gün o vakit güzeldir...

Necati ZEKERİYA

DİLİMİZİ ÖĞRENELİM

DİLİN GÜCÜ

Güçlü olmak istersen söz ustası ol:
Dil, yiğit elinden kılıç gibidir.
İyi konuşan daha merttir iyi döğüşenden.
Dize getiremezler yüreği cerbezeli olanı.
İyilikle, adaletle hüküm sürer
Atalar dilini güzel konuşan.

Eski Mısır Şiiri

DİL VE DİLBİLGİSİ

ÖĞRENELİM

Her milletin yüzlerce, binlerce yıllık tarihi olduğu gibi, her dilin de yüzlerce, binlerce yıllık bir tarihi vardır. Duygu, düşünce ve istekler karşımızdaki insanlara iki yolla anlatılır. Birincisi konuşma dili, ikincisi yazı dili yoluyla.

Bir dildeki ses, sözcük ve cümleleri, yapı, tür, görev ve bunların kuralları açısından inceleyen bilime **dilbilgisi** denir. Dilbilgisi, bir başka deyişle, dilin işleyişini, düzenini ve dil kullanımının kurallarını inceleyen dil bilim dalıdır. Yeryüzündeki dillerin oluşumlarını, evrimlerini, gelişmelerini, dünya üzerinde yayılmalarını, aralarındaki ilişkileri, ses, biçim, anlam ve sözdizimi açısından genel ya da karşılaştırılmalı olarak inceleyen bilime de dilbilim denir.

Dil bilgisi aşağıdaki bölümlere ayrılır;

Ses bilgisi (Fonetik)

Bir dildeki sesleri, nu seslerin birlikte kullanılışlarını, söylenişlerini, vurgularını, tonlamalarını inceleyen dil bilgisi dalıdır.

Şekil bilgisi (Morfoloji)

Dilin sözcük köklerini, eklerini, sözcüklerin birleşme ve türeme yollarını, çekim özelliklerini inceleyen bilim dalıdır.

Yapı bilgisi (Etimoloji)

Bu dil bilgisi dalı, sözcüğün kökünü, ne zaman ortaya çıktığını ve yüzyıllar içinde ne gibi değişikliklere uğradığını inceler.

Anlam bilgisi (Semantik)

Sözcük ve sözcük gruplarının anlamlarını ve anlam değişmelerini inceleyen dil bilgisi dalıdır. Anlam bilgisi, sözcüklerin anlamları üzerinde tek tek durduğu gibi cümlelerin anlamlarını da değerlendirir.

Cümle bilgisi (Sentaks)

Cümleleri, cümlecikleri, sözcük gruplarını yapıları bakımından inceleyen bilim dalıdır. Türkçede öğeler belli bir düzen içinde sıralanır ve cümle bilgisi, cümledeki bu yapıyı inceler.

Diller, kökleri ve yapıları bakımından gruplara ayrılır:

KÖKLERİNE GÖRE DİLLER

Hint–Avrupa dilleri: *İngilizce, İtalyanca, Almanca...*

Ural-Altay dilleri: *Türkçe, Macarca, Fince...*

Sami dilleri: *Arapça, İbranice...*

Bantu dilleri: *Orta Afrika ve Güney Afrika'da konuşulan diller.*

Çin dilleri: *Çince, Tibetçe...*

Yeryüzündeki diller, yapıları bakımından üçe ayrılır:

YAPILARINA GÖRE DİLLER

Eklemeli (Bitişkin) diller: *Sözcüğün kökü değişmez.*

Çekimli (bükümlü) diller: *Sözcük kökleri değişikliğe uğrar.*

Tek heceli diller: *Sözcükler tek hecelidir.*

ÖĞRENELİM

Türkçe Ural-Altay diller ailesinden, eklemeli bir dildir.

Türkler, bugüne kadar İslamiyetten önce iki ve İslamiyetten sonra iki olmak üzere dört alfabe kullanmıştır.

Türklerin İslamiyetten önce kullandığı alfabeler

Göktürk alfabesi (38 harfli)

Uygur alfabesi (14 harfli)

Türklerin İslamiyetten sonra kullandığı alfabeler

Arap Alfabesi (29 harfli)

Latin alfabesi (29 harfli)

SES

ÖĞRENELİM

Ses, dilin en küçük birimidir. Genellikle sesler tek başına bir anlam taşımaz. Konuşmamıza yarayan sesler, birer şekilde gösterilir. Seslerin yazıdaki şekline **harf**, bir dildeki harflerin bütününe sırasıyla gösteren dizgeye **alfabe** denir.

*Güzel dil, Türkçe bize,
Başka dil, gece bize.
İstanbul konuşması,
En saf, en ince bize.*

Ziya GÖKALP

Yukarıdaki dörtlükte de görüldüğü gibi, sesler birleşerek heceleri, heceler birleşerek sözcükleri, sözcükler de cümleyi oluşturur. Bu nedenle dilin temel birimi sestir.

ÖĞRENELİM

Alfabemizde sesleri karşılayan 29 harf vardır. Dilimizdeki seslerin bazıları hiç engele uğramadan çıkar: a, e, ı, i, u, ü, o, ö. Bazıları da dil, diş, damak, dudak gibi organlarda engele uğrayarak çıkar: s, ş, t, f, p...

Türkçemizde konuşmamız için gerekli olan 29 ses vardır.

Bu sesler ağızdan çıkışlarına göre ikiye ayrılır:

Ünlüler (sesliler); a, e, ı, i, u, ü, o, ö

Ünsüzler (sessizler); b, c, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z

Ünlüler (sesliler), ses yolundan çıkarken hiç engele uğramazlar, bunlar **8** tanedir.

Ünsüzler (sessizler), ses yolundan çıkarken engele ukrayarak çıkarlar, bunlar **21** tanedir.

ÖĞRENELİM

Ses yolu, dudaklardan akciğere kadar uzanan sistemdir. Bu yol akciğerlerde başlar, soluk borusu, gırtlak, ağız boşluğu ile devam ederek dudaklarda son bulur.

ÜNLÜLERİN ÖZELLİKLERİ

Dilin durumuna göre:

Kalın ünlüler: a – ı – o – u

İnce ünlüler: e – i – ö – ü

Dudakların durumuna göre:

Düz ünlüler: a – e – ı – i

Yuvarlak ünlüler: o – ö – u – ü

Alt çenenin durumuna göre:

Geniş ünlüler: a – e – o – ö

Dar ünlüler: ı – i – u – ü

Şematik olarak gösterirsek;

ÜNLÜLERİN ÖZELLİKLERİ		
Dilin durumuna göre	Dudakların durumuna göre	Alt çenenin durumuna göre
Kalın ünlüler: a – ı – o – u	Düz ünlüler: a – e – ı – i	Geniş ünlüler: a – e – o – ö
İnce ünlüler: e – i – ö – ü	Yuvarlak ünlüler: o – ö – u – ü	Dar ünlüler: ı – i – u – ü

Ünlü harfleri tüm özelliklerini ve çeşitlerini topluca gösterirsek;

Ünlüler (Sesliler)

	Düz		Yuvarlak	
	geniş	dar	geniş	dar
Kalın	a	ı	o	u
İnce	e	i	ö	ü

Böylece harflerin

a kalın – düz – geniş

e ince – düz – geniş

o kalın – yuvarlak – geniş

ö ince – yuvarlak – geniş

ı kalın – düz – dar

i kalın – düz – dar

u kalın – yuvarlak – dar

ü ince – yuvarlak – dar

özelliğinde olduğu görülür.

ÜNLÜLER (SESLİLER) İLE İLGİLİ KURALLAR

Dilimizde ünlülerle (seslilerle) ilgili iki temel kural vardır.

- **Büyük Ünlü Uyumu**
- **Küçük Ünlü Uyumu**

BÜYÜK ÜNLÜ UYUMU

ÖĞRENELİM

Ünlülerin (seslilerin) kalınlık-incelikleriyle ilgili kuraldır. Türkçe bir sözcüğün ilk hecesinde kalın ünlülerden biri varsa, ondan sonra gelen hecelerdeki ünlüler de kalın, ilk hecedeki ünlü ince ise, ondan sonra gelen hecelerdeki ünlüler de ince olur. Bu kurala “**Büyük Ünlü Uyumu**” denir.

Örnek:

büyük süpürge kendimiz, sözcüklerinde tüm sesliler ince,
araba uzak yukarı, sözcüklerinde tüm sesliler kalındır.

KÜÇÜK ÜNLÜ UYUMU

ÖĞRENELİM

Türkçe sözcüklerde, seslerin darlık-genişlik ve düzlük-yuvarlaklık bakımından uygunluğuna “**Küçük Ünlü Uyumu**” denir.

Öyleyse dilimizdeki seslileri **düz-yuvarlak** yönünden gruplarsak;

Düzler: a – e – ı – i
Yuvarlaklar: o – ö – u – ü

Genişlik-darlık yönünden gruplarsak;

Genişler: a – e – o – ö
Darlar: ı – i – u – ü

ÖĞRENELİM

Türkçe bir sözcüğün ilk hecesinde düz ünlülerden (a, e, ı, i) varsa, onu izleyen hecede de bu seslilerden (a, e, ı, i) biri bulunur.

Örnek:

ka – pı – cı ge – lin – cik

Türkçe bir sözcüğün ilk hecesinde yuvarlak ünlülerden (o, ö, u, ü) varsa, onu izleyen hecelerde düz-geniş (a, e) ya da dar-yuvarlak (u, ü) seslilerden biri bulunur.

Örnek:

gü – zel kö – mür

ÜNSÜZLER (SESSİZLER)

ÖĞRENELİM

Ses yolunda bir engel ile elde ettiğimiz seslerdir. Sessizler yalnız başlarına söylenemezler. Yanlarına bir ünlü alarak seslendirilirler. Türkçe'de 21 ünsüz (sessiz) harf vardır.

Bunlar **söyleniş süreleri** ve **titreşim** durumları bakımından gruplandırılır.

Söyleniş sürelerine göre;

Sürekli: Başlarına bir ünlü getirildiği zaman sürekli söylenen ünsüzlerdir.

Dilimizdeki sürekli ünsüzler şunlardır: f, ğ, h, j, l, m, n, r, s, ş, v, y, z

Süreksiz: Başlarına bir ünlü getirildiği zaman, sürekli söylenemeyip, kesilen ünsüzlerdir.

Örnek:

at, ot, ok... gibi.

Dilimizdeki süreksiz ünsüzler şunlardır: b, c, ç, d, g, k, p, t

Titreşim durumları bakımından;

Yumuşak ünsüzler: Ses tellerinde rahatça titreşen ve tonlu çıkan ünsüzlerdir.

Yumuşak ünsüzler (sessizler) şunlardır: b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z

Sert ünsüzler: Ses tellerinde titreşmeden çıkan ünsüzlerdir.

Sert ünsüzler şunlardır: ç, f, h, k, p, s, ş, t

Ünsüzlerle ilgili tabloyu çizersek;

	Süreksiz	Sürekli
Sert	f, h, s, ş	ç, k, p, t
Yumuşak	b, c, d, g	ğ, j, l, m, n, r, v, y, z

Türkçe Sözcüklerin Yapısında Görülen Başlıca Özellikler

Kaynaştırma harfleri

Son hecesi ünlü (sesli) harflerle biten bir sözcüğün sonuna, ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde araya ünsüz bir harf girer bu olaya kaynaşma denir. Araya giren seslere de **kaynaştırma harfi** denir. Kaynaştırma harfleri “**n – s – ş – y**” harfleridir.

Örnek:

Kapı	kapı – ın	kapı- n -ın
Elma	elma – ı	elma- y -ı
İki	iki – er	iki- ş -er

Diftong

İki ünlü harfin bir hecede yan yana gelmesine **diftong** denir. Türkçe’de diftong yoktur, ancak yabancı sözcüklerde görülür.

Örnek:

saat	şiiir	aile	Fuat
------	-------	------	------

Ünlü Birleşmesi

Türkçe sözcüklerde iki ünlü yan yana gelmez. Böyle bir durumda ünlüler birleşerek tek bir ünlü meydana gelir.

Örnek:

ne – için = niçin	kahve - altı = kahvaltı	ne – oldu = noldu
-------------------	-------------------------	-------------------

Ses Türemesi

Türkçe bazı tek heceli sözcükler, yardımcı eylemle birleşirken araya yeni bir ses girer. Buna **ses türemesi** denir.

Örnek:

Af etmek – affetmek	zan etmek – zannetmek
---------------------	-----------------------

Hece Ses Düşmesi

Dilimizde bazı iki heceli sözcükler ünlü harfle başlayan ek aldığı anda sözcüğün ikinci hecesindeki ünlü harf düşer. Sözcükteki bu değişikliğe hece düşmesi ya da ses düşmesi denir.

Örnek:

burun - burnu	fikir – fikri	resim - resmi
---------------	---------------	---------------

HECE

ÖĞRENELİM

Ağzımızın bir hareketiyle çıkan ses ya da ses topluluğuna **hece** denir. Türkçe de bazı sözcükler tek, bazı sözcükler çok hecelidir.

“Evde peçete kalmamış.” cümlesi üç sözcük ve sekiz heceden oluşmuştur.

Her hecede bir ünlü (sesli) harf bulunur. Her ünlü (sesli) harf kendi başına bir hecedir. Sözcükte bulunan ünlü (sesli) harfler, hece sayısını belirtir.

Örnek:

Sınıf kitaplığından kitap aldım.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 (11 hece)

Hecenin Özellikleri

- Ünlü (sesli) harf olmadan hece olmaz.
- Ünsüz (sessiz) harfler tek başına hece olamaz.
- Her hecede anlam aranmaz. Hecelerin bazıları anlamlı, bazıları anlamsızdır.
- Bir hecede en çok dört harf bulunur.

ÖĞRENELİM

Açık hece

Ünlü (sesli) harflerle biten hecelere **açık hece** denir.

Kapalı hece

Ünsüz (sessiz) harflerle biten hecelere **kapalı hece** denir.

Hece Çeşitleri

ÖĞRENELİM

Hece, seslerin sayısına ve seslerin sıralanışına göre altı grupta incelenir.

1. Ünlü (sesli) harflerin hepsi kendi başına bir hecedir. “a, e, ı, i, o, ö, u, ü”
2. Bir ünlü (sesli), bir ünsüz (sessiz) harften oluşan heceler. “al, eş, ay, ah, iş, uf...”
3. Bir ünsüz, bir ünlü harften oluşan heceler. “ve, bu, şu, mi...”
4. Bir ünlü, iki ünsüzden oluşan heceler. “ilk, alt, üst, ölç...”
5. Bir ünsüz, bir ünlü, bir ünsüzden oluşan heceler. “koş, yaz, gül, taş...”
6. Bir ünsüz, bir ünlü, iki ünsüzden oluşan heceler. “Türk, harf, kork, dert...”

AD (İSİM)

“Keltepe çevresindeki dağlar, tepeler, ormanlar, herşey bizim olmuştu. Her yer, herşey ayağımızın altındaydı. Kuzeyde koyu yeşil ormanların bittiği yerde, Karadeniz’i görür gibi oluyorduk.”

ÖĞRENELİM

Yukarıdaki parçada geçen “dağ, tepe, orman, ayak, kuzey, yeşil, Karadeniz...” sözcükleri birer varlık belirtmektedir. Varlık ve kavramları anlatmaya yarayan sözcüklere **ad (isim)** denir.

Yapılarına Göre Adlar

Basit Ad

Türemiş Ad

Birleşik Ad

Basit Ad

ÖĞRENELİM

Yapım eki almamış, kök halindeki sözcüklere **basit ad** denir.

“Göz, ağaç, fidan, su, kalem...”, bu tür adlar çekim eki alarak kök özelliğini kaybetmez. Ayrıca yabancı dilden gelen sözcükler, yapım eki almamışsa kök aranmaz, basit sayılır.

Türemiş Ad

ÖĞRENELİM

Adların kök ya da gövdelerine yapım eki getirilerek oluşturulan yeni anlamdaki sözcüklere **türemiş ad** denir.

Eski ad kökü	ci yapım eki	eskici türemiş ad
--------------	--------------	-------------------

Örnek:

Sil	gi	silgi (türemiş)
Bil	im	bilim (türemiş)
Şeker	ci	şekerci (türemiş)

Ad'dan ad türeten ekler:

-lik	<i>kitaplık</i>	<i>gözlük</i>	<i>öğretmenlik</i>	<i>güzellik</i>
-ci	<i>ayakkabıcı</i>	<i>şakacı</i>	<i>denizci</i>	<i>kapıcı</i>
-deş	<i>arkadaş</i>	<i>vatandaş</i>	<i>meslektaş</i>	<i>yurttaş</i>
-ce	<i>Türkçe</i>	<i>Makedonca</i>	<i>İngilizce</i>	<i>Fransızca</i>

Eylemden ad türeten ekler:

-mek-mak	<i>okumak</i>	<i>koşmak</i>	<i>sormak</i>	<i>gitmek</i>
-iş	<i>gösteriş</i>	<i>çıkış</i>	<i>bakış</i>	<i>gülüş</i>
-me-ma	<i>dondurma</i>	<i>kazma</i>	<i>okuma</i>	<i>kıyma</i>
-gi	<i>saygı</i>	<i>silgi</i>	<i>görgü</i>	<i>bilgi</i>
-gin	<i>bilgin</i>	<i>yorgun</i>	<i>kızgın</i>	<i>sıkılğan</i>
-ek	<i>durak</i>	<i>tarak</i>	<i>kapak</i>	<i>ölçek</i>

Birleşik Ad

ÖĞRENELİM

Birden çok sözcüğün birleşip kaynaşmasıyla oluşan yeni anlamdaki adlara **birleşik ad** denir. Birleşik adlar yapıları bakımından değişik biçimlerde oluşurlar.

İki yalın addan oluşan adlar:

Örnek:

baba anne	babaanne
ilk okul	ilkokul
öz geçmiş	özgeçmiş

Belirtisiz ad tamlamasından oluşan birleşik adlar:

Örnek:

hanım eli	hanım eli
olağan üstü	olağanüstü
Eski şehir	eskişehir

Sıfat tamlaması şeklinde oluşan birleşik adlar:

Örnek:

Kara göz	Karagöz
Ak saray	Aksaray
Kızıl deniz	Kızıldeniz

Bir ad ile bir eylemden oluşan birleşik adlar:

Örnek:

imam bayıldı	imambayıldı
gece kondu	gecekondu
ağaç kakan	ağaçkakan

İki eylemden oluşan birleşik adlar:

Örnek:

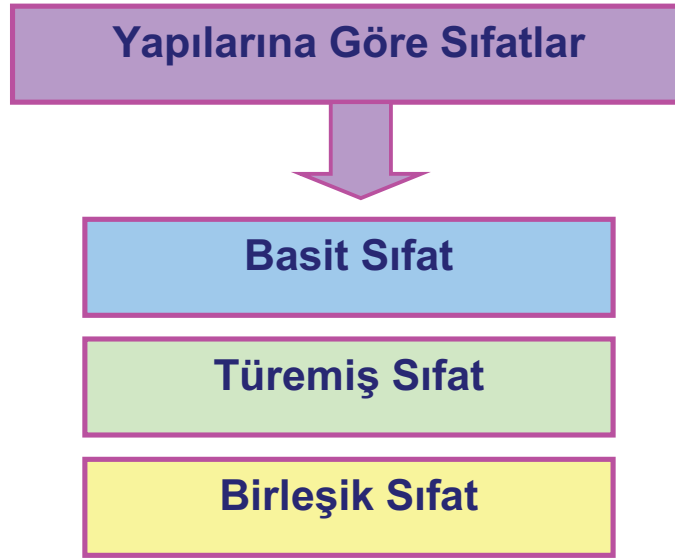
Uyur gezer	uyurgezer
Dedi kodu	dedikodu
Biçer döver	biçerdöver

SIFAT (ÖN AD)

ÖĞRENELİM

Varlıkları niteleyen ya da belirten sözcüklere *sıfat* denir.

Sıfatlar, adlardan önce gelerek onları anlam bakımından niteleyen ve belirten sözcüklendir. Böylece sıfatlar, adlardan önce gelir ve bu adların yerini, durumunu, sayısını ve rengini belirtir.

Basit Sıfat

ÖĞRENELİM

Yapım eki almamış kök halindeki sıfatlardır. Kök halinde bulunan yani herhangi bir yapım eki almamış veya bir başka sözcükle birleşmemiş sıfatlardır.

Örnek:

geniş ev

yeni elbise

bu kitap

üç kardeş

Yukarıda verilen örneklerde görüldüğü gibi “*geniş, yeni, bu, üç...*” sıfatlarının parçalanıp bozulması mümkün değildir.

Türemiş Sıfat

ÖĞRENELİM

Ad ya da eylemlere yapım eki getirilerek oluşturulan sıfatlara **türemiş sıfat** denir. Türemiş sözcükleri sıfat göreviyle kullandığımızda ortaya çıkar.

Örnek:

yağmurlu hava   kavgacı çocuk   akıllı adam   tuzlu yemek

Sıfat türeten başlıca ekler:

-en	<i>gülen çocuk</i>	<i>konuşan öğrenci</i>
-li	<i>yaralı kuş</i>	<i>tatlı çocuk</i>
-siz	<i>dertsiz adam</i>	<i>hatasız insan</i>
-miş	<i>pişmiş yemek</i>	<i>taşmış göl</i>
-ce, -ca	<i>Türkçe yazı</i>	<i>Makedonca kitap</i>
-ecek	<i>koşacak öğrenci</i>	<i>gelecek yıl</i>

Birleşik Sıfat

ÖĞRENELİM

Birden fazla sözcüğün anlamca kaynaşmasıyla oluşan sıfatlara **birleşik sıfat** denir.

Birleşik kullanılan sözcüklerin yapısını değiştiremeyiz. Bu sözcüklerin birleşik sözcük özelliği gösterir, bitişik olarak yazılır. Bazıları ise ayrı yazılır.

Örnek:

kahverengi gömlek   kırkyıllık dost   okuryazar çocuk

EYLEM (FİİL)

“Güz geldi yağmurlar başladı. Okullar açılacak, içimi tatlı bir sevinç kapladı. Öğrenciler öğretmenlerine kavuşacak.”

ÖĞRENELİM

Cümlede geçen sözcüklere baktığımızda, bazı sözcüklerin yalnız başlarına anlamlarının olduğunu fakat bir düşünce, bir istek, hareket, iş bildirmediği görülmektedir. “Güz” tek başına ad olarak kalıyor. Oysa “Güz geldi” bize mevsim olarak sonbaharın gelişini haber vermektedir. Bunu sağlayan ise “geldi” sözcüğüdür. Bir duyguyu, bir düşünceyi bildirmektedir. İşte bu nedenle, duygu ve düşüncelerimizi anlatmak için iş, oluş, hareket, yargı bildiren sözcüklere ihtiyacımız vardır.

İş, hareket, oluş ya da durum bildiren sözcüklere **eylem** denir. Eylem bir zaman ve kişiye bağlı olarak kullanıldığı zaman cümledeki duygu, düşünce, istek, hareket ve iş anlatır.

Yapılarına Göre Eylemler

Basit Eylem

Türemiş Eylem

Birleşik Eylem

Basit Eylem

ÖĞRENELİM

Hiçbir yapım eki almamış eylemlere, yani eylem köklerine **basit eylem** denir. Eylemin bölünemeyen en küçük parça kısmına kök denir.

Örnek:

uyu

koş

yaz

al

Türemiş Eylem

ÖĞRENELİM

Ad veya eylem kök ve gövdelerine yapım eki getirilerek türetilir.
“-len, -t, -de, -in, -iş, -dir, -le...” eylem türeten başlıca eklerdir.

Örnek:

pat la mak

yer leş tik

kar ar dı

Birleşik Eylem

ÖĞRENELİM

Birden çok sözcüğün birleşmesiyle meydana gelen yeni anlamdaki eylemlerdir. Birleşik eylemlerdeki son sözcük mutlaka eylem olmalıdır. Birleşik eylemlerin bir bölümü birleşik sözcük yapısında iken, bir kısmı ayrı yazılır. Ancak anlamca bütünleşir.

Örnek:

yazı vermek

seyretmek

hoş görmek

baş vurmak

Yardımcı Birleşik Eylemler

ÖĞRENELİM

Yardımcı birleşik eylem, ad soylu sözcüklerle anlam birliği sağlayarak, kendinden önce gelen ad soyundan sözcüğe; eylem anlamı katan, ancak tek başına eylem olmayan sözcüklere denir.

Örnek:

Herkese yardım etmeliyim.

ÖĞRENELİM

Yardımcı birleşik eylemlerde hece düşmesi var ise, adlara bitişik, yoksa ayrı yazılır.

Örnek:

Zulum etmek
Şükür etmek

zulmetmek
şükretmek

Kurallı Birleşik Eylemler

ÖĞRENELİM

Eylem kökleriyle birleştiği zaman, daima aynı anlam özelliği belirten eylemlerdir. Aralarında **dörde** ayrılır.

Yeterlik Eylemi

ÖĞRENELİM

Bir eylemi yapmaya gücü yeterli olmayı belirtir. Eylem tabanına “(e) bilmek” mastarı getirilerek yapılır.

Örnek:

Sen de okuyabilirsin.
Stadyuma yalnız gidebilirsin.

Tezlik Eylemi

ÖĞRENELİM

Bir eylemin kolayca ve çok kısa sürede yapıldığını bildirir. Eylem köküne “(i) vermek” mastarı getirilerek yapılır.

Örnek:

Bu tarafa geliver.
Ona biraz yardım ediver.

Süzerlik Eylemi

ÖĞRENELİM

Eylem çok önceden bu yana yapılmakta olduğunu, ya da yapılan eylemin bundan sonra da devam edeceğini belirtir. Eylem köküne “(e)durmak, (e)gelmek” mastarı getirilerek yapılır.

Örnek:

Sen yemeği yapadur.
Epeyden beri yapa gelir.

Anlamca Kaynaşmış (Deyim halinde) Birleşik Eylem

ÖĞRENELİM

Birleşik eylemi oluşturan kelimelerden birinin veya tümünün anlam kaybetmesi ve kelimelerin anlamca kaynaşarak tamamen yeni ve farklı bir anlam kazanmaları sonucu oluşan birleşik eylemlerdir.

Deyimleşmiş birleşik eylem şu yollarla yapılır:

Gerçek anlamında bir ad, gerçek anlamının dışında bir eylem;

Örnek:

“Kendini kaybetmek, hoşuna gitmek, para yemek, şehit düşmek, değer biçmek, deniz tutmak, hasta düşmek, kural koymak, öğüt vermek...”

Gerçek anlamının dışında bir ad, gerçek anlamında bir eylem;

Örnek:

“Gözünü korkutmak, bileğine güvenmek, ayağına gelmek...”

Tümü gerçek anlamının dışında;

Örnek:

“Tası tarağı toplamak, deliye dönmek, baş kaldırmak, kalp kırmak, elvermek, varsaymak, başvurmak, vazgeçmek, kafa tutmak, göze girmek...”

ÖĞRENELİM

Deyim halindeki eylemler birden fazla sözcüğün, genelde kendi anlamının dışında kullanılarak oluşturdukları **birleşik eylemler**dir ve bu tür eylemlerin çoğu “deyimler”dir. Fakat, her anlamca kaynaşmış birleşik eylem, deyim olmayabilir ve bitişik yazılmayabilirler.

Örnek:

“Öngörmek, varsaymak, hoş görmek, meydana gelmek, karar vermek...”

Örnek:

Size gelmekten vazgeçtim.

Sizleri göresim geldi.

Çok çalışmaktan hasta düştü.

Sen, fazla ileri gittin.

EYLEMLERDE ÇATI

ÖĞRENELİM

Eylemlerin özne ya da nesne alışlarına göre yapılan değerlendirmeye *eylem çatısı* denir. Eylemlerde çatı *öznesine* ve *nesnesine* göre incelenir.

ÖZNESİNE GÖRE EYLEM ÇATISI

Etken Eylem

ÖĞRENELİM

Öznesine kesin olarak anladığımız eylemlerdir.

Örnek:

Süleyman maça gitti. (etken çatılı)
Giden kim? Süleyman

Edilgen Eylem

ÖĞRENELİM

Öznesi kesin olarak anlaşılmayan eylemleri anlatan eylemlerdir. Öznesine kesin olarak anlamadığımız eylemlerdir. Edilgen çatılarda "i" sesi aranır.

Örnek:

Cam kırıldı. (edilgen çatılı)
Kıran kim? Belli değil

Dönüslü Eylem

ÖĞRENELİM

Yapılan eylemden, özne kendisi etkileniyorsa, eylem kendisi için yapıyorsa buna dönüslü eylem denir. Dönüslü eylemlerde "n" sesi aranır.

Örnek:

O akşam bir güzel tarandım.
Taranma eylemini kim yapıyor? Ben
Taranma eyleminden kim etkileniyor? Ben

İşteş Eylem

ÖĞRENELİM

Eylemin karşılıklı olarak birden fazla kişi tarafından yapıldığını anlatan eylemlerdir. İşteş eylemlerde "ş" sesi aranır.

Örnek:

Onunla dövüştük. (işteş eylem)
Dövüşme işi karşılıklı yapıldı, anlamı vardır.

Nesnesine Göre Eylem Çatısı

Geçişli Eylem

ÖĞRENELİM

Nesne alabilen eylemlere geçişli eylem denir. Bir eylemin geçişli olup olmadığını anlamak için eylem mastar biçimine “neyi”, “kimi” sorusu sorulur.

Eylem cevap veriyorsa “geçişli”, cevap vermiyorsa “geçişsiz” dir.

Örnek:

Görmek	neyi görmek?	
<i>Geçişli mastar</i>	<i>okulu görmek</i>	<i>evi görmek</i>

Geçişsiz Eylem

Örnek:

Gülmek	neyi gülmek?
<i>Geçişsiz</i>	<i>nesne yok</i>

Oldurgan Eylem

ÖĞRENELİM

Eylemin, karşımızdaki biri tarafından bizim emrimizle yapıldığını anlatan eylemlerdir.

Örnek:

Yazdım	etken (ben)
Yazdırdım	oldurgan (yazma işini başkası yaptı)

Ettirgen Eylem

ÖĞRENELİM

Eylemin söyleyenin dışında üçüncü kişi tarafından yapıldığını anlatan eylemlerdir.

Örnek:

Sattım	etken (ben)
Sattırdım	oldurgan (iş başkasına yaptırdım)
Sattırttım	ettirgen (iş başkası aracılığı ile başkasına yaptırdım)

EYLEMSİLER

ÖĞRENELİM

Kendileri eylem bildirdikleri halde, çekimli olmayan, eylem kiplerini almayan sözcüklere **eylemsi** (filimsi) denir. Eylemsiler, eylem kökünden türerler, anlamları bakımından ad eylem, sıfat eylem ve bağ eylem olurlar.

Örnek:

Uyumak en büyük isteği olmuştu.

eylemsi

eylem

Cümlede “uyumak” eylemi ile “olmak” eylemi vardır. Burada eylemin adı olan sözcük eylemsidir.

Eylemsi

Ad (isim) Eylem

Sıfat Eylem

Bağ Eylem

Ad (isim) Eylem

Eylem anlamı taşıyan ve fillerden “-mek, -me, -iş” ekleriyle türeyen sözcüklerdir. Eylemin adıdır.

Örnek:

Yazmak onun en büyük zevkidir.

Ad eylem

Gülmek ne güzel şey.

Sıfat Eylem

Eylemlerden; “-miş, -en, -ecek, -esi, -dik, -r, -mez” gibi eklerle türemiş eylem anlamlı ve sıfat görevli sözcüklere denir. Genel olarak adları durum yönünden niteleyen bu sözcükler birer türemiş sıfattır.

Örnek:

Gülen çocuk bizleri mutlu etti.

Sıfat eylem ad

Gelecek adam babamın arkadaşı oluyor.

Sıfat eylem ad

Bağ Eylem (ulaç):

Eylemlerden “-ip, -erek, -dikçe, -ince, -diği, -eli, -ken, -eceği, -meden, -diğinde” gibi eklerle türemiş eylem anlamlı bağlaç bazı durumlarda zaman belirteci olan sözcüklere bağ eylem denir. Bağ eylem gereksiz sözcük kullanımını önlerken söze akıcılık kazandırır.

Örnek:

Ali gelip defterini aldı.

Yanıma gülerek geldi.

BELİRTEÇ (ZARF)

ÖĞRENELİM

Belirteç, eylemlerin, sıfatların, görev olarak kendisine benzeyen sözcüklerin anlamlarını türlü yönlerden etkileyen ya da sınırlayan sözcüklerdir. Önüne gelmiş oldukları sözcüklerin anlamını değiştirip, belirtirler.

Belirteçlerin daha çok eylemlerin önüne gelerek onların ne zaman, nasıl ve ne ölçüde yapıldığı, açıkladığı görülür.

Örnek:

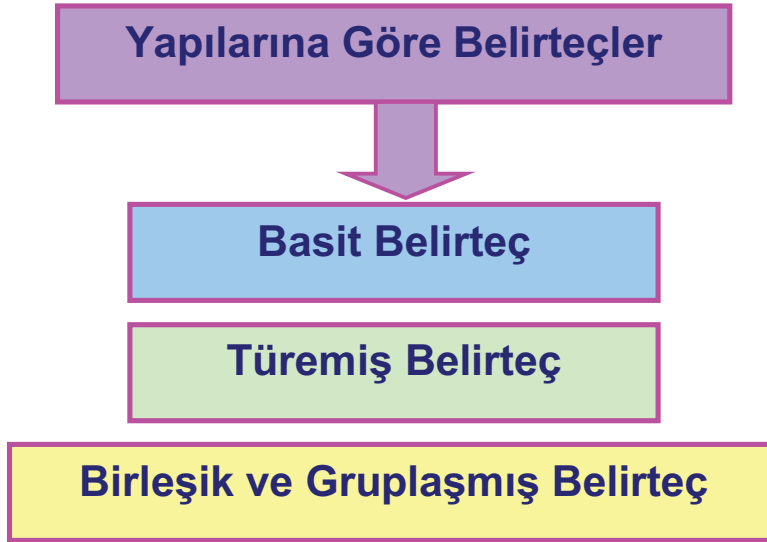
Bugün fazla çalıştık.
belirteç **eylem**

Yukarıdaki cümleye baktığımızda “fazla” sözcüğü “çalışmak” eyleminin ölçüsünü belirlemektedir.

Belirteçler sadece eylemlerin değil, sıfat tamlamalarının ve başka belirteçlerin önüne de gelebilir.

Örnek:

Çok güzel konuştuk.
belirteç **belirteç** **eylem**

Basit Belirteç

ÖĞRENELİM

Basit belirteç, “dün, az, çok, şimdi, yarın, pek, fazla, iyi, temiz, dik,...” gibi basit sözcüklerin belirteç görevinde kullanılma durumudur.

Örnek:

Dün geldi.

Geç kalma.

Çok uyudu.

Türemiş Belirteç

ÖĞRENELİM

Türemiş Belirteç, “yazın, kışın, sabahleyin, önce, erkenden,...” gibi türemiş sözcüklerin belirteç görevinde kullanılmasıdır.

Örnek:

Havalar yazın güneşli olur.

Bize kışın gelsinler.

Birleşik ve Gruplaşmış Belirteç

ÖĞRENELİM

Birleşik belirteç, “biraz, ne için, ağır ağır, sessiz sessiz, er geç, ileri geri, ...” gibi iki sözcüğün birleşerek veya öbek halinde kullanılmasıyla belirteç görevi yapan sözcüklerdir.

Örnek:

Ağır ağır gelmelisin.

Biraz okusun.

İLGEÇ (EDAT)

ÖĞRENELİM

Dilimizde tek başına anlamı olmayan, ancak cümle içerisinde kendisinden önce gelen sözcükle, kendinden sonra gelen sözcük arasında anlam ilgisi (eşitlik, benzerlik, araç, neden, sonuç gibi) kuran sözcüklere **ilgeç (edat)** denir.

Tek başlarına anlamları yoktur. Bazı ilgeçler yerine göre sıfat, belirteç, bağlaç gibi görevler de üstlenebilir. En çok kullanılan ilgeçler; “gibi, için, dolay, üzere, ötürü, göre, kadar, ile, karşı, doğru, ...” sözcüklerdir.

Örnek:

Ablam dün otobüs ile Türkiye'ye gitti.
Ali, Aylin'e göre zekidir.

- “**gibi**” sözcüğü kullanıldığı kelimeye benzerlik ve eşitlik anlamı katar.
- “**göre**” karşılaştırma yönünden anlam katar.
- “**kadar**” benzerlik, yakınlık, karşılaştırma anlamı katar.

BAĞLAÇ

ÖĞRENELİM

Cümlede eş görevli sözcükleri ya da anlamca ilgili cümleleri birbirine bağlayan sözcüklere **bağlaç** denir.

Bir sözcüğün bağlaç olması için; Tek başına anlamı olmaması, cümleden atılabilmesi, atıldığında ise cümlenin anlamını bozmaması, sözcükleri veya cümleleri bağlaması gerekir.

Örnek:

Annesini **de** babasını **da** çok sever.
Okulunu **ve** öğretmenlerini özlemiş.

Bazı sözcükler hem ilgeç hem bağlaç oldukları için karıştırılır. Bunları karıştırmamak için, iki cümleden de bu sözcük atılır. Her ikisinin yerine virgül konur. Virgül atılan sözcüğün anlamını bozmuyorsa yani üstleniyorsa bağlaçtır.

Örnek:

Ayşe ile Ahmet birlikte geldiler.
Ayşe, Ahmet birlikte geldiler.

ÜNLEM

ÖĞRENELİM

Korku, acıma, şaşkınlık, sevinç, alay, kızma, hayret gibi duyguları ifade etmeye yarayan sözcüklerdir. Ünlemler çeşitli biçimde sınıflandırılır.

Hitap:	Öğrenciler!	Arkadaşlar!
Cevap ünlemleri:	-peki!	-hayır!
Sorma ünlemleri:	Niçin!	Neden!
Doğal ünlemler:	Aman!	Off!

CÜMLE

ÖĞRENELİM

Bir duyguyu, düşünceyi, isteği, haberi, durumu, olayı vb. ifade etmek için kurulan ve kendi içinde anlam ve yargı bütünlüğü olan sözcüğe veya söz dizisine **cümle** denir. Başka bir anlatımla, insan düşüncesinde belli kurallar çerçevesinde meydana gelen yargının, sözler yardımıyla ifade şeklidir.

Bir cümledeki sözcük sayısı, anlatılmak istenen yargının genişliğine bağlıdır. Cümlede anlamı tam verebilmek için yeterince sözcük kullanılmalıdır. Fazla ya da eksik sözcük kullanımı anlatımı bozar.

Cümleler konuşma ve yazma işinin temel ögesidir. Cümle olmadan anlaşma olmaz. Ayrıca bir sözün cümle özelliği kazanabilmesi için en az iki temel ögenin bulunması gerekir. İki temel öge özne ve yüklemidir. Bu iki ögeye çeşitli ayrıntılar veren öğeler vardır ki, bunlarda yardımcı öğelerdir. Yardımcı öğeler kullanılmadan da cümle kurulur. Ancak, bu öğeler sayesinde yargılar açıklık kazanır, cümleler açık, duru ve anlaşılır olur.

UNUTMAYALIM

Cümle, yargı bildiren sözcük ya da söz öbeğidir. Bir sözün yargı bildirmesi, şahıs ve kip bildirecek biçimde çekimlenmesine bağlıdır. Bu özelliği gösteren tek bir sözcük cümle olabileceği gibi birbirini tamamlayan birçok sözcük de cümle özelliği gösterebilir. Yani "Geliyorum.", "Hastayım." sözleri de cümledir; "Dün seni okulun bahçesinde arkadaşlarıyla gezerken görmüştüm." de cümledir. Daha uzun cümleler de kurulabilir.

Cümle Türleri

ÖĞRENELİM

Cümleler, kendini oluşturan sözcüklerin anlamlarına, cümlede buldukları yerlere, türlerine göre değişik özellikler gösterir. İşte bu özelliklere göre cümleler değişik gruplar altında incelenir.

Grupları dörde ayırabiliriz:

- **Yüklemlerine Göre Cümleler**
- **Öge Dizilişlerine Göre Cümleler**
- **Anlamlarına Göre Cümleler**
- **Yapılarına Göre Cümleler**

YÜKLEMLERİNE GÖRE CÜMLELER

ÖĞRENELİM

Buna “yüklemin türüne göre” de denilebilir. Çünkü cümleyi yüklemine göre incelerken yüklemi oluşturan sözcüklerin türüne bakılır.

EYLEM CÜMLESİ: Yüklem durumunda bulunan söz, çekimlenmiş bir eylem ise, cümle eylem cümlesidir.

Örnek:

Soğuk günler artık geride kaldı.

Cümlesinde “kaldı” yüklemidir. Bu yüklem “kalmak” eyleminin bilinen geçmiş zamanda çekimlenmesiyle oluştuğundan, cümle, yüklemine göre eylem cümlesi olur.

AD CÜMLESİ: Yüklem çekimli bir eylem değilse, ister addan ister ilgeçten isterse eylemsiden oluşsun ad cümlesi sayılır.

Örnek:

Bu roman, yazarın okuduğum ilk kitabıydı.

Cümlesinde yüklem “kitabıydı” sözü üzerine kuruludur ve “kitap” adı “idi” ek eylemini alarak yüklem olmuştur.

ÖĞE DİZİLİŞLERİNE GÖRE CÜMLELER

ÖĞRENELİM

Türkçe’de cümleyi oluşturan öğeler belli bir mantık dizilişine göre sıralanır. Hatta tamlamayı oluşturan sözcüklerin bile bir sıraya göre dizilmesi gerekir. Bu dizilişlerde en önemli unsur yüklemidir. Çünkü dilimizde yüklemin daima sonda bulunması gerekir. İşte öğelerin bu sıralanışına göre, cümleler iki grupta incelenir.

KURALLI (Düz) CÜMLE: Yüklemi sonda bulunan cümlelere denir. Kurallı (düz) cümlelerde yüklem dışındaki öğelerin yerleri değişebilir.

Örnek:

Buralarda eskiden çok güzel evler vardı.

Cümlesinde “vardı” yüklemi sonda bulunduğu için cümle kurallıdır.

DEVRİK CÜMLE: Yüklemi sonda bulunmayan cümlelerdir. Bu cümleler günlük konuşma ve şiirlerde çok kullanılır.

Örnek:

Bu kitabı iki yıl önce okumuştum ben.

Cümlesinde yüklem “okumuştum” ögesidir. Ondan sonra “ben” öznesi geldiğinden yüklem sonda değildir. Öyleyse cümle devriktir.

ANLAMLARINA GÖRE CÜMLELER

ÖĞRENELİM

Her cümlenin bir anlamı vardır. Ancak cümleler bu anlamı değişik yapılarla bildirir. Bazen bir yargıyı haber verir. Bazen anlamı, soruyla bildirir. Bazense bir duyguyu aktararak ifade eder. İşte bu bildirme şekillerine göre cümleyi üç grupta inceliyoruz.

HABER CÜMLESİ: Bir yargıyı olumlu ya da olumsuz biçimde aktaran cümlelerdir. Bir eylemin yapıldığını, yapılabileceğini, bir varlığın bulunduğunu ifade eden cümleler olumlu, tersini ifade edenler olumsuzdur. Olumlu cümlelerde mantıkça istenen bir durumun bulunması gerekir.

Örnek:

Olumlu: geldi, koşmalı, paralı, güzel
Olumsuz: gelmedi, koşmamalı, parasız, güzel değil

Görüldüğü gibi olumlu yüklem “-ma, -me” olumsuzluk ekiyle, “değil” olumsuzluk ilgeçiyile, “-sız” gibi olumsuz anlam veren eklerle olumsuz hale getirilebiliyor.

Bazı cümlelerde ise olumsuzluk, soru yoluyla sağlanır.

Örnek:

“Ben onu unutabilir miyim hiç?” Cümlesinde yüklem olumlu olduğu halde cümlenin anlamı soru yoluyla olumsuz hale getirilmiştir.

Bazı cümlelerde olumsuzluk bağlaçlarla sağlanır.

Örnek:

“Ne konuyu biliyor ne soruyu soruyor.” Cümlelerinde “ne... ne...” bağlacı cümleye olumsuz anlam katmıştır.

SORU CÜMLESİ: Cevap almak amacıyla hazırlanan cümlelerdir. Bunlar değişik soru sözcükleriyle sağlanır.

Örnek:

Siz de bizimle gelir misiniz?
Sana bu ceket kim almıştı? Cümleleri birer soru cümlesidir.

Soru cümlelerinde de olumluluk-olumsuzluk olabilir. Bunu yüklem olumlu ya da olumsuz olması belirler.

Örnek:

“Bu olayı o da biliyor mu?” Cümlesinde yüklem olumlu olduğundan cümle olumlu soru cümlesidir.

Örnek:

“Dünkü davete o da gelmedi mi?” Cümlesi yüklemi olumsuz olduğu için, olumsuz soru cümlesidir.

ÜNLEM CÜMLESİ: Yargıya bir duygu aktararak ortaya koyan cümlelerdir. Çoğu zaman kızgınlık, sevinme, alınma, heyecan gibi bir duygu aktarır ya da seslenme bildirir.

Örnek:

Ne güzel bir kitap bu!

Hey, bana baksana sen! Cümleleri ünlem cümlesidir.

ÖĞRENELİM

Bunların dışında, **şart cümlesi**, **istek cümlesi**, **emir cümlesi** gibi anlamına göre cümleler de verilmiştir.

- İçinde **şart ve koşul** anlamı bulunan cümlelere **şart cümlesi** denir.

Örnek:

Konuşabilirsin ama biraz alçak sesle.

- Gerçekleşmesi mümkün olan veya olmayan dileği, arzuyu, isteği bildiren cümlelere **istek cümlesi** denir.

Örnek:

Şimdi bir soğuk su olsa da içsek.

- Yüklemi emir kipiyle çekimlenmiş veya anlamca **emir** özelliği taşıyan cümlelerdir.

Örnek:

Yarına kadar bu ödevler bitecek.

YAPILARINA GÖRE CÜMLELER

ÖĞRENELİM

Yapılarına göre basit, bileşik ve sıralı cümleler olmak üzere üç cümle çeşidi vardır.

BASİT CÜMLE: Tek yüklemi bulunan, tek yargı bildiren cümleler yapı bakımından basit cümledir. Basit cümleyi belirleyen tek yüklem, tek yargının bulunmasıdır. Yüklem dışındaki diğer öğelerin sayısı önemli değildir. Basit cümleler hem ad hem eylem cümlesi olabilir. Türkçe’de cümleler genellikle basit yapıdadır.

Örnek:

Eğri cetvelden doğru çizgi çıkmaz.

Akıllı düşman, akılsız dosttan iyidir.

BİRLEŞİK CÜMLE: İçinde birden fazla yargının bulunduğu cümleler, birleşik cümledir. Bu yapıdaki cümlelerde esas yargıyı üzerinde bulduran bir temel cümle ve bu temel cümleyi çeşitli yönlerden tamamlayan yan cümleler bulunur.

ÖĞRENELİM

Türkçe’de; **Şartlı Birleşik Cümle, ki’li Birleşik Cümle ve İç İçe Birleşik Cümle** olmak üzere üç çeşit Birleşik Cümle vardır:

Şartlı birleşik cümle: İçinde şart kipi bulunan cümledir. Şart kipi, diğer eylem çekimlerinden farklı olarak bitmiş bir hareket göstermez, bir yargı ifade etmez. Bu sebeple şart kipiyle bağımsız bir cümle yapılamaz. Bu yapıdaki cümlede şart kipini taşıyan yardımcı cümle önce, temel cümle sonra gelir.

Örnek:

Derslerine düzenli çalışırsan sınıfını kolay geçersin.
Pazar günü hava güzel olursa gezmeye gideceğiz.

ki’li birleşik cümle: ki bağlama ilgeciyle yapılan birleşik cümledir. ki ilgeci, çekimli bir eylemden sonra gelince bağlama ilgeci olur. Bu cümlelerde ki ilgecine kadar olan kısım asıl unsur; ki ilgecinden sonraki unsur yardımcı unsurdur.

Örnek:

Dürüst ol ki insanlar sana güvensin.
Düzenli çalış ki kazanasın.

İç içe birleşik cümle: Bir cümlenin herhangi bir görevle başka bir cümlede yer almasıyla meydana gelen birleşik cümledir. Araya giren cümle, temel cümledeki anlamı tamamlayan yardımcı cümle olarak nesne veya diğer unsurlardan birinin parçası olur.

Örnek:

Edebiyat öğretmeni içinizde “Han Duvarları”nı okuyan var mı, dedi.
Ben büyüdüm, diyorsun.

SIRALI CÜMLE: Tek başına bağımsız yargı bildiren iki veya daha fazla cümlenin bir anlam bütünlüğü içinde sıralanmasıyla kurulan cümlelerdir. Aradaki ilginin ortak cümle öğeleriyle sağlandığı sıralı cümleler **bağımlı sıralı cümle**; ilginin sadece anlam yönüyle kurulduğu cümleler **bağımsız sıralı cümledir**.

Bağımlı Sıralı Cümle: Öğelerinden en az biri ortak olan sıralı cümlelerdir.

Örnek:

Yaşlı kadın buraya kadar geldi sizi sordu. (özne ortak)

Bağımsız Sıralı Cümle: Öğelerinden hiçbirisi ortak olmayan, ayrı olan cümlelerdir.

Örnek:

O geziyordu ben çalışıyordum.

CÜMLENİN ÖĞELERİ

ÖĞRENELİM

Cümleyi ne kadar sözcükle kuracak olursak, olalım temel iki ögesi vardır. Bu iki temel öge **özne** ve **yüklem**dir. Öğeler, cümlede mutlaka bulunmak zorundadır. Ancak yardımcı öğelerin kullanılması zorunluluk değildir. Yardımcı öğeler **tümleç**ler adı altında toplanır. Tümleçler ise nesne (düz tümleç), dolaylı tümleç, belirteç (zarf) tümleçleri olarak vardır.

Türkçemizde öğelerin cümle içinde sıralanışı:

Örnek:

Özne + tümleç + yüklem şeklindedir

veya **özne + belirteç tümleci + dolaylı tümleç + nesne + yüklem'dir.**

CÜMLENİN TEMEL ÖĞELERİ

YÜKLEM

ÖĞRENELİM

Cümlede iş, oluş, hareket, düşünce, duygu bildiren sözcüğe **yüklem** denir.

İş, kılış, oluş, hareket, durum bildiren; haber veren; cümleyi bir yargıya bağlayan çekimli ögedir. Cümlenin temel taşıdır. Diğer öğeler yüklemle anlam kazanır. Anlatılmak istenen asıl yargıyı yüklem bildirir.

Örnek:

Ayşe arabayla okuldan **döndü.**

Utku merkeze gazete almaya **gitti.**

Özellikleri

- Cümlenin temel ögesidir.
- Cümle yargı bildiren bir söz; yüklem de yargıyı üstlenen öge olduğuna göre yüklemsiz bir cümle olamaz.

Örnek:

Otobüs kalabalığı kenti yaşanmaz hale .....?..... cümle değil

- Yüklem, tek kelimedenden, bir kelime grubundan da oluşabilir.

Örnek:

Yaşlılara saygı, toplumun geçmişine saygısını gösterir.

- Cümle oluşturmaya yeterli olan tek öge yüklemidir.

Örnek:

Geliyorum.

- Türkçe'de asıl öge en sonda bulunduğu, yardımcı ögeler daha önce geldiği için Türkçe söz dizimine göre yüklem cümlenin en sonundadır. Bütün ögeler sıralanır, sonra bunlarla hazırlanan haber veya yargı yükleme yüklenir.

Örnek:

Gökyüzünün başka rengi de varmış.

Yüklemler iki çeşittir;

ÖĞRENELİM

Çekimli eylem şeklindeki yüklemler: Eylem cümlesinin, yani iş, oluş, hareket, durum bildiren cümlelerin yüklemi çekimli bir fiildir. Bu eylem, basit, türemiş ya da birleşik olabilir.

Eyleme ait zaman ve kişi kavramları yüklemde ek halinde bulunur. Ayrıca öge olarak da bulunabilir.

Örnek:

Eve gelince yemek yedim.
Akşama kadar çalıştım.

ÖĞRENELİM

Ad soylu yüklemler: Ad cümlesinin, yani iş, oluş, hareket, durum bildirmeyen cümlelerin yüklemi de ek-eylemle çekimlenmiş bir addır. Bu, ad soylu herhangi bir sözcük (sıfat, zamir, belirteç, ilgeç) olabilir.

Örnek:

Pırıl pırıl masmavi denizdi.
Yemek çok güzel değildi.

UNUTMAYALIM

Bir cümlede birden fazla özne, belirteç tümleci, dolaylı tümleç, nesne bulunabilir, ama yüklem tektir. Bir söz dizisi içindeki yüklem sayısı cümle sayısını gösterir.

Cümlede ögeleri bulurken önce yüklem bulunur.

ÖZNE

ÖĞRENELİM

Yüklemde bildirilen işi, oluşu, hareketi, durumu yerine getiren, hakkında bilgi ve haber verilen ögedir. Yani yapanı veya olanı karşılayan unsurdur. Özne, yüklemle çekimsiz olarak yalın halde bağlanır. Yüklemden sonra gelen en önemli ve temel öge, öznedir. Genel bir yargı bildiren cümleler dışında, öznesiz cümle olmaz.

Örnek:

Çocuklar bahçede oyun oynuyorlar.
Elimdeki defter yere düştü.

UNUTMAYALIM

Özne, yüklemle sorulan **"ne?, kim?"** sorularının cevabıdır.

Örnek:

Göçmen kuşlar yine yolculuğa başladı.
Kim? / Kim başladı? / Başlayan kim?
Göçmen kuşlar

Kitaplar raflara rastgele dizilmişti.
Ne? / Ne dizilmişti? / Dizilen ne?
Kitaplar

Özne çeşitleri

ÖĞRENELİM

Özne, yüklemle olan ilişkisi yönünden **"gerçek"** ve **"sözde"** olmak üzere iki çeşittir. Aynı şekilde cümlede yer alıp almadığına göre **"açık"** ve **"gizli"** olarak incelenir.

Açık özne

Cümlelerde doğrudan doğruya yer alan öznedir.

Örnek:

Kardeşi çalışarak ihtiyaçlarını karşılıyordu.

Cümlede "karşılıyordu" yüklemine bildirmiş olduğu işi yapan "kardeşi" sözcüğü, açık olarak cümlede yer almıştır. Bu yüzden **açık özne**dir.

Gizli özne

Cümlelerde açık olarak yer almayan, ancak yüklem çekiminde kişi ekinde saklı olan sözcüktür.

Örnek:

Problemi çözemedim.

Cümleye dikkat edecek olursak; yükleme “kim çözemedi” sorusunu yönelttiğimizde “ben” cevabını alırız. İşte buradaki “ben”, cümlede açıkça yer almadığı için **gizli özne**dir. Yüklem çekimiyle anlaşılmaktadır.

Gerçek özne

Cümlede özne, yükleme sorulan “kim, kimler, ne, neler” soruları ile bulunur. Cümlede yüklem gösterdiği işi, hareketi gerçekleştiren varlığa gerçek özne denir. Eylemin bildirdiği işi gerçek olarak yapan öznedir.

Örnek:

Otobüs birden durdu.

Yukarıdaki cümlede “durdu” yüklemine sorduğumuzda “kim durdu” sorusuna cevap olarak “otobüs” sözcüğünü cevap alırız ve **gerçek özneyi** bulmuş oluruz.

Sözde özne

Eylemin kimin tarafından yapıldığı bilinmeyen öznelerdir. Yüklem bildirmiş olduğu işi gerçekte yapmayan, ama yapıyormuş gibi görünen öznedir. Nesne görevinde bulunan bir sözcük özne görevini yapıyormuş gibi görünür.

Örnek:

Cam kırıldı.

Cam kırıldı, cümlesinde yüklem bildirmiş olduğu işi yapan “cam” değildir. “Cam” yapılan işten etkilenendir. Burada “cam” nesne durumundadır.

ÖZNE-YÜKLEM UYGUNLUĞU

ÖĞRENELİM

Özne ile yüklem sayı bakımından birbirine uymasına **özne-yüklem uygunluğu** denir. Türkçe’de, özne-yüklem uygunluğu cümlenin sağlıklı olması açısından önemlidir.

Özne-yüklem uygunluğu;

ÖĞRENELİM

Eğer Türkçe’de özne tekil ise yüklem tekil olur. Eğer özne çoğul ise; kişiler bir bütün düşünüldüğü zaman yüklem tekil, kişiler tek tek düşünüldüğü zaman yüklem çoğul olur.

Örnek:

Öğrenciler güzel not alıyorlardı.

Cümlede, özne kişi durumundadır ve çoğuldur. Yüklemi de çoğuldur.

Örnek:

Ordular dereyi geçti.

Cümlede, özne çoğul kullanıldığı halde, yüklem tekildir. Çünkü burada, tek tek değil “bir bütün” olarak anlatma söz konusudur.

ÖĞRENELİM

Organ adları çoğul özne olunca, yüklem çoğul olmaz.

Örnek:

Eller, çalışmanın göstergesidir.

ÖĞRENELİM

Öznesi ikinci ve üçüncü kişi tekilden oluşan cümlelerin yüklemi, ikinci çoğul kişi olur.

Örnek:

Sen ve o, ne yaptınız.

ÖĞRENELİM

Bitkiler, hayvanlar, cansız varlıklar özne görevi yaparken çoğul olursa, yüklem tekil olur.

Örnek:

Atlar, uzaktan nokta gibi göründü.

CÜMLENİN YARDIMCI ÖĞELERİ

TÜMLEÇ

ÖĞRENELİM

Cümlede yüklem bildirmiş olduğu iş, oluş gibi türlü yönlerden tamamlayan ve cümlenin anlamını daha açık duruma getiren öğelere **tümleç** diyoruz.

Cümlede tümleci bulmak için özne ve yükleme “nerede, nereye, nasıl, kim, neyi, ne zaman, ne kadar, niçin, ne gibi...” soruları sorulur.

Örnek:

Güneş biraz sonra batacak.

Düz Tümleç (Nesne)

ÖĞRENELİM

Yüklemde bildirilen ve öznenin yaptığı işten doğrudan etkilenen öge nesnedir. Ad cümlelerinde nesne bulunmaz. Nesnelere “yalın durumda” ya da “-i durumunda” bulunan adlar ya da adlardır. Sadece geçişli eylemler nesne alır. **Nesneye, düz tümleç** de denir.

Yükleme sorulan “ne?, neyi?, kimi?” sorularının cevabıdır.

Örnek:

Burada son fırtına son dalı kırıyordu.

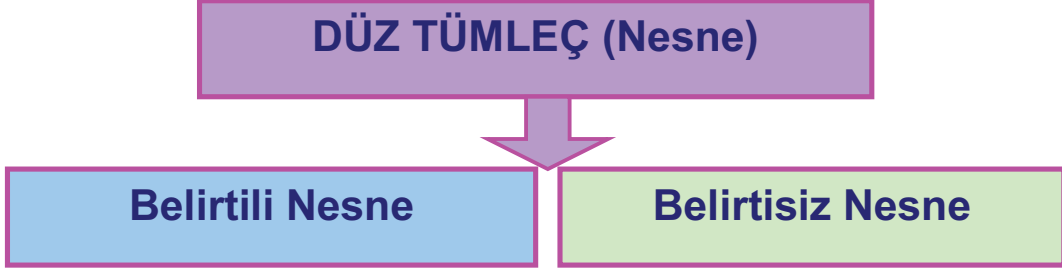
UNUTMAYALIM

Adlar, adıklar, adlaşmış sıfatlar, tamlamalar, eylemsiler, soru sözcükleri, kısaca özne olabilen bütün sözcükler, söz grupları nesne olabilir.

Örnek:

İyilik eden iyilik bulur.
Bugün bana ne getirdin?

Çeşitleri;

ÖĞRENELİM

Düz Tümleç (nesne); Belirtili ve belirtisiz olmak üzere ikiye ayrılır.

Belirtili Nesne

ÖĞRENELİM

Belirtili nesne; Yüklem bildirdiği eylemden etkilenen varlığı, adın (-i) durum ekiyle belirleyen öğeye nesne denir. Nesne herkes tarafından biliniyorsa, belirtili nesnedir. Belirtili nesne, yükleme “kimi, neyi, kimleri, neleri, nereyi, nereleri” sorularını özneyle birlikte sorularak bulunur.

Örnek:

Uğur’un mektuplarını okudum.

Neyi okudum? Alınan cevap “mektupları”dır.

Belirtisiz Nesne

ÖĞRENELİM

Belirtisiz nesne; Yüklem bildirdiği eylemden etkilenen fakat, herkes tarafından tamamen bilinmeyen kavram ya da nesnelere karşılık. Belirtisiz nesnelere adın yalın halinde bulunur. Belirtisiz nesneyi bulabilmek için özneyle birlikte, yükleme sorulan “ne, neler” sorusu sorulur, alınan cevap belirtisiz nesnedir.

Örnek:

Aylin kitap okuyor

Ne okuyor? Alınan cevap “kitap”tır.

ÖĞRENELİM

Belirtme hal eki alanlara belirtili; yalın halde olanlara da belirtisiz nesne denir.

Örnek:

Her gün gazete okuyorum.
Gazeteyi her gün okuyorum.

Belirtisiz nesnenin kullanılması ile belirtili nesnenin arasında belirgin anlam farkı vardır. Nesnenin yeri de önemlidir. Belirtili nesnenin cümle içinde belirli bir yeri yoktur. Kullanıldığı yere göre cümleye değişik anlamlar katar.

Örnek:

Bunu bana bir çocuk anlattı.
Bir çocuk bana bunu anlattı.

Vurgulanan: herhangi bir çocuk
Vurgulanan: bu

ÖĞRENELİM

Bir cümlede birden fazla nesne bulunabilir. Ancak bu nesnelere belirtili veya belirtisiz olma bakımından aynı özelliği taşımalarıdır.

Örnek:

Uçurtmalar biraz gök, açık hava, rüzgâr ister.

Dolaylı Tümeleş

ÖĞRENELİM

"-e, -de, -den" eklerini alarak cümlelerin, dolayısıyla yüklem anlamını, "eylemin, çıkma (uzaklaşma), bulunma ve yönelme (yaklaşma) bakımlarından ilgili olduğu yer" yönünden tamamlayan öğedir. **Yer tamlayıcısı** da denir.

Örnek:

Başımız üstünden yorgun bulutlar geçer.

Dolaylı tümeleş, yükleme sorulan "nereye?, nerede?, nereden?, kime?, kimde?, kimden?, neye?, neden?" sorularının cevabıdır.

Örnek:

Bunları babana sormalısın.	Kime?
Aradığınız kitapları kırtasiyede bulursunuz.	Nerede?
Tebeşir kireçten yapılır.	Neden?

"-e" ile yapılan dolaylı tümeleşlere "**yönelme**" bildiren, dolaylı tümeleşdir.

Örnek:

Dergilere göz attım.

"-de" ile yapılanlara "**bulunma**" bildiren, dolaylı tümeleşdir.

Örnek:

Çocuk sokakta uyumuş.

"-den" ile yapılan dolaylı tümeleşlere "**ayırılma**" bildiren, dolaylı tümeleşdir.

Örnek:

Onu okuldan aldılar.

Belirteçli Tümleç

ÖĞRENELİM

Cümlede yüklem bildirdiği eylemin anlamını; zaman, yön, azlık-çokluk, soru, birliktelik gibi çeşitli yönlerden tamamlayan tümleçlere **belirteç tümleci** denir.

Belirteç tümlecini bulmak için yükleme "nasıl?, ne zaman?, ne kadar?, nereye?" ve "kiminle?, neyle?, niçin?, neden?, niye?" soruları sorulur.

Örnek:

Sağa sola bakmadan içeri girdi.

Nasıl? Nereye?

İki arkadaş gece boyunca uzun uzun konuştular.

Ne zaman? Nasıl?

İlgeç Tümleci

ÖĞRENELİM

Çıkmış sorularda, seçeneklerde bile olsa, ilgeç tümleci adının geçtiği görülmemiştir. Ancak bazı soruların çözümünde yardımcı olduğu söylenebilir. Yüklem ile, kimin ile, hangi amaçla, yapıldığını gösteren söz öbeklerine **ilgeç tümleci** denir.

Örnek:

Bu araştırmayı arkadaşlarıyla yapmış.

Bu yemekleri sizin için hazırladım.

Cümlelerindeki altı çizili sözcükler ilgeç tümleci sayılır.

İMLA KURALLARI

ÖĞRENELİM

Kurallar uygulanmak için konulmuştur. Türkçenin temelini oluşturan bu kuralları çok iyi öğrenmemiz ve uygulamamız gerekir. İmla, yazıyı konuşuran dildir. İmla, bir dilin belli kurallarla yazıya geçirilmesidir.

KÜÇÜK VE BÜYÜK HARFLERİN YAZILIŞI:

- **Cümlelerin ilk sözcüğü büyük harfle başlar.**
Sokakta gürültü arttı.
- **Özel isimler büyük harfle başlar.**
Okula Ayşe ile birlikte gittik.
- **Kişilerin unvanları ve adları büyük harfle başlar.**
Nasrettin Hoca...
- **Şiirde, dize başları büyük harfle yazılır.**

LİSAN

Güzel dil, Türkçe bize,
Başka dil, gece bize.
İstanbul konuşması,
En saf, en ince bize.

Ziya GÖKALP

- **Kitap adları ve yazıların başlıkları büyük harfle başlar.**
Nasrettin Hoca Fıkraları
- **Özel adların kısaltmaları büyük harfle başlar, her sözcüğün ilk harfi büyük olur.**
EBB (Eğitim ve Bilim Bakanlığı)
- **Ünlem ve soru işareti cümlelerin içinde sıkıştırılmış bir ara sözden sonra kullanılmışsa yazıya küçük harfle devam edilir.**
Bir dakika, geliyorum!... dedi.

- **Mektuplarda hitapların ilk sözcüğü büyük harfle başlar.**
Canım öğretmenim,
- **Gazete ve dergi adlarının her sözcüğü büyük harfle başlar.**
Resmi Gazete

“-ki” EKİNİN YAZILIŞI

- **Ek olan “-ki” sözcüğü bitişik yazılır.**
Bahçedeki çocuk.
- **“ki” bağlaç olduğu zaman ayrı yazılır. Sözcük görevindedir.**
Okula geldim ki çıkmıştınız.

“-mi” EKİNİN YAZILIŞI

- **İster soru eki olsun, isterse bağlama ilgeci olsun bütün “mi”ler ayrı yazılır.**
Uzun mu uzun bir yol.
Bugün okula gelecek misin?

“-de”, HAL EKİNİN VE “de” BAĞLACININ YAZILIŞI

Türkçemizde “de” ya bağlaç ya da adın hal ekidir.

- **Bağlaç olan “de” sözcükten ayrı yazılır. Bu bağlacı tamamen ayrı yazmak gerekir.**
Ahmet de çalışmış.
- **“de” hal eki ise eklendiği sözcüğe içinde bulunma, kalma anlamı katar, çekim ekidir. Hal eki “-de” sözcüğe bitişik yazılır.**
Ödevim evde kalmış.

NOKTALAMA İŞARETLERİ

ÖĞRENELİM

Yazılı anlatımda da duygu ve düşüncelerimizi ifade edebilmek, okuma, anlamayı kolaylaştırmak, vurgu ve tonlamayı belirtebilmek için noktalama işaretleri kullanırız.

ÖDEV

- *Dilimizde kullandığımız noktalama işaretleri bulmaya çalışınız ve derste açıklayınız.*
- *Aşağıdaki şiiri dikkatlice okuyunuz ve noktalama işaretlerinin kullanma biçimine dikkat ediniz ve anlamlarını açıklayınız.*

ÇOCUKLARA

*Aydınlık sabahlara gidiyoruz, çocuklar,
- Güneşi her şeyden çok sevenler, müjde size!
Aydınlık sabahlara gidiyoruz, çocuklar,
Aydınlık yayılıyor şimdiden içimize.*

*Daha geniş ufuklar çekiyor gönlümüzü,
Ne kayalar, ne dağlar bezginlik verir bize.
Daha geniş ufuklar çekiyor gönlümüzü,
Coşkun ırmaklar gibi koşuyoruz denize.*

*Korkulu gece uzun, karanlık yol uzundu,
Bazı sıcak kavurdu, bazı kar çıktı dize.
Korkulu gece uzun, karanlık yol uzundu,
Gayret çocuklar, gayret; vardık hedefimize!*

Yaşar NABİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	3
<i>OKUMA MUTLULUĞU</i>	5
<i>EĞİTİM DERİM</i>	6
<i>OYUNCAKCI DEDE</i>	8
<i>MAKEDONYA</i>	10
<i>MEMLEKET SEVGİSİ</i>	11
<i>ANT</i>	13
<i>KARGA İLE TİLKİ</i>	15
<i>SEMAVER</i>	17
<i>KURTLA KÖPEK</i>	21
<i>SÖNMEYEN YILDIZLAR</i>	23
<i>DEĞİŞEN DÜNYA</i>	26
<i>AİLE</i>	28
<i>KELOĞLAN İLE VEFASIZ ARKADAŞI</i>	30
<i>ŞİİR BALI</i>	33
<i>ROBENSON'UN SÜRÜSÜ</i>	35
<i>OKUL ŞARKISI</i>	38
<i>KARANFİLLER VE DOMATES SUYU</i>	40
<i>TİLKİNİN ZİYAFETİ</i>	42
<i>PERİLİ EL</i>	44
<i>KASIM RÜZGARLARI</i>	47
<i>HAVADA DONAN KEDİ</i>	49
<i>SON KUŞLAR</i>	52
<i>SEL</i>	54
<i>BİLİNMEDİK ÇOCUKLUK</i>	57
<i>YENİ EMEKLİ BİR ÖĞRETMEN</i>	58
<i>NEŞE</i>	60
<i>YURDUMUN GÖZLERİ</i>	61
<i>BAYRAĞIMIZIN ALTINDA</i>	63

GÜVERCİN, TILKI VE LEYLEK	65
YOL AYIRIMI	67
ELMAS BALTA	69
TÜRKÇEMİZ	72
KÖYE ÇEŞME YAPALIM	73
KOŞMA	76
DİYET	78
BİR TÜRKÜNÜN HİKAYESİ	81
DAVETSİZ MİSAFİR	83
İKLİM ÜZERİNE ATASÖZLERİ	85
BEKRİ MUYO	87
SEYİRCİ	89
BAYRAM MEKTUBU	92
HİNDİ	94
EŞEĞE TERS BİNMEK	95
OĞUZ KAĞAN DESTANI	96
SEMAİ	98
MİNİK KUŞUN ÖĞÜDÜ	100
BEN ANNEYİM	101
YUNUS EMRE	102
SİNEKLİ BAKKAL SOKAĞI	105
BİR YOLCUYA	108
AKŞEMSEDDİN	109
DEYİMLER	111
ÖZDEYİŞLER	112
BİR DÜNYA DÜŞÜNDÜM ÇOCUKLARA	113
AKILLI EVLAT	114
İHTİYAR BALIKÇI	117
WILHELM TELL	120
HAYAT NE TATLI	122
NİNE'NİN ACISI	125
ALAADDİN'İN SİHİRLİ LAMBASI	127
OKUMA ZEVKİ	129
GÜN NE VAKİT GÜZELDİR	130

DİLİMİZİ ÖĞRENELİM	131
DİLİN GÜCÜ	131
DİL VE DİLBİLGİSİ	132
SES	134
ÜNLÜLERİN ÖZELLİKLERİ	135
Ünlüler (Sesler) İle İlgili Kurallar	136
ÜNSÜZLER (SESSİZLER)	137
HECE	139
AD (İSİM)	140
SIFAT (ÖN AD)	143
EYLEM (FİİL)	145
EYLEMLERDE ÇATI	149
EYLEMSİLER	151
BELİRTEÇ (ZARF)	152
İLGEÇ (EDAT)	154
BAĞLAÇ	154
ÜNLEM	154
CÜMLE	155
CÜMLENİN ÖĞELERİ	160
YÜKLEM	160
ÖZNE	162
ÖZNE YÜKLEM UYGUNLUĞU	164
CÜMLENİN YARDIMCI ÖĞELERİ	165
İMLA KURALLARI	170
NOKTALAMA İŞARETLERİ	172
İÇİNDEKİLER	173

